

ΘΕΜΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Λογοκρισία & Αυτολογοκρισία

Πεζά - Ποιήματα - Τέχνη
Άρθρα - Σκέψεις - Στήλες

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

www.ovimagazine.com/cat/56

Όλα τα βιβλία είναι εκδόσεις
Και όλα διατίθενται ΔΩΡΕΑΝ

δυσολόγια για αρχή

Η λογοκρισία είναι: «μέτρο προς απαγόρευση, (προληπτικής ή κατασταλτικής) της ανθρώπινης έκφρασης, που επιχειρείται από κάποιας μορφής εξουσίας» και η λέξη εξουσία αυτομάτως μας οδηγεί στο κράτος. Λογοκρισία υπάρχει σήμερα στην Τουρκία που δημοσιογράφοι και συγγραφείς φυλακίζονται ή ακόμα και δολοφονούνται γιατί η γραπτή τους έκφραση δεν αρέσει στην πολύ συγκεκριμένη κυβέρνηση. Το ζήσαμε και στην Ελλάδα την περίοδο της δικτατορίας που ακόμα και ο Σοφοκλής υπήρξε θύμα λογοκρισίας. Αλλά εξομοιώνοντας την λέξη εξουσία και κράτος ξεχνάμε πόσες άλλες μορφές εξουσίας υπάρχουν και πόσες διαφορετικές μορφές λογοκρισίας.

Οι δημοσιογράφοι είναι τα πιο συχνά και φανερά θύματα της λογοκρισίας μιας και τις περισσότερες φορές είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν την γραμμή που ακολουθούν τα πιστεύω και τα συμφέροντα του εκδότη. Με την ίδια λογική είναι και θύματα αυτολογοκρισίας μιας και ακολουθούν την γραμμή αν δεν θέλουν να ...απολυθούν.

Αλλά ενώ οι δημοσιογράφοι είναι τα πιο ορατά θύματα λογοκρισίας και αυτολογοκρισίας αυτό δεν σημαίνει ότι οι συγγραφείς είναι λιγότερο θύματα. Η εξουσία που λογοκρίνει τους συγγραφείς είναι οι εκδότες που ακολουθούν μόδες πωλήσεων και πάντα ξέρουν «τι θέλει και τι δεν θέλει το κοινό», οι ατζέντηδες, ακόμα και το ίδιο το κοινό μερικές φορές. Όλοι έχουμε διαβάσει για βιβλία που κάηκαν ή συγγραφείς που γνώρισαν το «λαϊκό» ανάθεμα από κάποιους γιατί προκάλεσαν ...το θρησκευτικό/εθνικό/πατριωτικό/κλπ. τους συναίσθημα. Όπως πάντα εδώ αποθέτουμε σκέψεις και απόψεις με κάθε ελευθερία, χωρίς λογοκρισία και ελπίζω με μηδενική αυτολογοκρισία.

Στο τεύχος του Ιουνίου του ArsOvi, συμπεριλαμβάνονται όπως πάντα ποιήματα, διηγήματα, σκέψεις, εικόνες και φωτογραφίες, ανεξάρτητα από το θέμα του τεύχους.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους αυτούς που συμβάλλουν και ένα μεγαλύτερο ευχαριστώ σε όλους εσάς που συνεχίζετε να ανταποκρίνεστε στην έκδοση με τον ίδιο ενθουσιασμό.

Καλή ανάγνωση !

Θάνος Καλαμίδας

περιεχόμενα

Θέμα: *Λογοκρισία & Αυτολογοκρισία*

Λογοκρισία και έκφραση	7
Υπέρ ή κατά λογοκρισίας/αυτολογοκρισίας	10
Η «πρώτος κύριος», ο μαρκαδόρος της Χούντας και το internet.	13
Λογοκρισία και αυτολογοκρισία στην πράξη	17
Λογοκρισία: Πόσο αναγκαίο κακό;	23
Αυτολογοκρισία	27
Η Μυθολογία της Βωμολοχίας	31
Αυτολογοκριθήκα	33
Λογοτεχνία και Λογοκρισία: Μια Βρώμικη Ιστορία	36
Η λογοκρισία στην παιδική λογοτεχνία	40
Λογοκρισία-Αυτολογοκρισία	42
Αυτο...λογίες	44
Τα 10 Απαγορευμένα Κλασικά Βιβλία	46
Σκέψεις για την λογοκρισία	51
Λογοκρίθηκε	53

Συνέντευξη

Γράφοντας αυτό που θα μπορούσε να είναι το σωστό	55
--	----

Πεζά

Διαχειρίστριες του θανάτου	63
Ετών 37	67
Η γη των λύκων	69
Οι Μάηδες θυμούνται	72
Η ατροφία	76

Ποιήματα

Πτώση ποιήματος	81
Στα πρόσωπα των ανθρώπων	82
Μπουκέτο από Τριαντάφυλλα	83
Το Αρχιπέλαγος της Χαράς	84
Οι περιπέτειες του καρότου	86
Αξίες σε πράσινο	87
Φωνή	88

Τέχνη

Θραύσματα πόλης	91
Ζάχα Χαντίντ	95
Στο μάτι της φωτο-γραφίας	100
Αντικομοφορμιστική τέχνη	102
Τεχνή-ματα	106

Κρίσεις

Πρόσκληση για δείπνο και άλλες ιστορίες	109
Πες το με ένα άρωμα	113
Larger Than Life: Jolene	114

Στήλες

Μπορούμε να είμαστε αισιόδοξοι;	119
---------------------------------	-----

εξώφυλλο

Σε έκθεση με έργα του Sandro Botticelli στην Βοστώνη το 2015 και για πρώτη φορά στις ΗΠΑ, επισκέπτης του Μουσείου Τέχνης της Βοστόνης ένωσε σκανδαλισμένη από το έργο «Η γέννηση της Αφροδίτης» και ότι προκαλούσε την πίστη της, έτσι προσπάθησε – όπως είπε αργότερα στην αστυνομία – να την ...σκεπάσει για να μην σκανδαλίζει νεαρούς επισκέπτες και πιστούς, ειδικά τους ...άντρες.

Λογοκρισία και έκφραση

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΡΙΣΗ

Τη λογοκρισία μπορείς να την ορίσεις με τρία πράγματα:

Κάτι δεν επιτρέπεται.

Αυτό το κάτι, το εμποδίζεις να εκφραστεί.

Αυτό το κάτι αν χρειαστεί, κάνεις ότι δεν υπάρχει.

Απαγορεύεται να μιλάς για αυτά που απαγορεύονται. Αφού απαγορεύονται και δεν τα βλέπεις/δεν τα ακούς πουθενά, δεν υπάρχουν. Αυτά που δεν υπάρχουν ...δεν υπάρχουν. Πώς να μιλήσεις γι αυτά που δεν υπάρχουν;

Χμμμμ...

Και λέω εγώ τώρα: Αφού υπάρχουν πράγματα που δε λέμε, γιατί υπάρχουν κάποιοι που τα λένε και κανείς δεν τους κάνει τίποτα; Παράδειγμα η σάτιρα. Η σάτιρα δεν υποτίθεται τα λέει όλα; Και με τρόπο μάλιστα ...όχι και τόσο κομψό. Μήπως δεν τους παίρνει κανείς στα σοβαρά, σαν τον τρελό του χωριού ή τον παλιάτσο του βασιλιά; Αυτό δεν είναι κατά κάποιο τρόπο κοινωνική υποβάθμιση;

Ή, γιατί υπάρχουν κάποιοι που τα λένε και το πληρώνουν; Ποιος καθορίζει τι θα πούμε και τι όχι; Οι άτυποι κανόνες ευγένειας ή κάτι άλλο; Πότε λογοκρινόμαστε και πότε αυτολογοκρινόμαστε;

Η δημοκρατία (έστω και υποτιθέμενη) δεν απαγορεύει να λες ή

να γράφεις κάτι. Αυτό δεν είναι το νόημα της ελευθερίας του λόγου κι έκφρασης; Όμως τότε, πού είναι η λογοκρισία; Γιατί έχουμε κυρώσεις όταν κάποιος πει ή γράψει κάτι που δεν πρέπει; Γιατί η δημοκρατία ακυρώνει τη λογοκρισία ή το αντίθετο; Τι πρέπει και τι δεν πρέπει;

Πού είναι το όριο και ποιο είναι το όριο αυτό;

Είναι τόσο δυσδιάκριτα τα όρια και ασαφή.

Δε συμφωνώ με όσα λες, αλλά υπερασπίζομαι το δικαίωμά σου να τα λες.

Οκέι. Κι αν αυτά που λες είναι για παράδειγμα έκφραση μίσους προς κάποιον ή κάποιους, τους πρόσφυγες, τους ομοφυλόφιλους, και αυτά που λες τα λες ...ωραία και πειστικά, και επηρεάσεις κάποιους κι αυτοί οι κάποιοι μετά εκδηλώσουν με πράξεις βίας το μίσος που τους καλλιέργησες εσύ με αυτά που είπες/έγραψες; Τι γίνεται;

Φταίει αυτός που τα είπε ή αυτός που τα έκανε πράξη; Προφανώς ο δεύτερος. Όμως ο δεύτερος ενήργησε επηρεασμένος από αυτά που έγραψε/είπε ο πρώτος. Άρα επιστρέφουμε στην ανάγκη της λογοκρισίας; Αν ναι, τότε η λογοκρισία θα πρέπει να λειτουργήσει προληπτικά. Θα απαγορεύσει από πριν αυτό που θες να πεις, πριν το πεις, υποθέτοντας ότι κάποιοι θα επηρεαστούν και θα πράξουν ανάλογα. Όμως αν γίνει αυτό, δεν είναι σα να υποτιμάς τη νοημοσύνη και την κρίση των ανθρώπων;

Ο λογοκριτής δε με βάζει αυτόματα σε θέση ανωριμότητας και περιορισμένης κρίσης;

Προσωπικά αυτό με προσβάλλει. Έχω μυαλό να σκεφτώ, να επεξεργαστώ, να κρίνω και να αποφασίσω πώς θα εκλάβω το κάθε τι γύρω μου. Κάποιοι δεν έχουν; Αυτό λέμε; Και ποιοι δεν έχουν; Τα παιδιά;

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα προληπτικής λογοκρισίας, νομίζω πως είναι τα σχολικά βιβλία. Η λογοκρισία λειτουργεί ως πρόληψη, για την αποφυγή κοινωνικών ...ασθενειών. Γιατί; Γιατί το σχολικό βιβλίο απευθύνεται σε παιδιά, σε νέους, και μπαίνει σε κάθε σπίτι, θέλοντας και μη, διαμορφώνοντας (αποφασίζοντας; Κατευθύνοντας;) τη σκέψη, την κρίση, τη γνώση των νέων που θα κληρονομήσουν τη χώρα (μας). Ποιος αποφασίζει για όλα αυτά;

Πρώτη και κυριότερη ζημιωμένη της υπόθεσης; Το μάθημα της Ιστορίας. Άλλωστε το μάθημα της Ιστορίας, τι είναι; Ένα μικροσκόπιο, κάτω από το οποίο

ξαπλώνουν όλα και όλοι, και οι μεταγενέστεροι αναλύουν προς ...γνώσιν και συμμόρφωσιν.

Δεν είναι τυχαίο που κάποιοι λένε: Αν θέλεις να μάθεις πραγματικά Ιστορία, διάβασε οτιδήποτε εκτός από τα σχολικά βιβλία.

Προφανώς δεν πρέπει να υπάρχει λογοκρισία σε μια δημοκρατία (έστω και υποτιθέμενη- γιατί νιώθω την ανάγκη να το διευκρινίζω αυτό κάθε φορά;), όμως το ερώτημα παραμένει: Τι μπορούμε να λέμε και τι όχι; Προφανώς και δε λέγονται όλα.

Υπάρχουν κίνδυνοι σε αυτά που διαβάζουμε, βλέπουμε και ακούμε; ΝΑΙ!

Όμως δεν μπορείς να φιμώσεις όλα τα στόματα, να κλείσεις τα αυτιά σου και να δέσεις τα μάτια σου. Ούτε τα δικά σου, ούτε των παιδιών σου - γιατί φαντάζομαι ο μεγαλύτερος φόβος μας πάει εκεί, στα παιδιά. Ο κόσμος είναι γεμάτος από πράγματα που δε θα έπρεπε να βλέπουμε, να ακούμε. Είναι μέρος της ζωής.

Πώς θα προστατευτείς και πώς θα προστατέψεις αυτούς που αγαπάς;

Θα καλλιεργήσεις την κριτική σου (και τους) σκέψη!

Χρειαζόμαστε την ελευθερία από τη λογοκρισία. Αυτό θα μας οδηγήσει και στην απελευθέρωση από την αυτολογοκρισία, θα μας οδηγήσει στο να ξεπεράσουμε τον ίδιο μας τον εαυτό και όλα τα όρια που έχουμε θέσει στην ύπαρξή μας, τα οποία πρώτα μας τέθηκαν από το στενότερο περιβάλλον μας κι ύστερα από το ευρύτερο κι εμείς τα συντηρήσαμε, τα καλλιεργήσαμε και ενίοτε τα γιγαντώσαμε. Και όχι, ξεπερνώ τα όρια στην προκειμένη περίπτωση δε σημαίνει καταργώ τις αρχές και τις αξίες μου. Δε γίνομαι τέρας. Αυτό πρέπει να ειπωθεί για να μην παρεξηγηθεί η πρόταση και κατ' επέκταση ολόκληρο το κείμενο. Ξεπερνώ τον εαυτό μου σημαίνει τους φόβους μου, τις αμφιβολίες μου. Δε φοβάμαι να αφήσω το μυαλό μου ελεύθερο να ταξιδέψει, να σκεφτεί, να συνθέσει, να δημιουργήσει. Δε φοβάμαι τι θα πουν οι άλλοι, αν τους αρέσει αυτό που θα πω ή θα γράψω ή θα τραγουδήσω, δε με νοιάζει, δε με εμποδίζει να εκφραστώ. Δεν ντρέπομαι.

Με ξεπερνώ = Με γνωρίζω.

Ίσως τελικά το δικαίωμα στην ελευθερία του λόγου κι έκφρασης να είναι πολύ πιο περίπλοκο και πολύ πιο ...συναρπαστικό. ■

Υπέρ ή κατά λογοκρισίας/αυτολογοκρισίας

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΡΟΥ

Το περίεργο είναι πως ένα μήνα περίπου πριν μου στείλουν το θέμα που θα ασχοληθούμε σε αυτό το τεύχος μίλησα με έναν συμπατριώτη μας που έχει φύγει από την Ελλάδα πριν από επτά μήνες και εκεί που συζητούσαμε μου έγραψε « [...]όσο και να μην το πιστεύεις, έχουμε ακόμη μια σχετική ελευθερία λόγου στη χώρα μας, εδώ που βρίσκομαι όλα λογοκρίνονται. Και το εννοώ όταν σου λέω, όλα. Γι' αυτό έχουν λυσσάζει με τη Ελλάδα, προσπαθούν να μας περιορίσουν ακόμη περισσότερο [...]».

Σκεφτόμουν πως μπορεί να υπάρχει μια σχετική ελευθερία λόγου, αλλά όταν κάποιος με τον προφορικό λόγο είτε με τον γραπτό κάνει χρήση συκοφαντίας, δυσφήμισης, βλασφημίας, παιδικής πορνογραφίας, ρητορική μίσους κ.ο.κ. τότε ισχύει η λογοκρισία για να προστατευθούν φυσικά πρόσωπα αλλά εθνικά & θρησκευτικά εμβλήματα.

Ενδεχομένως θα θυμηθείτε πράξεις που έχουν συμβεί στο παρελθόν και είχαν να κάνουν με καταστροφή εμβλήματος μιας χώρας ή όταν με άτομα που εκμεταλλεύονται αθώες ψυχές κλπ. Δεν θα αναφερθώ περισσότερο γιατί δεν είναι σκοπός μου να εντοπίσω τέτοιες αρνητικές εικόνες στο μυαλό σας αλλά κυρίως να αντιληφθείτε πως σε κάποια ζητήματα η λογοκρισία θεωρείται κάτι λογικό και αναγκαίο.

Κακά τα ψέματα, η λογοκρισία, ξεκινά από εμάς τους ίδιους. Πριν εκφέρουμε την άποψή μας, πρώτα σκεφτόμαστε ώστε να μην προσβάλλουμε ή δυσανεστήσουμε τον συνομιλητή μας με τα λεγόμενά μας. Ακόμη και ένα κείμενο που γράφουμε πριν το παραδώσουμε ή το δημοσιεύσουμε περνά από αυτο-λογοκρισία και όχι μια, αλλά πολλές φορές.

Κάποια στιγμή είχα διαβάσει ότι η αυτολογοκρισία δημιουργείται από τον ίδιο τον φόβο. Φόβος για το ότι δεν θα διαβαστούν τα κείμενά μας, φόβος ότι αν δεν γράψουμε αυτά που μας ζητάνε δεν θα έχουμε δουλειά την επόμενη ημέρα, φόβος ότι δεν θα έχουμε την αποδοχή του κόσμου κ. λ. π.

Και συνειδητοποιώ να σκέφτομαι παράλληλα, από τη μία ότι είναι παράλογο αυτού του είδους οι φόβοι και από την άλλη είναι και λογικό, γιατί αν κάποιος έχει ανάγκη να δουλέψει και να θρέψει την οικογένειά του, τι θα κάνει; Δεν θα γράψει αυτό που περιμένει ο συντάκτης του; Ή ένας συγγραφέας αν έχει γράψει τρία αισθηματικά βιβλία και έχει αγαπηθεί από τους αναγνώστες του, θα τολμήσει να γράψει ένα διαφορετικό είδος τη στιγμή που το μοναδικό του εισόδημα βασίζεται στην συγγραφή, ρισκάροντας να χάσει τους αναγνώστες του ή ακόμη και να δυσανεστήσει τον εκδότη του;

Τα τελευταία ερωτήματα, θεωρώ πως έχουν ένα στόχο αλλά και κίνδυνο να θέσουν σε περιορισμό τη δημιουργικότητα αυτών των ανθρώπων, οπότε χάνεται η πρωτοτυπία μιας και αναγκάζονται να επαναλαμβάνονται.

Στο χώρο των βιβλίων η λογοκρισία υπήρχε και υπάρχει, η «Λυσιστράτη» του Αριστοφάνη, η «Αντιγόνη» του Σοφοκλή, «Ζωή εν Τάφω» του Μυριβήλη, έργα του Πλάτωνα, Θουκυδίδη, Ξενοφώντα και ο «Επιτάφιος» του Περικλή απαγορεύτηκαν από το καθεστώς του Ιωάννη Μεταξά. Ενώ την περίοδο 1967-1974 απαγορεύτηκαν τα έργα «Στάση Λεωφορείου» & «Το αυγό» του Μουρσελά, «Το μεγάλο μας τσίρκο» του Καμπανέλλη αλλά και Σολωμός, Παλαμάς, Καζαντζάκης, Ντοστογιέφσκι, Ζολά, Τολστόι κ.α.

Η Καθολική εκκλησία εξέδιδε, από το 16ο έως το 20ο, τον κατάλογο απαγορευμένων βιβλίων που όριζε τα επικίνδυνα βιβλία για την πίστη των μελών της. Μέσα λοιπόν σε αυτόν τον κατάλογο υπήρχαν ονόματα όπως ο Κοπέρνικος, Γαλιλαίος, Ντεκάρτ, Ντιντερό, Ρουσό, Βολταίρος, Καζαντζάκης, Ντε Μπαλζάκ, Δουμάς, Ουγκώ, Ζολά και η λίστα δεν έχει τελειωμό.

Καθεστώτα όπως του Χίτλερ, το ανατολικό μπλοκ κ.α. απαγόρευαν βιβλία που ήταν αντίθετα ιδεολογικά με τις πολιτικές τους ιδέες. Οι χώρες όπως

Ιράν, Ιράκ και γενικά μουσουλμανικά κράτη απαγορεύουν βιβλία που προ-
ωθούν τον δυτικό πολιτισμό, όπως και στην Τουρκία απαγορεύονται τα φι-
λοκουρδικά βιβλία.

Ακόμη και το ίντερνετ τα τελευταία χρόνια, με τον τρόπο που εξελίσσεται
η χρήση και οι δυνατότητες που δίνει φαίνεται σα να μην έχει όρια, κάποιος
μπορεί να βρει ότι θέλει, χωρίς περιορισμό και αυτό διότι το ίντερνετ δεν
έχει καμία αρχή που να το ελέγχει άρα δεν έχει καμία λογοκρισία, με λίγα
λόγια επικρατεί μια απόλυτη αναρχία.

Στην αναρχία αυτή, αντιλαμβάνεστε πως υπάρχουν πολλοί που το εκμεταλ-
λεύονται κάνοντας κακό σε πολλούς αθώους. Όμως υπάρχουν άνθρωποι
που λόγω της λογοκρισίας που επικρατεί στις χώρες τους βρίσκουν πρό-
σβαση σε βιβλία, άρθρα και γνώσεις που δεν μπορούσαν να έχουν με κανένα
άλλο τρόπο.

Τελικά τα υπέρ και τα κατά, της λογοκρισίας και της αυτολογοκρισίας, έχουν
μια πολύ λεπτή γραμμή που τα χωρίζει και είναι εύκολο να περάσει κάποιος
από τη μια πλευρά στην άλλη. ■

Η «πρώτος κύριος», ο **μαρκαδόρος** της Χούντας και το internet

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΑΤΖΗΣ

Πρόσφατο κρούσμα, θα έλεγα ηλίθιας, λογοκρισίας.

Ο σύζυγος του πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου δεν υπήρχε στη λεζάντα της οικογενειακής φωτογραφίας που αναρτήθηκε το Σάββατο, 27/05, στα προφίλ των κοινωνικών δικτύων του Λευκού Οίκου, η οποία απεικόνιζε όλους τους συντρόφους των ηγετών των κρατών - μελών του ΝΑΤΟ!

Στη λεζάντα της φωτογραφίας, γινόταν αναφορά σε όλες τις πρώτες κυρίες αλλά όχι στον «πρώτο κύριο» του Λουξεμβούργου, Γκοτιέ Ντεστενέ παρόλο που ήταν χαμογελαστός και καμαρωτός στη φωτογραφία!

Γιατί βρε Μελάνια μου; Έγκυρες πηγές με πληροφόρησαν πως ο Γκοτιέ σου έδωσε και μια συνταγή για Chicon Au Gratin (Αντίδια ο γκρατέν), που είναι ένα απ' τα βασικά Βέλγικα πιάτα και μάλιστα η δική του σπεσιαλιτέ.

Εσύ πάλι του είπες ακριβώς πώς φτιάχνεις το Γκουάς αλά Σλοβένια.

Και μετά απ' αυτό το «δέσιμο» των σχέσεών σας, ούτε το όνομά του να αναφέρεις κάτω απ' την ...οικογενειακή φωτογραφία;

Unacceptable!

(Βέβαια, ο Λευκός οίκος αφού έφαγε το κράξιμο της ...αρκούδας, αναγκάστηκε να ανασκευάσει τη λεζάντα!)

Αυτό πάντως, το περιστατικό της «απόκρυψης» του ανθρώπου, δια της μη αναφοράς του ονόματός του, μου θυμίζει εκείνα τα «ηρωικά» περιοδικά της δεκαετίας του 70, με τα γυμνά κορίτσια, που τα επίμαχα σημεία τους ήταν καλυμμένα με ...μαύρο μαρκαδόρο! Σαν να απάλειψαν δηλαδή τον κύριο Ντεστενέ με τον ίδιο τρόπο στη φωτογραφία!

Οι συνομήλικοί μου σίγουρα θυμούνται, με κάποια νοσταλγία, κι ας μη το ομολογούν, τα περιοδικά αυτά.

Πρέπει να μου τα πέταξε η μάνα μου όταν πήγα φαντάρος!

Ήταν λες και κανείς δεν ήξερε τι έχει σβήσει ο μαρκαδόρος!

Σαν το ξυστό-στοίχημα που ξύνεις και από κάτω βγαίνει ή μηδέν (9999,99%!) ή 10 ευρώ ή κι εγώ δεν ξέρω πόσα, δεν έχω παίξει ποτέ κάτι τέτοιο.

Δηλαδή επειδή δεν μπορούσες και να ξύσεις αναρωτιόσουν:

«Αυτή η κουκλάρα έχει άραγε ρόγες κάτω απ' το μαρκαδόρο;»

«Είναι στη θέση του το, θου κύριε φυλακήν τω στόματί μου;»

Όποιος ανακάλυπτε τότε ένα χημικό, που θα έβγαζε το μαρκαδόρο και θα άφηνε απείραχτη τη φωτογραφία, θα κονόμαγε καλά.

(Το τι πειράματα έκανα... δεν το κατάφερα ποτέ ρε γαμώτο!).

Θα έλεγα πως αυτού του τύπου η λογοκρισία είναι ...αλογοκρισία!

Εντελώς παράλογη!

Γιατί τελικά, τι κέρδιζαν οι μανιώδεις ...μαρκαδοραίοι (ή μήπως να το έγραφα μαρκαδωραίοι;), που έπιαναν και μουτζούρωναν τα βυζιά και τα ...θου κύριε;

Οι ίδιοι βέβαια, αισθανόντουσαν ...master of the universe!

Τι καταλάβαινε η εξουσία της εποχής (χούντα, μην το ξεχνάμε) που δεν μπορούσες να βρεις ...αμουτζούρωτο το playboy;

Μην ξεχνάμε δε, ότι όταν ένας άνδρας βλέπει μια γυναίκα ντυμένη, την φαντάζεται γυμνή, και όταν τη βλέπει γυμνή, την φαντάζεται ντυμένη.

Οπότε τα περιοδικά, τη δουλειά τους την έκαναν, ούτως ή άλλως!

Τον φαντάζομαι το ...μαρκαδωραίο να λέει στους φίλους του:

«Δικέ μου μουτζουρώνω βυζιά και ... (το άλλο, το θου κύριε, που δεν το λέω γιατί θα μου το κόψει η λογοκρισία!) αλλά κρατάω αμουτζούρωτα τεύχη για μένα!»

Είμαι σίγουρος πως αν έψαχνες το σπίτι ενός τέτοιου τύπου, ένα δωμάτιο θα ήταν τίγκα στις κούτες με τα αλογόκριτα περιοδικά!

Άσε, που σίγουρα θα τα μοσχοπούλαγε στη μαύρη αγορά, χωρίς μουτζούρες!

Νομίζω τελικά πως η λογοκρισία φέρνει το αντίθετο αποτέλεσμα απ' αυτό που επιδιώκει. Κυκλοφορεί ένα βιβλίο, ένα τραγούδι, μια ταινία, που έχει «φάει» ψαλίδισμα, το έχουν πετσοκόψει γιατί δεν γούσταραν τις ιδέες του συγγραφέα, του καλλιτέχνη, του σκηνοθέτη, γιατί ήταν και καλά χυδαίο, γιατί θα ενοχλούσε κόσμο.

ΟΛΟΙ δεν «πεθαίνουν» να βρουν και να έχουν στα χέρια τους το πρωτότυπο, πριν πέσει το ψαλίδι; Πόσες uncensored ταινίες έχουν κυκλοφορήσει, ακόμα και χρόνια μετά την πρώτη τους «κομμένη» προβολή;

Και έχουν κάνει μια νέα καριέρα.

Με πόσα βιβλία έχει γίνει ακριβώς το ίδιο;

Πόσοι δίσκοι πετσοκόφτηκαν γιατί κάποιοι αποφάσισαν πως είναι ακατάλληλοι για τα αυτιά των πολιτών και κυκλοφόρησαν φρέσκοι, αργότερα, ξεπουλώντας;

Όλα, τουλάχιστον όσα άξιζαν, ξαναβγήκαν, σε πείσμα των στενόμενων επικριτών που τα πετσόκοψαν, και έκαναν ξανά καριέρα.

Πόσες δε απόψεις ή επιστημονικές ανακαλύψεις που ήταν ριζοσπαστικές για την εποχή τους (και όμως γυρίζει!) τιμωρήθηκαν μέχρι και με θάνατο και τελικά αποδείχθηκαν πρωτοποριακές, ρηξικέλευθες και επί πλέον χρήσιμες;

Και προκύπτει έτσι το ερώτημα.

Δεν πρέπει να υπάρχει λογοκρισία;

Να βλέπουμε, να ακούμε, να διαβάζουμε, τα πάντα ελεύθερα;

Τι να πω... Δεν είμαι και ειδικός.

Ή μάλλον ξέρω τι να πω.

Απλά αν το πω, θα μου το κόψει η ...λογοκρισία!

Υ.Γ1. Ακόμα θυμάμαι το πόσο είχα θυμώσει όταν ανακάλυψα πως η μάνα μου πέταξε τα ...μουτζουρωμένα περιοδικά!

Υ.Γ.2. Η μεγαλύτερη «μαγεία» που έχει το internet είναι πως είναι αδύνατον να λογοκριθεί. Το προσπάθησαν πολύ κάποια στιγμή, οι, αμερικανοί κυρίως, συντηρητικοί. Εκεί γύρω στο γύρισμα της χιλιετίας, στο millennium, την περίοδο των απαλών ονύχων του διαδικτύου, προσπάθησαν να επιτεθούν και να εξαλείψουν τα porn-sites.

Είχαν λανσάρει και ένα red ribbon που φαινόταν στην οθόνη και παρέπεμπε σ' αυτήν την προσπάθεια.

Απέτυχαν παταγωδώς...

Ήταν και τα χρήματα πάρα πολλά.

Παρόλα αυτά, το internet νομίζω πως είναι η επαναστατικότερη ανακάλυψη που έχει γίνει από καταβολής ανθρωπότητας. Ακριβώς γι' αυτή την «αναρχία» που το διακατέχει. Αν συνδυαζόταν με την κατάλληλη παιδεία, έχω την εντύπωση πως θα μπορούσαν να εξαλειφθούν οι παρωπίδες που ταλανίζουν τους ανθρώπους και να υπάρξει επί τέλους ένα ξεκόλλημα απ' τον βαλτωμένο κύκλο που κάνουμε για αιώνες γύρω απ' τον εαυτό μας, αναμασώντας τα ίδια και τα ίδια, και να περάσουμε πια σε άλλες, βελτιωμένες version της ζωής.

Αλλά αυτό είναι μεγάλη κουβέντα.

Υ.Γ3. Μα να μου πετάξει τα περιοδικά; ■

Λογοκρισία και αυτολογοκρισία στην πράξη

ΘΑΝΟΣ ΚΑΛΑΜΙΔΑΣ

Πριν από ένα χρόνο και κάτι ψιλά, είδα στην καθημερινή μου στήλη σε ημερήσια εφημερίδα με κυριολεκτικά εκατομμύρια καθημερινούς αναγνώστες, δυο παραγράφους τελείως αλλαγμένες και μια να λείπει. Οι αλλαγές όχι μόνο αλλάζαν το κείμενο αλλά φαινόμουν να συμφωνώ σε κάτι που συχνά είχα δημόσια διαφωνήσει. Παρ' όλο που η συγκεκριμένη εφημερίδα αντιπροσώπευε σημαντικό ποσοστό των μηνιαίων εσόδων μου, προτίμησα να παραιτηθώ και να μην δεχτώ καμία συζήτηση ή συμβιβασμό. Η μεγάλη ειρωνεία στην όλη ιστορία είναι στο ότι τότε θυμήθηκαν ότι δεν είχα πάρει αύξηση τα τελευταία τρία χρόνια και μήπως μια αύξηση να «διόρθωνε» τα πράγματα. Αρνήθηκα και να απαντήσω.

Ένα χρόνο και κάτι ψιλά μετά την παραίτησή μου, έχουν προσπαθήσει να με πλησιάσουν τρεις φορές, τη μια μάλιστα μέσω άλλου εντύπου που συνεργάζομαι και έχω πολύ καλή σχέση με τον εκδότη. Ο λόγος που προσπαθούν – από ότι τελικά ξέφυγε από κάποιον στον φίλο μου εκδότη – δεν ήταν γιατί ξαφνικά με αγάπησαν ή τους έλειψα, αλλά γιατί ένα χρόνο και κάτι ψιλά μετά, τα άρθρα μου όχι μόνο δεν έχουν καταφέρει να τα κατεβάσουν από τον ιστιότοπό τους γιατί είναι από τα πλέον αναγνώσιμα του συνόλου των άρθρων τους ακόμα και τώρα, αλλά είχαν και αλληλογραφία από

αναγνώστες που ρωτούσαν γιατί έχω σταματήσει. Ένα χρόνο και κάτι ψιλά μετά, συνεχίζω να τους φέρνω ...πελάτες. Το χειρότερο στην ιστορία; Εμμένουν ότι είναι θέμα χρημάτων και σε κάθε επικοινωνία κάνουν καλύτερη ... προσφορά. Τελικά δεν καταλάβανε ούτε τι κάνανε, ούτε γιατί έφυγα. Θεωρήσαν φυσιολογικό να λογοκρίνουν κείμενό μου και στο τέλος τους έκανε εντύπωση η αντίδρασή μου. Τόση εντύπωση ώστε να μην την πιστέψουν και να καταλήξουν ότι αυτό που με υποκινούσε ήταν το χρήμα.

Μεγάλη κουβέντα και η λογοκρισία και η αυτολογοκρισία, και όποιος έχει γράψει και τα γραπτά του έχουν δημοσιευθεί έχει ζήσει και τις δυο μορφές ήρεμα αλλά και με βία και είναι πολύ σπάνια τα έντυπα που σε αφήνουν ή που αφήνεσαι να γράψεις αυτό που πραγματικά θα ήθελες.

Στην αρχή της καριέρας μου δούλευα παράλληλα σε δυο ιδεολογικά αντίθετες αθηναϊκές εφημερίδες. Κάποια στιγμή έγραψα για τη μια από αυτές – και μάλιστα του «προοδευτικού χώρου» - ένα κείμενο που αφορούσε πολιτικό της αντίπαλης πλευράς και που τον ενόχλησε έντονα σε σημείο που να γράψει μια πολυσέλιδη επιστολή προς τον διευθυντή σύνταξης με σκοπό να με ...ανακαλέσουν. Βέβαια μιλάμε για σαράντα χρόνια πριν αλλά πραγματικά ο αρχισυντάκτης με κάλεσε στο γραφείο του και με «ανακάλεσε» αφήνοντάς με μετά από μισή ώρα με πολλές υποδείξεις και προειδοποιήσεις για μελλοντικά γραπτά. Τελείως συμπτωματικά την ίδια ακριβώς περίοδο, στην άλλη εφημερίδα που δούλευα, την συντηρητική αυτή τη φορά, έγραψα κάτι που ενόχλησε πολιτικό τη ίδιας πλευράς. Αυτή τη φορά έπεσε τηλέφωνο όπου με πολύ έντονο ύφος ο πολιτικός απαίτησε την απόλυσή μου. Ο αρχισυντάκτης με κάλεσε και ξεκαρδισμένος στα γέλια μου περιέγραψε το τηλεφώνημα απαιτώντας από εμένα να συνεχίσω να γράφω στο ίδιο ύφος. Αντίστοιχα άλλο έντυπο που δούλεψα ενοχλήθηκε και μου ζήτησε να μην το ξανακάνω, όταν έγραψα κάτι που είχε στόχο πολύ συγκεκριμένο προϊόν της αγοράς και που τύχαινε η ιδιοκτήτρια εταιρία – του προϊόντος – να γεμίζει πολλές σελίδες με διαφήμιση στο περιοδικό άρα και έσοδα.

Στην Φιλανδία πριν από μερικά χρόνια, έντυπο μου παρέδωσε ένα ντοσιέ μεγέθους εγκυκλοπαίδειας με τα 'μην', θέματα που δεν μπορούσα να ασχοληθώ. Μια ματιά στις πρώτες σελίδες φτάνανε για να καταλάβω ότι εγώ δεν θα μπορούσα ποτέ να συνεργαστώ μαζί τους. Ουσιαστικά το μόνο που έμενε να γράψω ήταν για τον κώλο της Καρντάσιαν ή για αγώνες χόκεϊ.

Αυτά όλα τα παραδείγματα ανήκουν στην κατηγορία «χαλαρή» λογοκρισία, που συμβαίνει συχνά στα έντυπα σε όλο τον κόσμο και έχει να κάνει με την λογική ότι οι εφημερίδες και τα περιοδικά είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις με συμφέροντα συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που απαιτούν να μην στεναχωρήσουν πολιτικούς ή διαφημιζομένους.

Πριν από δεκαπέντε χρόνια και κάτι ψιλά περίπου, με βιβλίο έτοιμο για τύπωμα και αφού έχει περάσει από διορθωτές, σχεδιαστές και τελικές διορθώσεις από εμένα, λίγο πριν από την καθορισμένη μέρα για την εκτύπωση με ενημερώνουν ότι ο εκδότης, ο ιδιοκτήτης της εκδοτικής εταιρίας, θέλει να αλλάξει τον τίτλο. Αυτά συμβαίνουν με βρετανικό εκδοτικό οίκο. Χρόνια στο «κουρμπέτι», πριν καταλήξω σε ένα τίτλο το έχω ψάξει αρκετά, πολλές φορές περισσότερο από όσο μου πήρε να γράψω τα πρώτα κεφάλαια του ίδιου του βιβλίου. Σιγουρεύομαι ότι ο τίτλος είναι πρωτότυπος, με μήνυμα και παράλληλα ότι δεν είναι αναφορά ή υπενθύμιση άλλου βιβλίου. Τελικά αποδείχτηκε ότι εκεί ακριβώς ήταν το «πρόβλημα», ο εκδότης βλέποντας ότι ο τίτλος ήταν «πιασάρικος» ήθελε να τον κρατήσει για κάποιον κολλητό του. Δεν άσκησε άμεση λογοκρισία σε αυτή τη περίπτωση αλλά το bullying του «ξέρεις ποιος είμαι εγώ» και «κοίτα, εγώ είμαι ο εκδότης και θα κάνεις ότι θέλω,» ή «κάνω ότι θέλω» τελικά είναι μια μορφή χαλαρής λογοκρισίας. Εγώ ...απλά άλλαξα εκδοτικό και κράτησα τον τίτλο. Ήμουν τυχερός όμως που είχα εναλλακτική, οι πολλοί δυστυχώς δεν έχουν εναλλακτικές και υπομένουν το συγκεκριμένο bullying ή καλύτερα τη λογοκρισία του εκδότη.

Τις περισσότερες φορές στη σύγχρονη γραφή την λογοκρισία την ασκούν οι εκδότες, αδιάφορα αν είναι εκδότες βιβλίων ή ΜΜΕ – και η λογοκρισία έχει να κάνει με συμφέροντα, πολλές φορές καθαρά προσωπικά και λιγότερο από την ανησυχία τους μην ενοχληθεί η κοινωνία. Αν και την κοινωνία χρησιμοποιούν συχνά σαν δικαιολογία. Στην Ελλάδα τα ΜΜΕ σε πολλές περιπτώσεις είναι άμεσα συνδεδεμένα με οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα όπου εργολάβοι δημοσίων έργων κόστους δισεκατομμυρίων είναι και ιδιοκτήτες ΜΜΕ.

Στη Φιλανδία το Υπουργείο εσωτερικών έχει απαγορεύσει την έκδοση σειράς ιστορικών βιβλίων που παρουσιάζουν ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου και του Β Παγκοσμίου Πολέμου με την δικαιολογία ότι θα διαταράξουν ...την εθνική ενότητα. Αντίστοιχα

και μέχρι την δεκαετία του '70 είχαν απαγορευτεί σειρά από βιβλία στην Ελλάδα συμπεριλαμβανομένων αυτών του Καστοριανή, του Ράπτη ή του Πετρόπουλου. Η δικαιολογία παρόμοια. Στην Γαλλία μέχρι την δεκαετία του '80 απαγορευόταν η τύπωση και δημοσιοποίηση τριών βιβλίων του Ιουλίου Βερν. Η δικαιολογία η ίδια. Αυτή είναι η άμεση και βίαιη κρατική λογοκρισία αλλά υπάρχει και η έμμεση που μάλιστα την μια την έχουμε ζήσει πολλές φορές στην Ελλάδα και είναι εξ ίσου βίαιη. «Ο Τελευταίος Πειρασμός», η ταινία του Σκορτσέζε, μια ταινία κλασσική για τον σύγχρονο κινηματογράφο και πολυβραβευμένη, στην Ελλάδα κυνηγήθηκε από την εκκλησία με την ίδια μανία που κυνηγήθηκε το βιβλίο του Καζαντζάκη που την ενέπνευσε.

Όταν δοκίμασαν να κάνουν το ίδιο με τον Χάρυ Πότερ, απλά τους είχε ξεπεράσει η μόδα και τα συμφέροντα των εκδοτών, αλλιώς θα βλέπατε τον μικρό μάγο στην ίδια κατηγορία με τον Καζαντζάκη και τον Πετρόπουλο. Σήμερα όμως ζούμε μιας άλλης μορφής λογοκρισία που δυστυχώς έχει όργανο της τους ιδίους τους αναγνώστες. Από ότι έχει αποδειχτεί πια, ορισμένα ΜΜΕ με πολύ συγκεκριμένα συμφέροντα ή η συνεχής υποδούλωση κάποιων ΜΜΕ σε συμφέροντα έχει οδηγήσει στην αμφισβήτηση του κατά πόσο αυτά που διαβάζουμε ανταποκρίνονται στην αλήθεια ή δεν είναι παραπλανητικά. Και η αλήθεια είναι ότι ένα μεγάλο κομμάτι αυτών που διαβάζουμε και ψέμα είναι και παραπλανητικά είναι αλλά όχι όλα. Αλλά από τη στιγμή που μπήκε το ... ζιζάνιο, τα χλωρά καίγονται μαζί με τα ξερά και όλα τα ΜΜΕ λένε ψέματα. Κι αυτό μορφή λογοκρισίας είναι.

Τέλος η αυτολογοκρισία. Η αλήθεια είναι ότι όλοι όσοι γράφουμε δημόσια αυτολογοκρινόμαστε και μάλιστα πολλές φορές το κάνουμε ασυνείδητα. Αυτολογοκρινόμαστε γιατί δεν θέλουμε να προκαλέσουμε, να ενοχλήσουμε και πολλές φορές να μηνυθούμε ή να λογοκριθούμε. Γιατί στοχεύοντας σε ένα όλο και μεγαλύτερο κοινό μας απασχολεί το πόσους μπορεί να χάσουμε ή να γίνουμε παραλήπτες δυσαρέσκειας που μπορεί να κοστίσει και στην τσέπη μας με την δουλειά μας στο τέλος. Αυτό το τελευταίο – να μη «δυσανεστηθεί» ο εργοδότης είναι κάτι που ακούω όλο και πιο συχνά από συνάδελφους από την Ελλάδα των μνημονίων, ακόμα και από αυτούς που δουλεύουν εθελοντικά.

Μια άλλη πλευρά αυτολογοκρισίας γίνεται όταν συνειδητά προσέχεις τι γράφεις γιατί είσαι συνειδητός των επιλογών και της φιλοσοφίας του εντύπου που δουλεύεις.

Η λογοκρισία, οποιαδήποτε μορφή λογοκρισίας – έμμεση ή άμεση – κάνει κακό στη ελευθερία του λόγου, την δημοκρατία, την ενημέρωση και τη μόρφωση του κόσμου. Ο μόνος λογοκριτής που θα έπρεπε να υπάρχει είναι η κρίση του αναγνώστη και τίποτα άλλο. Η κρίση του εκπαιδευμένου αναγνώστη και όχι του λογοκριτή ή του εκδότη με τα Χ συμφέροντα. Και αυτό ισχύει για το κάθε τι που διαβάζουμε, είτε αυτό είναι ειδήσεις, απόψεις ή μυθιστόρημα. ■

Λογοκρισία, Πόσο αναγκαίο κακό;

ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ζω σε μεγάλη πόλη, μια πόλη γεμάτη γειτονιές. Μεγάλωσα σε σπίτι και όχι σε διαμέρισμα. Η γειτονιά μας ήταν γεμάτη παιδιά που έπαιζαν μπάλα στις αλάνες. Τα καλοκαίρια μου τα περνούσα κολυμπώντας στην πισίνα του φίλου μου, ή τριγυρνώντας με το ποδήλατο στους δρόμους της γειτονιάς.

Στο σπίτι μας είχαμε βιβλιοθήκη. Αυτή η βιβλιοθήκη ήταν στην κουζίνα κι έπιανε έναν ολόκληρο τοίχο γεμάτο με βιβλία, από το πάτωμα ως το ταβάνι. Κάθε καλοκαίρι οι γονείς μου ήθελαν να διαβάσουμε όλοι από ένα τουλάχιστον βιβλίο. Έτσι θυμάμαι το Κάλεσμα της Άγριας Φύσης, τη Μαύρη Καλλονή, τις Περιπέτειες του Γουίνι του Αρκούδου και άλλα. Όλα τα βιβλία που διαβάσαμε ήταν γεμάτα περιπέτειες, φαντασία και χιούμορ.

Στο σχολείο επίσης μας ζητούσαν να διαβάζουμε βιβλία. Στην έκτη τάξη μια συμμαθήτριά μου, μου έδωσε ένα βιβλίο να διαβάσω. Για την ακρίβεια το έχωσε κάτω από το θρανίο μου. Ήταν η ιστορία του Τζακ του Αντεροβγάλτη, ένα βιβλίο με πολύ βία και σεξ. Με συνάρπασε τόσο όσο με τρόμαξε. Το πήρα όμως σπίτι να το διαβάσω. Η μεγαλύτερη αδερφή μου είδε τι διάβαζα και το είπε στη μητέρα μας. Το βιβλίο αμέσως «αποσύρθηκε».

Το ίδιο βράδυ, όταν οι γονείς μου νόμιζαν ότι κοιμόμαστε, πήραν το βιβλίο και το συζήτησαν. Την επόμενη η μητέρα μου με έβαλε να καθίσω μαζί της και μιλήσαμε για τον Τζακ. Με πολύ ειλικρινή τρόπο, μου εξήγησε τους λόγους που δεν ήθελε να διαβάσω αυτό το βιβλίο, αυτή τη στιγμή. Κι αυτή ήταν η πρώτη μου εμπειρία με τη λογοκρισία.

Σίγουρα οι γονείς μου ενοχλήθηκαν από αυτή την ιστορία. Υπήρξαν πάντοτε πολύ προσεκτικοί με τα βιβλία που επέλεγαν για μας. Μας έστελναν σε ιδιωτικό σχολείο. Και παρ' όλες τις προσπάθειές τους, να που ένα «λάθος βιβλίο» κατάφερε να βρεθεί στα χέρια μου. Οι σημερινοί γονείς έχουν ακόμα πιο δύσκολη δουλειά στο να καθοδηγήσουν τις ζωές των παιδιών τους. Οι γειτονιές είναι πολύ πιο περίπλοκες από ό,τι ήταν το '60. Ο κόσμος όλος είναι πιο ανοιχτός κι εύκολα προσβάσιμος. Οι γειτονιές είναι πια σύνθετες. Κάθε κουλτούρα, κάθε θρησκεία, κάθε ιδέα, κάθε άποψη, όλα ζούνε στη διπλανή μας πόρτα. Οι πληροφορίες σήμερα διαδίδονται με ταχύτητες ασύλληπτες σε σχέση με τη δεκαετία που μεγάλωσα εγώ - από τα κινητά, μέχρι τα φαξ, μέχρι το διαδίκτυο.

Τα παιδιά βρίσκονται στη μέση αυτού του κυκλώνα, εκτεθειμένα σε πράγματα που είναι πολύ μικρά να κατανοήσουν ή συναισθηματικά ανώριμα να χειριστούν. Από την άλλη, παρά την τόση ελευθερία επικοινωνίας, οι ζωές των παιδιών είναι περισσότερο δομημένες, γεμάτες με δραστηριότητες και προγράμματα όλων των ειδών: Μαθηματικών, επιστήμης, αθλητισμού. Δεν μπορούν πια να βγουν στη γωνία να βρουν τους φίλους τους. Δεν μπορούν πια να πάρουν το ποδήλατο και να τριγυρίσουν στη γειτονιά τους, πόσο μάλλον να πάνε για κολύμπι στην πισίνα ενός φίλου χωρίς επίβλεψη. Ο κόσμος σήμερα δεν είναι καθόλου φιλικός με τα παιδιά.

Η λογοκρισία φαίνεται να είναι η απάντηση των γονιών στο πρόβλημα του πώς να φροντίσουν και να προσέχουν τα παιδιά τους. Όμως η λογοκρισία εκτός από το να παρέχει βοήθεια στους γονείς, κάνει ό,τι και το μέλι στις μύγες: Τραβά την προσοχή των πιο ανεπιθύμητων στοιχείων. Η λογοκρισία ΔΕΝ μπορεί να αντικαταστήσει την κρίση των γονιών και των δασκάλων στην ανάπτυξη των παιδιών.

Το 387πΧ στην Αρχαία Ελλάδα, ο Πλάτωνας πρότεινε την «εξομάλυνση» του Ομήρου για τους άπειρους αναγνώστες. Η λογοκρισία έχει εμφανιστεί στις πιο σκοτεινές ώρες της Ιστορίας. Εδώ στις ΗΠΑ, χώρα της ελευθερίας, χώρα όπου οι άνθρωποι ενθαρρύνονται κι έχουν το νόμιμο δικαίωμα να

εκφράσουν αυτό που έχουν στο μυαλό τους, στην πραγματικότητα ισορροπούμε μεταξύ της προσωπικής ελευθερίας και του τι είναι «σωστό».

Τα ΜΜΕ δοκιμάζουν αυτή την ισορροπία καθημερινά. Εμείς, οι καταναλωτές, σεβόμαστε τους καλλιτέχνες και τους επιτρέπουμε την ελευθερία της έκφρασης. Όμως την ίδια στιγμή καταλαβαίνουμε ότι τα παιδιά μας βλέπουν πράγματα που δε θα έπρεπε να βλέπουν. Δε συμφωνούμε πάντα με το τι θέλουμε να βλέπουν τα παιδιά μας, τι θέλουμε να ακούνε ή να διαβάζουν. Υπήρξε έτσι μια πολιτική απάντηση στο πώς μπορεί να διατηρηθεί η ελευθερία και το δικαίωμα:

Το 1968 η κινηματογραφική βιομηχανία έθεσε ένα σύστημα αξιολόγησης που λειτουργεί ως σήμερα. Το σύστημα αυτό λειτουργεί ως βοήθεια στους γονείς ώστε να αποφασίσουν αν αυτό που πρόκειται να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους είναι κατάλληλο ή όχι.

Το 1985 κάτι αντίστοιχο συνέβη και στη μουσική βιομηχανία, προειδοποιώντας για τη σκληρή ή ακατάλληλη γλώσσα στους στίχους τραγουδιών.

Το σύστημα γονικών οδηγιών στην τηλεόραση είναι σε εφαρμογή από το Γενάρη του 1997.

Όλες αυτές οι υποδείξεις είναι εθελοντικές και σκοπεύουν στην καθοδήγηση και βοήθεια των γονιών. Δε λειτουργούν ως κριτική στην ποιότητα ή την αισθητική. Το μόνο που κάνουν είναι να βοηθούν τους γονείς να επιλέξουν το καταλληλότερο υλικό για τα παιδιά τους με βάση το περιεχόμενο, το θέμα, τα επίπεδα βίας, το λεξιλόγιο, το γυμνό, τον αισθησιασμό, τις ναρκωτικές ουσίες και άλλα στοιχεία.

Παρά τις όποιες προειδοποιήσεις, τα παιδιά εξακολουθούν να ακούν αυτά τα τραγούδια και να βλέπουν τα διάφορα τηλεοπτικά προγράμματα και ταινίες. Τα συστήματα αξιολόγησης δεν έχουν εμποδίσει τους στίχους των τραγουδιών να είναι σκληροί. Οι ταινίες εξακολουθούν να περιέχουν ολοένα και περισσότερη βία, σεξ, και ακατάλληλο λεξιλόγιο.

Τα συστήματα αξιολόγησης ίσως να έχουν πείσει τις κυβερνήσεις, τους γονείς, τους βιβλιοθηκονόμους ότι μπορούν να κάνουν τη δουλειά της προστασίας των παιδιών. Ίσως να τους έχουν δώσει ένα ψεύτικο αίσθημα ασφάλειας, ένα αίσθημα ότι κάτι καλό έχει γίνει για τα παιδιά. Αλλά κανένα σύστημα δεν έχει σημασία αν δεν υπάρχει κανείς δίπλα τους και μπροστά

στην οθόνη, για να συζητήσουν μαζί το περιεχόμενο αυτού που βλέπουν και τις αντιδράσεις τους.

Αυτή τη στιγμή δουλεύω πάνω σε ένα πρόγραμμα περί συγγραφής για παιδιά και νέους. Η συγγραφή παιδικών βιβλίων φαίνεται να είναι πρόκληση για τους περισσότερους. Για πολλούς από εμάς τα βιβλία σημαίνουν εξερεύνηση, αναζήτηση, αμφισβήτηση. Σημαίνουν βάσεις, σημαίνουν έκθεση σε κάποιο δύσκολο θέμα, σημαίνουν απαντήσεις. Μέσα στις σελίδες ενός βιβλίου τα παιδιά μπορούν με ασφάλεια να εξερευνήσουν τα δικά τους συναισθήματα, να βρουν στις ιστορίες δικές τους εμπειρίες και καταστάσεις που έχουν βιώσει. Μπορούν να ταυτιστούν με τους χαρακτήρες, τις τοποθεσίες, τις περιστάσεις. Υπάρχει μια απίστευτη σύνδεση μεταξύ του βιβλίου και του αναγνώστη. Το σωστό βιβλίο στο στα σωστά παιδικά χέρια έχει τεράστια αξία και πραγματικά αλλάζει ζωές. Είναι ενθαρρυντικό, εμπνέει, παροτρύνει, αλλάζει.

Όταν η ιδέα της λογοκρισίας στα βιβλία μπαίνει στη μέση, όπως για παράδειγμα έγινε πρόσφατα με τη σειρά βιβλίων του Χάρι Πότερ, εμείς οι συγγραφείς πραγματικά αγανακτούμε με την κοντόφθαλμη αντίδραση των λογοκριτών. Είμαστε κατηγορηματικά αντίθετοι στη λογοκρισία, και μόνο που τα βιβλία του Χάρι Πότερ έκαναν τα αγόρια να αρχίσουν ξανά να διαβάζουν.

Μπορεί κάποιος να θέσει όρια στα παιδιά και να κρατήσει όλα τα ακατάλληλα στοιχεία μακριά τους; Δεδομένης της πρόσβασης σε πληροφορίες σήμερα, αυτό φαίνεται να είναι αδύνατο. Οι κυβερνήσεις έκαναν προσπάθειες, αλλά τα συστήματα θέλουν ενίσχυση. Οι διαφημιστές και το μάρκετινγκ των εταιριών θέλουν τα παιδιά να αγοράσουν τα προϊόντα τους. Ποιος θα κάνει τη διαφορά; Τρεις άνθρωποι: Ο μπαμπάς, η μαμά, ο δάσκαλος.

Γυρνώντας πίσω στις δικές μου εμπειρίες, οι γονείς μου συζήτησαν αρκετά μαζί μου για το περιεχόμενο του βιβλίου που δεν ήθελαν να διαβάσω και μου εξήγησαν όλα τα γιατί. Έμαθα πολύ περισσότερα πράγματα από το «Είπα όχι, δε θα το διαβάσεις.» Ειδικά με τη μητέρα μου, συζητούσαμε για τα πάντα, από μαθηματικά, μέχρι και το σεξ. Ένα σπίτι στο οποίο το παιδί νιώθει ασφαλές, είναι ευθύνη των γονιών. Ένα σπίτι όπου τα παιδιά μπορούν να κάνουν λάθη και να είναι ασφαλή, είναι ευθύνη των γονιών. Το σπίτι είναι το πρώτο μέρος όπου τα παιδιά μαθαίνουν να ξεχωρίζουν το λάθος από το σωστό, το καλό από το κακό, το υγιές από το μη υγιές. Είναι πολύ σημαντικό οι γονείς

να δώσουν στα παιδιά τους τις βάσεις για ένα δυνατό αμυντικό μηχανισμό, βοηθώντας τα να θέσουν τα δικά τους όρια και να τα καθοδηγούν και να παρακολουθούν ώστε να σιγουρεύονται κάθε φορά πως έχουν μάθει καλά το μάθημά τους.

Τα σχολεία επίσης πρέπει να βοηθούν σε όλο αυτό. Ο δάσκαλος είναι ο αμέσως επόμενος γονιός στη ζωή ενός παιδιού. Ο δάσκαλος πρέπει να δίνει στα παιδιά προκλήσεις, να τα καθοδηγεί, να τα βοηθά να περάσουν στο επόμενο επίπεδο ωριμότητας και κατανόησης. Και εκτός από τα μαθησιακά καθήκοντα του δασκάλου, υπάρχουν και τα καθήκοντα της κοινωνικής ανάπτυξης και ωριμότητας των παιδιών. Ο δάσκαλος πρέπει να γνωρίζει ΠΡΙΝ το γονιό πότε το παιδί είναι έτοιμο για το επόμενο βήμα ή ώριμο να διαχειριστεί ένα θέμα. Όταν υπάρχει σεβασμός μεταξύ των γονιών και των δασκάλων, κερδίζει πάντοτε η καλύτερη εξέλιξη των παιδιών.

Ζούμε σε μια ελεύθερη και δημοκρατική κοινωνία. Οι άνθρωποι μπορούν να συζητούν για τις διαφορές τους, να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο. Γιατί να μην επιτρέπουμε στα παιδιά μας να κάνουν το ίδιο και να έχουν την ίδια πλούσια εμπειρία; Η λογοκρισία δεν είναι απάντηση. Η απαγόρευση ενός βιβλίου είναι σα να κρατάς σπέρτο σε μια ανεμοθύελλα. Ούτε φως θα υπάρξει, και θα σβήσει αμέσως από τον δυνατό αέρα. Ούτε το να μπαίνουν ταμπέλες λύνει το πρόβλημα. Μόνο η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων οδηγούν στην κατανόηση, τη συνειδητοποίηση, την εξέλιξη. Οι γονείς και οι δάσκαλοι είναι αυτοί που θα καθοδηγήσουν τα παιδιά στη ζωή τους. Είναι αυτοί που θα ασχοληθούν με το κάθε παιδί ξεχωριστά, αυτοί που ξέρουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους. Και είναι οι μόνοι που μπορούν να δώσουν στα παιδιά τους το χρόνο που χρειάζονται και την προσοχή. Ας ελπίζουμε ότι μια ειλικρινής συζήτηση με τα παιδιά, είτε είναι δέκα ετών είτε δεκαεφτά, θα τους δίνει να καταλάβουν κάθε φορά, ότι η γνώση είναι η πιο δυνατή κρίση. ■

Αυτολογοκρισία

ΘΟΔΩΡΟΣ ΝΑΣΟΣ

Η ιδέα της λογοκρισίας και του λογοκριτή είναι ενδιαφέρουσα μόνο σαν θεωρητική ανάλυση. Οι κυβερνήσεις, οι εκπαιδευτικοί, οι βιβλιοθηκονόμοι και ειδικά οι γονείς, είναι όλοι επιρρεπείς στη λογοκρισία διαφόρων μορφών έκφρασης. Δείτε τον πανικό που δημιουργήθηκε στις ΗΠΑ για το βιβλίο «Η Χρυσή Πυξίδα». Όταν είδα την ταινία με την κόρη μου, ένιωσα τουλάχιστον έκπληξη ενθουμούμενος ότι ακόμα και η Καθολική εκκλησία, ο ίδιος ο Πάπας είχε μιλήσει εναντίον αυτού του βιβλίου, δικαιολογώντας την εχθρότητα αναφέροντας ότι το βιβλίο έχει σαν στόχο την Καθολική εκκλησία ειδικά και τον Χριστιανισμό γενικότερα. Και όλα αυτά γιατί στο συγκεκριμένο βιβλίο υπάρχει μια φασιστική οργάνωση – οι κακοί της ιστορίας – το Magisterium, που κάποιοι πιστεύουν ότι θυμίζει ...την καθολική Εκκλησία.

Το πιο τρελό στην υπόθεση ήταν ότι τελείως ειρωνικά οι «Χριστιανοί» εχθροί του βιβλίου και της ταινίας χρησιμοποίησαν μια έκφραση που υπάρχει μέσα στο βιβλίο και λέγεται από τους αξιωματούχους του «Magisterium»: μόνο εμείς ξέρουμε τι είναι καλό για εσάς.

Ο συγγραφέας και εκπαιδευτικός Jim Trelease, σε άρθρο του έγραψε ότι η λογοκρισία είναι μια προσπάθεια να επιβληθεί η θέληση κάποιων στους πολλούς. Υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να διαφωνούν, να διαμαρτύρονται όπως εκείνοι αισθάνονται την ανάγκη, να έχουν άποψη για ένα βιβλίο, μια ταινία, μια ιδέα, μια κυβερνητική πολιτική και ούτω καθεξής. Δεν έχει κανένα πρόβλημα με τους ανθρώπους που έχουν γνώμη, αλλά αντιτίθεται όταν προσπαθούν να επιβάλουν αυτή τη γνώμη σε όλους τους άλλους. Αυτό που οι περισσότεροι υποστηρικτές της «αγνότητας» και της «ορθότητας» δεν καταλαβαίνουν, είναι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι, τόσο οι ενήλικες όσο και τα παιδιά, είναι αρκετά ικανοί να λογοκρίνουν αυτό που διαβάζουν και βλέπουν, χωρίς κανείς να τους λέει τι μπορούν και δεν μπορούν να διακρίνουν.

Οι ενήλικες που δουλεύουν με παιδιά είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί με βιβλία που μπορεί να θεωρηθούν ανατρεπτικά ή ακατάλληλα, αλλά από την εμπειρία μου τα παιδιά είναι περισσότερο από ικανά να γνωρίζουν τι είναι κατάλληλο για αυτούς. Μερικές φορές αρκεί μια ματιά στις εικονογραφήσεις για να καταλάβουν ότι αυτό δεν είναι το «σωστό» βιβλίο.

Παράλληλα υπάρχουν φορές που κάποιες έννοιες μπορεί να είναι πολύ καινούργιες ή πολύ περίπλοκες για να κατανοήσουν. Εγώ έκανα τρεις προσπάθειες για να διαβάσω τον «Άρχοντα των Δαχτυλιδιών» στην πρώτη εφηβεία μου, πριν μπορέσω να ξεπεράσω τα δύσκολα, άγνωστα ονόματα και το μακρύ και σύνθετο της φαντασίας που πρόβαλε ο Τόλκιν. Αυτά σε ηλικία 11 και 15. Αλλά στα είκοσι είχα αρκετή εμπειρία ζωής και είχα διαβάσει αρκετά μυθιστορήματα φαντασίας για να μπορέσω να βυθιστώ στη κυριολεξία στον κόσμο της Μέσης Γης. Τώρα – και μην σας κάνει έκπληξη – το ξαναδιαβάζω με την κόρη μου με άνεση και μάλιστα με περισσότερη προσοχή. Δεν έχω διαβάσει ακόμα το *The Silmarillion*.

Μιλώντας για τον «Άρχοντα των Δαχτυλιδιών» φτάνω σε ένα άλλο θέμα. Τα κείμενα αλλάζουν με τον χρόνο και τις ανάγκες της κοινωνίας όσο αφορά την ακαταλληλότητά τους ή την ανάγκη να λογοκρίνονται. Έχετε διαβάσει το «*Lady Chatterley's Lover*» του D.H. Lawrence; Η σκηνές σεξ στο βιβλίο είναι σχεδόν αστείες σύμφωνα με τα «σύγχρονα» πρότυπα και χρειάστηκε να ξαναδιαβάσω το βιβλίο πολύ αργότερα στη ζωή μου για τις εντοπίσω έτσι

που είναι κρυμμένες. Η ανάγνωση και η γραφή έχουν αλλάξει το στυλ και το περιεχόμενο ακόμη και από τα χρόνια που εγώ ήμουν μαθητής. Και όμως τα παιδιά θα εξακολουθούν να αυτό-λογοκρίνουν αν κάτι είναι πολύ τρομακτικό ή ασαφές. Απλώς επιστρέφουν το βιβλίο στο ράφι, και θα το κοιτάζουν πάλι ...αργότερα. Όταν νιώσουν ότι καταλαβαίνουν περισσότερα ή κάτι που άκουσαν τους κάνει να επιστρέψουν.

Παρέχοντας την ευκαιρία στα παιδιά να επιλέξουν μόνοι τους και να κάνουν λάθη σχετικά με τις επιλογές τους, είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη αναγνωστών με κρίση. Οι φοιτητές που διαβάζουν ευρέως, σε ποικίλα είδη και σε διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας, τελικά, πιστεύω, θα γίνουν οι μεγάλοι στοχαστές στην κοινωνία μας. Και αυτό είναι καλό για έναν κόσμο που γίνεται όλο και περισσότερο ένα κράτος «μεγάλος αδελφός».

Ο Trelease πάλι, ισχυρίζεται ότι «οι απαγορεύσεις βιβλίων έχουν τόσο νόημα όσο νόημα έχει όταν ένας γονέας λέει στα παιδιά του, 'μην κοιτάξεις στο πίσω μέρος του ντουλαπιού που βάζω τα γλυκά'. Μόλις τους κάνανε να μην θέλουν να δουν τίποτα άλλο από το ...πίσω μέρος του ντουλαπιού. Αυτό όμως ισχύει τόσο για τα παιδιά όσο και για τους ενήλικες ». Όταν το «Lady Chatterley's Lover» απαγορεύτηκε οι πωλήσεις χτυπούσαν ταβάνι και το ίδιο κόντεψε να γίνει στις ΗΠΑ όταν κάποιοι θέλησαν να λογοκρίνουν τον Χάρυ Πότερ. Αφήστε λοιπόν την κρίση να κρίνει και απλά εκπαιδεύστε και βοηθήστε αυτήν την κρίση να αναπτυχτεί. ■

apopseis.gr

<http://www.apopseis.gr/>

Όλα τα βιβλία
είναι εκδόσεις apopseis.gr
Και όλα διατίθενται ΔΩΡΕΑΝ

Η Μυθολογία της Βωμολοχίας

ΜΑΡΙΝΑ ΡΟΔΙΑ

Σκέφτηκα να τοποθετήσω εδώ πέρα μερικές σκέψεις, όπως βάζουμε σε τραπεζικό λογαριασμό τα χρήματά μας, προτείνοντας να τις διαχειριστούμε όλοι μαζί. Η απόδοση των τραπεζικών καταθέσεων είναι σε πτώση αυτή την εποχή, ελπίζω όμως να μη συμβεί το ίδιο και με αυτές τις σκέψεις και να αποδώσουν κάτι τι!

Σκέφτομαι λοιπόν πως η βωμολοχία αναπτύσσεται κυρίως περί τη γενετήσια περιοχή του ανθρώπινου σώματος, καθώς και γύρω από τις πράξεις που σχετίζονται με αυτή. Λέμε (και γράφουμε) κώλος, μουνί, πούτσες μπλε, μουνόπανο, ψωλές, κλπ. κλπ., υπονοώντας κάτι βρώμικο γενικώς ή ανάξιο λόγου ή, απλά, αντιαισθητικό.

Επικεντρώνω στη γενετήσια πράξη, χωρίς να θέλω να υποβιβάσω την ηδονή της αφόδευσης, επειδή η αφόδευση θεωρείται από τους «υβριστές» σχετικά ανώδυνη, όπως π.χ. το συχνό «χέστηκα!»

Λέμε (και γράφουμε) «γαμώ το!», «θα του γαμήσω το σόϊ..», «γάμησέ τα!», «γαμήθηκα στη δουλειά», «φάε μια πούτσα», «να πα να γαμηθείς..» κλπ. κλπ., υποβιβάζο-

ντας τη γενετήσια πράξη, που αποτελεί πηγή υψίστης ηδονής, σε φτηνιάρικο υποκατάστατο λεκτικής βίας. Σε κατάσταση έξαλλη, υπο το κράτος υπερβολικού θυμού, οργής, απόγνωσης, ή «εν βρασμώ ψυχής», χρησιμοποιούμε παρόμοιες λέξεις και φράσεις, επιθυμώντας φυσικά να προσβάλλουμε τον «άλλο».

Αυτός ο περίφημος «άλλος» αντιδρά ανάλογα ή και χειρότερα, με κάποια βίαιη πράξη (μαχαίρωμα, μπουνιδια, πιστολίδια) πέρα από λόγια δηλαδή, και.. γίνεται το «κακό»! Λέμε (και γράφουμε) μετά πως «έφταιγε η κακιά ώρα» ή ότι «η γλώσσα κόκκαλα δεν έχει», υπονοώντας το μερίδιο ευθύνης του θύματος στο δικό του χαμό, δικαιώνοντας συχνά τον θύτη.

Τα τελευταία χρόνια η νέα γενιά, με τη σοφία που τη διακρίνει, τείνει να αντιστρέψει, υγειώς φερόμενη, όλα αυτά τα γενετήσια μπινελίκια. Η εξοικείωση με το γυμνό σώμα και η έκθεση στο μάτι των περαστικών όλων των «καλουδιών» που αναρτούν συστηματικά τα περίπτερα, μάλλον έχουν συνεισφέρει σε αυτό το φαινόμενο της απομυθοποίησης.

Η μικρούλα φράση που, επιδιώκοντας την αναγόρευση του «άλλου» σε ήρωα, χρησιμοποιείται κατά κόρον σήμερα είναι η: «μάγκα μου, είσαι και γαμώ!» Σιγά σιγά και σταθερά (βάρδα μη μας πέσει καμμία πουριτανική λαγνοφοβία εκ δυσμών, όπως ενέσκηψε πρόσφατα η τρομολαγνεία) προχωρούμε προς την πλήρη απομυθοποίηση των δήθεν βωμολοχιών.

Θα μας τελειώσει ο Αριστοφάνης; Δε θα είμαστε ικανοί να αναγνωρίζουμε στο μέλλον τα «χοντρά» του αστεία; Θα σταματήσει ο Τύρναβος τα τρελλά του πεοστόλιστα αποκριάτικα έθιμα; Δε γνωρίζω τι θα γίνει... Σκέφτομαι πάντως στα σοβαρά, πόσο ενδιαφέρον θα ήταν αν μεθαύριο μας βρίσει κάποιος (εποχούμενος ή μη) με τη γνωστή φράση «να πα να γαμηθείς!», να απαντήσουμε χαμογελαστά «ευχαριστώ πολύ!»

Ένα ανατρεπτικό παράδειγμα έφερα και προτείνω την ευρεία εφαρμογή του! ΟΧΙ!! Δε θα μας τρελλάνουν!

Θέλω να σημειώσω πως καλό θα ήταν, να φροντίσουμε ώστε να αφήνουμε τα παιδιά μας να εκφράζονται ελεύθερα κατά την νηπιακή περίοδο -όπου η βωμολοχία είναι στο φόρτε της- ώστε να μη τους μείνουν κατάλοιπα για μελλοντικές ηλικίες και να μη περιμένουν να ξεστραβωθούν -πολύ αργότερα- μελετώντας Εμπειρικό... ■

Αυτολογοκρίθηκα

ΛΟΥΚΙΑ ΚΟΝΤΟΠΟΔΗ

Ηταν βράδυ καλοκαιριού, το φεγγάρι έλουζε την άμμο και τα γυμνά τους σώματα.

- Χέσε με Στέλλα, δεν διαβάζω άλλο.

- Μπα, γιατί; Σκανδαλιστήκαμε κυρία

Λουκία;

- Ναι ρε, ήταν αυτό με τα γυμνά σώματα. Είναι βλακεία ρε Στέλλα, γι' αυτό δεν το διαβάζω.

- Τι είναι βλακεία; Το φεγγάρι, η άμμος ή το καλοκαίρι;

- Όλα μαζί.

- Σε ενοχλεί το καλοκαίρι;

- Η βλακεία με ενοχλεί.

- Μα είναι μπέστ σέλλερ.

- Α, πες το έτσι για να καταλάβω. Ωστε επειδή είναι μπέστ σέλλερ δεν είναι βλακεία;

- Δεν είπα αυτό.

- Τι είπες;

- Δεν έχεις διαβάσει συνέντευξή της, γι' αυτό μιλάς.
- Α, ώστε είναι και η συνέντευξή της που σε έκανε να το διαβάσεις. Και τι έλεγε η συγγραφέας στη συνέντευξή της;
- Έχει πολύ ωραίο σπίτι. Καταπληκτικές φωτογραφίες.
- Είπε τίποτα;
- Για το σπίτι της;
- Όχι ρε Στέλλα, για το βιβλίο της.
- Να το αγοράσουμε.
- Και συγκινήθηκες;
- Λουκία, αυτό λέγεται λογοκρισία.
- Δηλαδή;
- Προσπαθείς να ελέγξεις και να λογοκρίνεις τι διαβάζω.
- Στέλλα, αυτή τη στιγμή δεν λογοκρίνω αλλά αυτολογοκρίνομαι γι' αυτά που θέλω να πω για σένα, για την βλακεία και την συγγραφέα.
- Είσαι προκατειλημμένη.
- Τώρα μου λες και γιατί λογοκρίνω;
- Γιατί δεν το διαβάζεις πρώτα;
- Ρε συ Στέλλα τι περισσότερο χρειάζεται να διαβάσω από «το φεγγάρι που έλουξε την άμμο και τα γυμνά τους σώματα» για να καταλάβω τι ακολουθεί;
- Την ιστορία. Τα μηνύματα.
- Τι μηνύματα ρε Στέλλα; Να χρησιμοποιείτε προφύλαξη στην άμμο;
- Δεν είσαι σοβαρή.
- Δεν εννοούσα την προφύλαξη από το φεγγάρι.
- Με περνάς και για ηλίθια; Όχι αν είναι πες το.

Δεν απάντησα. Αυτολογοκρίθηκα πάλι. Αλλά ταυτόχρονα προβληματίστηκα. Η Στέλλα μόνο ηλίθια δεν είναι και έχει διαβάσει και τον Μπουκόφσκι της και τον Ντοστογιέφσκι της, αλλά γιατί τώρα διάβαζε αυτή τη βλακεία ...μυστήριο.

Και περάσανε δυο μέρες και βραδάκι μετά τις εννιά στο τηλέφωνο πάλι η Στέλλα.

- Την ηλίθια, θα έπρεπε να της απαγορεύουν να γράφει.

- Τι έπαθες ρε Στέλλα.

- Δεν φτάνει που γράφει μαλακίες αλλά κόντεψα να ξεχάσω και τα ελληνικά μου διαβάζοντάς την. Κόντεψα να πάρω κόκκινο στυλό και να διορθώνω τα λάθη της.

- Σώωωωωπα.

- Δεν έπρεπε να την διαβάσω. Να χέσω τα 18 κι εξήντα ευρώ που έδωσα.

- Είσαι αρνητική.

- Να την απαγορεύσουν. Και καλή είμαι που το λέω.

- Αυτό δεν είναι λογοκρισία;

- Όχι κυρία μου, αισθητική είναι.

- Ναι αλλά αν δεν το είχες διαβάσει δεν θα το ήξερες, έτσι δεν είναι;

- Έτσι άφησα να με πείσουν.

- Άκου να αγοράσω βιβλίο επειδή είχε ωραίο σπίτι η «συγγραφέας».

Σιωπή εγώ.

Αυτολογοκρίθηκα. ■

Λογοτεχνία και Λογοκρισία: Μια Βρώμικη Ιστορία

ASA BUTCHER

Προς το τέλος του 2012, ο Μο Γιαν, νικήτης του βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας, έσπειρε τη διχόνοια στο λογοτεχνικό κόσμο, λέγοντας πως η λογοκρισία είναι απαραίτητη. Κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης τύπου στη Στοκχόλμη, είπε πως η λογοκρισία δεν πρέπει να στέκεται εμπόδιο στην αλήθεια, όμως οι φήμες ή η δυσφήμιση «πρέπει να λογοκρίνονται».

Συνεχίζοντας ακάθεκτος, πρόσθεσε ότι ήλπιζε «η λογοκρισία, καθ' αυτή, πρέπει να έχει την υψηλότερη αρχή.» Λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτικές του πεποιθήσεις και τη στάση του απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα, οι απόψεις του περί λογοκρισίας ως αναγκαίο κακό μπορεί να μην προκαλούν έκπληξη, όμως είναι ανησυχητικές. Η ειρωνεία είναι επίσης πολύ προφανής για να την αγνοήσει κανείς, όταν ο Γιαν μιλάει για την αναγκαιότητα της λογοκρισίας με το ίδιο πάθος που ισχυρίζεται πως «ήμουν και είμαι πάντα ανεξάρτητος. Αν κάποιος με αναγκάζει να κάνω κάτι, απλά δεν το κάνω».

Όταν ένας λογοτέχνης του 21ου αιώνα δημιουργεί συγγένεια μεταξύ της λογοκρισίας και των ελέγχων ασφαλείας στα αεροδρόμια, προκαλεί ερωτήματα σχετικά με την καταλληλότητά του για μια τιμή της οποίας προη-

γούμενοι παραλήπτες υπήρξαν εικονοκλάστες όπως οι Ράσελ, Σαρτρ, Σω, Μπέκετ και Μόρισον. Με τη στάση του περί ευφημισμού της λογοκρισίας, ο Γιαν έχει προκαλέσει ποικίλες αντιδράσεις από πολλούς συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένης της βραβευμένης με Νόμπελ Λογοτεχνίας Χέρτα Μίλερ, και του Σάλμαν Ρούσντι - συγγραφέας που έχει αντιμετωπίσει πολύ σκληρά τη λογοκρισία στο έργο του, έχοντας επικηρυχθεί μάλιστα μετά τη δημοσίευση των περίφημων Σατανικών Στίχων. Το βιβλίο απαγορεύτηκε σε πολλές χώρες, όπως η Νότια Αφρική, η Σρι Λάνκα, η Σιγκαπούρη, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές, το Σουδάν και η Ταϊλάνδη. Πάντως, αν σκεφτεί κανείς τον πόλεμο που δέχτηκε ο Ρούσντι για τους Σατανικούς Στίχους, είναι πολύ παράξενο που, παρόμοια βιβλία της Δύσης και με ύφος ακόμα αντίστοιχο με εκείνο των Σατανικών Στίχων, αγνοήθηκαν τελείως από τους λογοκριτές.

Ακόμα πιο παράξενο είναι πως μια ιταλική οργάνωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ζήτησε πρόσφατα να αφαιρεθεί η Θεία Κωμωδία του Δάντη από τις σχολές και τα πανεπιστήμια, αιώνες μετά την αρχική δημοσίευση, θεωρώντας το έργο ως αντι-ισλαμικό, αντι-σημιτικό και ομοφοβικό. Σύμφωνα με την οργάνωση, οι φοιτητές δεν είναι αρκετά ώριμοι ώστε να κατανοήσουν το κείμενο και τη θέση του, έτσι θα πρέπει να τους απαγορευτεί η ανάγνωσή του. Με αυτή τη λογική, οι Μίλτον, Μπλέικ και Μποτιτσέλι μεταξύ των περισσότερο λογοτεχνών, ποιητών και καλλιτεχνών στον κόσμο, θα πρέπει να απαγορευτούν γιατί πιθανότατα θίγουν κάποιον με τα έργα τους.

Ενώ είναι απόλυτα λογικό σε προσωπικό είτε συλλογικό επίπεδο να υπάρχει διαφωνία σχετικά με τις απόψεις κάποιου, το να του αφαιρείς το δικαίωμα να τις εκφράσει δεν είναι μόνο λάθος, αλλά και μάταιο. Αντίπαλες θέσεις και απόψεις, δεν απειλούν παλιότερες σταθερές, αλλά ανοίγουν το χώρο για διάλογο και σκέψη. Αντίθετα με το τι πιστεύουν πολλοί, παρόλο που τα έργα του Δάντη θίγουν κάποιες ευαισθησίες, ποτέ δεν έβλαψαν πραγματικά ούτε προκάλεσαν αντιδράσεις στην πράξη εναντίον τους. Ακόμα και πιο προοδευτικοί όπως ο Όσκαρ Ουάιλντ και ο Χάρολντ Μπλουμ, θαύμαζαν το έργο του Δάντη, παρόλο που εναντιωνόταν στις δικές τους θέσεις.

Εξάλλου για τον Ουάιλντ, η λογοκρισία δεν ήταν κάτι άγνωστο. Κατηγορήθηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα για το έργο του. Το Πορτραίτο Του Ντόριαν Γκρέι, η επιτομή του αισθητισμού, καταδικάστηκε ως «αηδιαστικό», αναγκάζοντάς τον να αλλάξει πολλά από τα κεφάλαια. Κι όμως, πάνω από ολόκληρο αιώνα αργότερα, ο κόσμος εξακολουθεί να θεωρεί τη λογοκρισία ως απαραίτητο μέτρο προστασίας. Οι απολογητές, θεωρώντας τη λογοκρισία

εξίσου απαραίτητη με τους ελέγχους ασφαλείας στα αεροδρόμια, αγνοούν τον πλούτο της λογοτεχνίας που στερούν από τον κόσμο. Η λογοκρισία είναι αντιπαραγωγική στην τέχνη. Ο καλλιτέχνης δημιουργεί, η λογοκρισία καταστέλλει.

Αν και η λογοκρισία στο πέρασμα του χρόνου έχει αποδειχθεί ως μάταιο μέσο εξουδετέρωσης ιδεών και απόψεων, έχει στιγματίσει συγγραφείς και το έργο τους με τέτοιο τρόπο, που δύσκολα θα ξεφύγουν. Για πολλούς, η Λολίτα του Ναμπόκοφ θα παραμείνει για πάντα μια ιστορία παιδεραστίας και σεξουαλικής παρέκκλισης, όμως για τους πιο διεισδυτικούς αναγνώστες, το έργο αυτό είναι κάτι πολύ περισσότερο από τις «ανωμαλίες ενός γέρου». Η πρόθεση του Ναμπόκοφ δεν ήταν ποτέ να γράψει πορνογραφία και μάλιστα είχε αηδιάσει με τον τρόπο που αντιμετωπίστηκε το έργο του, πολεμώντας σκληρά με τους εκδότες που δημοσίευσαν τη Λολίτα ως πορνογραφία, βάζοντας μια έφηβη στο εξώφυλλο. ■

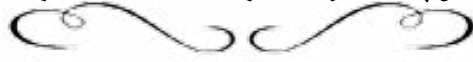

Μερικές φορές βρίσκω
μέρος να κοιμηθώ

Αλλά ποτέ δεν
ονειρεύομαι

Η λογοκρισία στην παιδική λογοτεχνία

ΧΡΗΣΤΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ

Με πολύ άνεση σας λέω ότι η παιδική λογοτεχνία δεν αφορά καθόλου τα παιδιά. Έχει να κάνει με το πώς οι ενήλικες νομίζουν/θεωρούν ότι πρέπει να είναι τα παιδιά.

Εξάλλου, οι ενήλικες γράφουν τα βιβλία, τα φτιάχνουν, τα εικονογραφούν, τα επιμελούνται, τα εκδίδουν, τα πουλάνε και τα προωθούν, τα συστήνουν και πάει λέγοντας. Εκείνοι αποφασίζουν για το περιεχόμενο και αν τα παιδιά μπορούν ή όχι να τα διαβάσουν.

Με άλλα λόγια, εφόσον οι ενήλικες παίρνουν όλες τις σχετικές αποφάσεις για το παιδικό βιβλίο, αυτομάτως θεωρούνται οι λογοκριτές του παιδικού βιβλίου.

Σαν ενήλικες (που συνήθως είμαστε και γονείς), προφανώς προσπαθούμε να προστατέψουμε τα παιδιά όχι μόνο από την κακή τύχη, αλλά και από τη βιαιότητα και την καταστροφή που υπάρχει στον κόσμο. Θέλουμε να μεγαλώσουν με ασφάλεια, χαρούμενα κι ευτυχισμένα. Και όταν είναι τα παιδιά έτοιμα, περιμένουμε να αναλάβουν το ρόλο της τύχης τους.

Τουλάχιστον αυτή είναι η βασική ιδέα. Εφαρμόζοντάς τη, κάνουμε αναγκαστικά κάποιες πολύ μεγάλες υποθέσεις σχετικά με τα όρια και τις ικανότητες των παιδιών, και τις ευθύνες και τα δικαιώματα των ενηλίκων.

Έτσι, καθώς εξετάζουμε τη λογοκρισία στο παιδικό βιβλίο, το ερώτημα πάντα παραμένει: Ποιος κάνει τις επιλογές;

Σε μια μελέτη της η Kate McNally θεωρεί τους συγγραφείς και αυτολογοκρινόμενους και χειραγωγούς, και αναλύει το πώς ένας συγγραφέας μπορεί να διαστρεβλώσει ιδεολογίες και προσδοκίες, ειδικότερα στην γκρίζα ζώνη των βιβλίων της νεανικής λογοτεχνίας.

Ο Roald Dahl είναι από καιρό συγγραφέας που διχάζει πάνω σε αυτό το θέμα. Είναι αντι-ενήλικας, μισογύννης και βίαιος, ή ...πραγματικά υποστηρίζει βαθιά την παιδικότητα; Η Ελίζαμπεθ Όλιβερ σκέφτεται το βραβευμένο του βιβλίο Μάγισσες του 1983 και τη διαμάχη γύρω από αυτή τη δυαδικότητα του συγγραφέα. Η ενθουσιώδης ανάγνωση από τα παιδιά αρκεί για να παραβλέψει την αρνητική απεικόνιση των αρχών και της γυναίκας;

Η συγγραφέας Χέιζελ Έντουαρντς περιγράφει το δίλημμα που είχε όταν έπρεπε να αλλαχτεί μια «αμφισβητήσιμη» φράση σε μια από τις ιστορίες της και να επανεκδοθεί. Στο «Η Παράξενη Ηλεκτρονική Υπόθεση του Hippo Smack» αναλύεται το πώς οι διαδικτυακές συζητήσεις φαίνεται να διαμορφώνουν την κοινή γνώμη σε ανύποπτο χρόνο.

Σε τρία συνοδευτικά κείμενα, μια μητέρα, μι βιβλιοθηκονόμος και μια συγγραφέας, η κάθε μια με βάση το ρόλο της, μιλάει για τις δικές της απόψεις πάνω στο θέμα της λογοκρισίας. Και οι τρεις αναλύουν την αναγκαιότητα περιορισμού, καθοδήγησης, επιλογής, ή διαφορετικά την αναγκαιότητα ελέγχου της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και τις ικανότητες των παιδιών να κρίνουν και των ενηλίκων που παίρνουν τις σχετικές αποφάσεις.

Ο Άντυ Γκρίφιθς, συγγραφέας που έχει απασχολήσει συχνά τα μέσα με τα πολύ δημοφιλή βιβλία του “Just...” και “Bum/Butt” είχε γράψει πως «ο Τιμ Ουίντον κάποτε είπε ότι το δύσκολο στη συγγραφή παιδικών βιβλίων είναι πως γράφεις σε τρίγωνα: η μία γωνία του τριγώνου είσαι πάντα εσύ, ο συγγραφέας. Η άλλη γωνία είναι το κοινό σου. Και η τρίτη γωνία είναι οι λογοκριτές: γονείς, δάσκαλοι, βιβλιοθηκονόμοι κλπ. Το κλειδί για την επιτυχία στη συγγραφή παιδικού βιβλίου είναι να μπορείς να κρατήσεις το τρίγωνο ισοσκελές: Να ευχαριστήσεις δηλαδή και τις τρεις πλευρές του, κοινό, τον εαυτό σου, και τους όποιους λογοκριτές.»

Δυστυχώς, η επιτυχημένη αυτή ρήση του έχει κατέβει πια από το ιστολόγιό του, όμως η ουσία παραμένει ίδια. Η παιδική λογοτεχνία έχει περισσότερες απαιτήσεις και προϋποθέσεις από τα βιβλία ενηλίκων.

Πού τραβάμε τη γραμμή; Μπορεί να υπάρξει γραμμή; Αυτό δεν μπορώ να σας το πω. Συνεχίστε να διαβάζετε και αποφασίστε μόνοι σας. ■

Λογοκρισία-Αυτολογοκρισία

ΘΑΝΟΣ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

Λογοκρισία-Αυτολογοκρισία

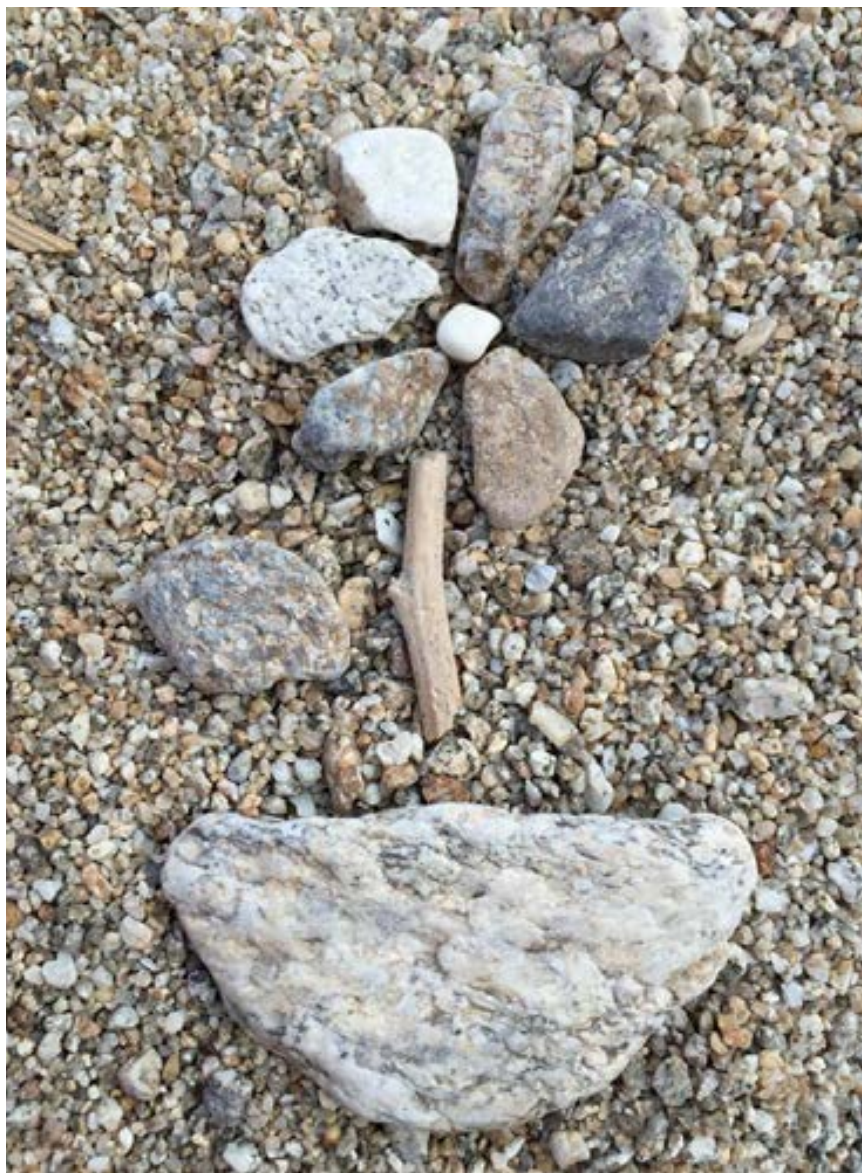
Το μολύβι, τι φταίει;

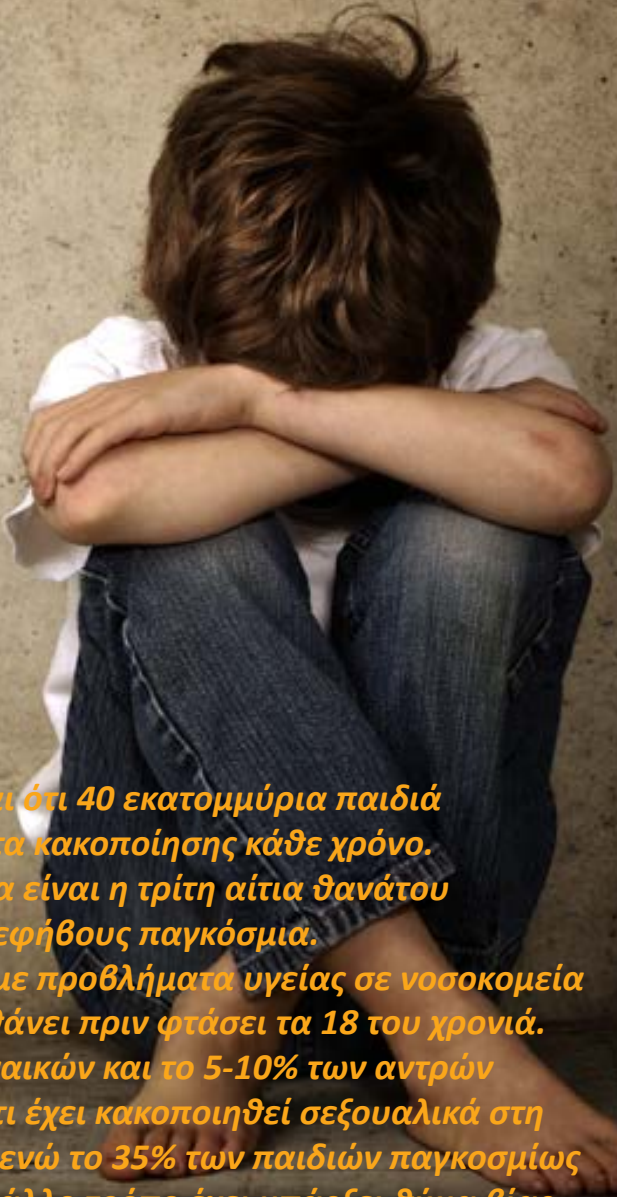

Αυτο...λογίες

ΜΑΓΔΑ ΔΑΣΑΚΛΗ

Υπολογίζεται ότι 40 εκατομμύρια παιδιά
είναι θύματα κακοποίησης κάθε χρόνο.
Η αυτοκτονία είναι η τρίτη αίτια θανάτου
για εφήβους παγκόσμια.

Το 30% των παιδιών με προβλήματα υγείας σε νοσοκομεία
της Ουκρανίας πεθαίνει πριν φτάσει τα 18 του χρονιά.

Το 20% των γυναικών και το 5-10% των αντρών
έχει καταγγείλει ότι έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά στη
παιδική τους ηλικία, ενώ το 35% των παιδιών παγκοσμίως
με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο έχει υπάρξει θύμα βίας.

ΛΕΝΕ ΟΤΙ ΑΓΑΠΑΝΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ!

Τα 10 Απαγορευμένα Κλασικά Βιβλία

Την «Εβδομάδα των Απαγορευμένων Βιβλίων» το 1982, πάνω από 11.300 λογοτεχνικά βιβλία απειλήθηκαν με λογοκρισία σε σχολεία, βιβλιοπωλεία και βιβλιοθήκες σε όλες τις ΗΠΑ, σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών. Παρακάτω θα δείτε δέκα κλασικά αριστουργήματα που έχουν επανειλημμένα απομακρυνθεί από τα ράφια όλου του κόσμου.

1. Οι περιπέτειες του Χακ Φιν, Μαρκ Τουέιν

Δεν έχουν συμφωνήσει όλοι οι Αμερικάνοι στο μεγαλείο αυτού του βιβλίου του Μαρκ Τουέιν. Λίγες εβδομάδες μετά την κυκλοφορία του το 1885, βιβλιοθηκονόμοι στο Κονκόρντ της Μασαχουσέτης το απέρριψαν ως «τραχύ, χονδροειδές και ανυπόφορο», και «πιο ταιριαστό για το κοινό των παραγκουπόλεων, παρά για ευφυείς, σεβάσμιους αναγνώστες». Δυο δεκαετίες αργότερα, το βιβλίο απομακρύνθηκε από τα ράφια της Δημόσιας Βιβλιοθήκης του Μπρούκλιν, επειδή «ο Χακ δεν έζησε αλλά έγδερνε και ο Τουέιν έγραφε ιδρώτας όταν έπρεπε να γράψει εφίδρωση». Ακόμα και δυο ολόκληρους αιώνες μετά, φαίνεται πως ο Τουέιν επηρέασε τους αναγνώστες. Η ιστορία του Χακ και του Τζιμ υπήρξε 14ο στη σειρά των πιο αμφισβητούμενων βιβλίων μεταξύ 2000-2009.

2. Το Κάλεσμα της Άγριας Φύσης, Τζακ Λόντον

Κυνομαχίες, κακοποίηση ζώων και σκληρή γλώσσα στην ιστορία του Λόντον την εποχή του πυρετού του χρυσού στο Κλοντάικ, το Κάλεσμα της Άγριας Φύσης προκαλεί τη λογοκρισία από τις πρώτες μέρες κυκλοφορίας του, το 1903. Ωστόσο, οι αριστερές πολιτικές πεποιθήσεις του συγγραφέα - υπήρξε δυο φορές υποψήφιος με το Σοσιαλιστικό Κόμμα για Δήμαρχος του Όκλαντ της Καλιφόρνια - και όχι το αίμα και η βία στο Κάλεσμα της Άγριας Φύσης ήταν που έκαναν τις φασιστικές αρχές της Ιταλίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1920-1930 να το κυνηγήσουν και προκάλεσαν το Ναζιστικό Κόμμα να κάψει πολλά από τα έργα του Λόντον το 1933.

3. Όταν Σκοτώνουν τα Κοτσύφια, Χάρπερ Λι

Το βραβευμένο με Pulitzer βιβλίο της Χάρπερ Λι του 1960, έχει επανειλημμένα αμφισβητηθεί και απαγορευτεί στα σχολεία, μετά από καταγγελίες για φανατισμό, φυλετικών επιθημάτων και την περιγραφή ενός βιασμού. Μετά από ένα σχολικό συμβούλιο στη Βιρτζίνια, απαγορεύτηκε το 1966 με τον ισχυρισμό ότι ήταν «ανήθικη λογοτεχνία». Απαγορεύτηκε και στο Lindale του Τέξας το 1996, επειδή «έρχεται σε σύγκρουση με τις αξίες της κοινότητας» και απομακρύνεται επίσης από τις τάξεις του γυμνασίου του Οντάριο το 2009, λόγω της φυλετικής του γλώσσας. Από την άλλη μεριά, το σχολικό συμβούλιο στην Plaquemines Parish της Λουιζιάνα επανέφερε το μυθιστόρημα το 2013 μετά από μια απαγόρευση 12 ετών.

4. Τα Σταφύλια της Οργής, Τζον Στάινμπεκ

Οι κάτοικοι της Κομητείας του Κερν στην Καλιφόρνια, δεν ενθουσιάστηκαν καθόλου με τον τρόπο που ο Στάινμπεκ περιέγραφε την περιοχή τους στο βραβευμένο με Πούλitzer Τα Σταφύλια της Οργής. Προβλέψιμα, το απαγόρευσαν ως δυσφημιστικό. Λιγότερο προβλέψιμη όμως υπήρξε η αντίδραση του βιβλιοθηκονόμου στο ανατολικό Σεντ Λούις του Ιλινόις, ο οποίος διέταξε την καύση των τριών αντιτύπων του βιβλίου της πόλης, επειδή «η γλώσσα του δεν είναι κατάλληλη να τη διαβάσει κανενός κόρη». Η κλασική αυτή ιστορία των μεταναστών του Dust Bowl απαγορεύτηκε επίσης και στο Κάνσας και το Μπάφαλο για το χυδαίο λόγο του και τις σεξουαλικές

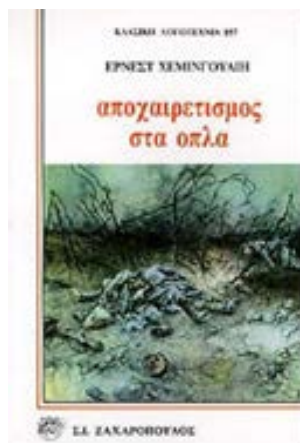
αναφορές. Η Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών αναφέρει ότι τα Σταφύλια της Οργής είχαν απαγορευτεί και στην Ιρλανδία το 1953, ενώ οι Τούρκοι βιβλιοπώλες το 1973 πέρασαν από δίκη για το βιβλίο αυτό και διάφορα άλλα που είχαν χαρακτηριστεί ως «προπαγανδιστικά και δυσμενή για το κράτος».

5. Οδυσσέας, Τζέιμς Τζόνς

Η ριζοσπαστική ιστορία του Τζέιμς Τζόνς για το ταξίδι του Λεόπολντ Μπλούμ στο Δουβλίνο, πυροδότησε μια φλογερή αντίδραση - κυριολεκτικά - και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού μετά τη δημοσίευσή του το 1922. Σύμφωνα με τα όσα έγραψε ο συγγραφέας Kevin Birmingham στο βιβλίο του «Το πιο επικίνδυνο βιβλίο: Η μάχη για τον Οδυσσέα του Τζέιμς Τζόνς», οι κυβερνητικές αρχές των ΗΠΑ και της Αγγλίας όχι μόνο απαγόρευσαν αυτό που θεωρείται σήμερα ένα αριστουργηματικό έργο, αλλά κατάφεραν και έκαψαν περισσότερα από 1.000 αντίτυπα. Μέχρις ενός ομοσπονδιακού δικαστή να αποφασίσει το 1933 ότι ο Οδυσσέας δεν ήταν άσεμνος, οι Αμερικανοί αναγκάστηκαν να ψάχνουν λαθραία αντίγραφα του βιβλίου για να το διαβάσουν.

6. Αποχαιρετισμός στα Όπλα, Έρνεστ Χεμινγκουέι

Το βιβλίο του Χεμινγκουέι που κυκλοφόρησε το 1929, βασισμένο στις προσωπικές του εμπειρίες ως οδηγός ασθενοφόρου στο Ιταλικό μέτωπο κατά τη διάρκεια του Α' ΠΠ, απαγορεύτηκε από το φασιστικό καθεστώς της Ιταλίας για σχεδόν 20 χρόνια, λόγω της περιγραφής της συντριπτικής ήττας της χώρας στη μάχη του Caporetto, καθώς και γιατί θεωρείτο αντι-μιλιταριστικό, οδηγώντας στην καύση του από τους Ναζί το 1933 ως «διεφθαρμένη ξένη επιρροή». Ακόμη και πριν από την επίσημη δημοσίευση του βιβλίου, η αστυνομία της Βοστώνης εμπόδισε τις πωλήσεις του περιοδικού του Scribner, αναγκάζοντας τον εκδότη να απαντήσει: «Η απαγόρευση της πώλησης του περιοδικού στη Βοστώνη αποτελεί ένδειξη της κακής χρήσης λογοκρισίας που στηρίζει τις αντιρρήσεις της σε ορισμένα χωρία, χωρίς να λαμβάνει υπόψη το αποτέλεσμα και το σκοπό της ιστορίας στο σύνολό της».

7. Σφαγείο Νούμερο 5, Κουρτ Βόννεγκατ

Το μυθιστόρημα του Κουρτ Βόννεγκατ που βασίζεται στις εμπειρίες του ως αιχμάλωτος πολέμου στον Β' ΠΠ, έχει απαγορευτεί επανειλημμένα από τα σχολεία από τον πρώτο καιρό κυκλοφορίας του το 1969. Η Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών αναφέρει ότι οι Νέα Υόρκη, το Οχάιο και η Φλόριντα έχουν απαγορεύσει το Σφαγείο Νούμερο 5, για τις σεξουαλικές σκηνές του, τη βία και την άσεμνη γλώσσα. Το 2011, το σχολικό συμβούλιο της Δημοκρατίας του Μιζούρι ψήφισε ομόφωνα να αφαιρέσει το βιβλίο από τα ράφια των βιβλιοθηκών εν μέσω καταγγελιών για «βλαπτικές και ασυμβίβαστες με τις βιβλικές αρχές απόψεις του». Το 1973, η σχολική συνοικία Drake της Βόρειας Ντακότα, έκαψε ακόμη και 32 αντίγραφα του μυθιστορήματος - για την απεικόνιση της συμμαχικής βομβιστικής επίθεσης της Δρέσδης το 1945 - στο φούρνο του γυμνασίου.

8. Ο Φύλακας στη Σίκαλη, Τζ.Ντ. Σάλιντζερ

Μετά τη δημοσίευσή του το 1951, το άμεσο «χτύπημα» του Σάλιντζερ για τον απογοητευμένο έφηβο Holden Caulfield δοκιμάστηκε τακτικά στα γυμνάσια ολόκληρης της χώρας, και υπήρξε «ο αγαπημένος στόχος των λογοκριτών» σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών. Αναφέρεται επίσης ότι παρέμεινε το 19ο πιο αμφισβητούμενο και λογοκριμένο βιβλίο μεταξύ του 2000 και 2009, λόγω του φανατισμού, της βλασφημίας και των σεξουαλικών αναφορών. Σύμφωνα με τη βιογραφία του Σάλιντζερ από τον Raychel Haugrud Reiff, το βιβλίο απομακρύνθηκε από το λύκειο του Issaquah της Ουάσιγκτον το 1978, αφού ένας πολίτης αναγνώρισε 785 βωμολοχίες και ισχυρίστηκε πως το βιβλίο αυτό ήταν «μέρος μιας συνολικά κομμουνιστικής πολιτικής».

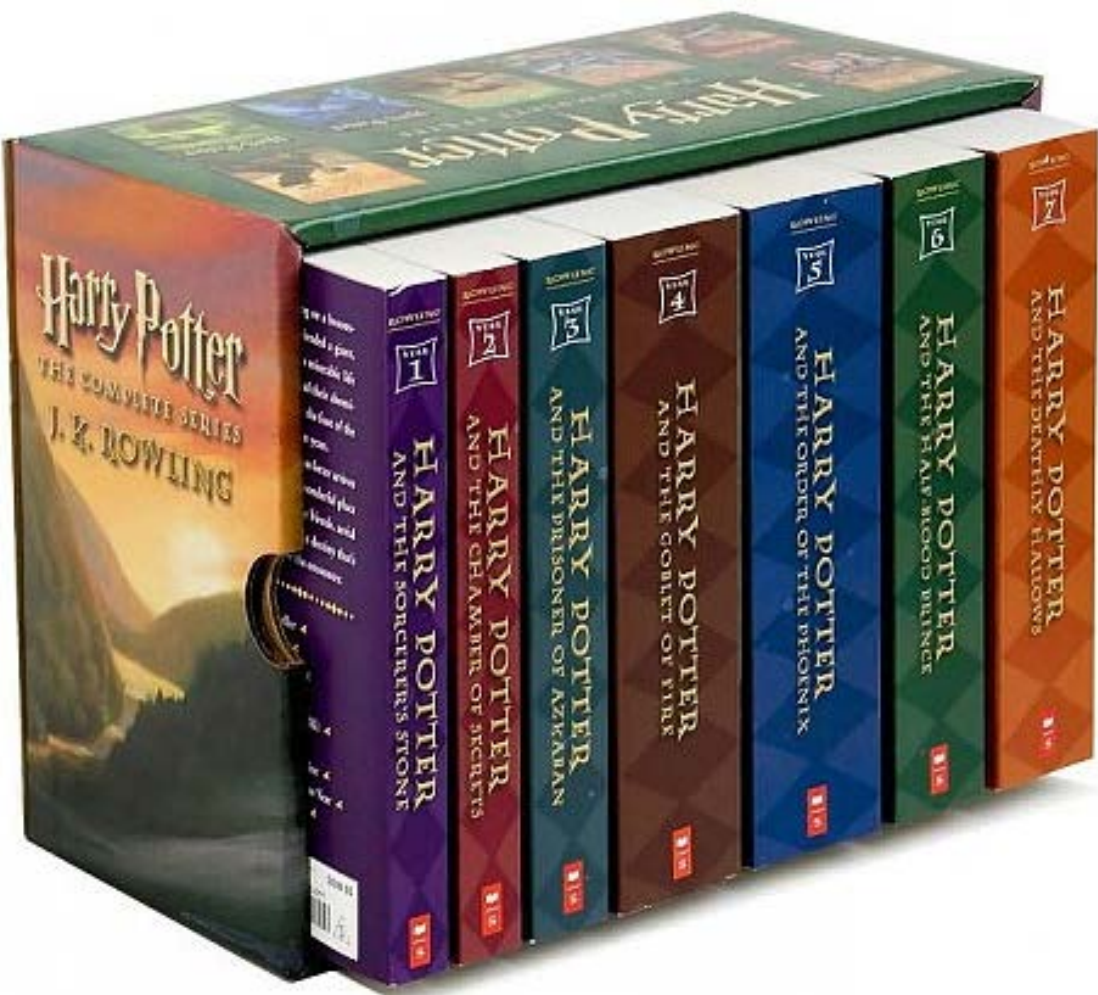
9. Φύλλα Χλόης (Leaves Of Grass), Ουόλτ Ουίτμαν

Η ποιητική συλλογή του Ουίτμαν σοκάρισε την Αμερική όταν κυκλοφόρησε το 1855. Η αμεσότητα και η ειλικρίνεια με την οποία απεικονίζεται η σεξουαλικότητα και τα ομοφυλοφιλικά του υπονοούμενα παραήταν «προχωρημένα» για την Βικτωριανή εποχή. Ο πρόεδρος του πανεπιστημίου

του Γέιλ Noah Porter, πίστευε ότι τα Φύλλα Χλόης είναι το λογοτεχνικό ισοδύναμο του «περπατώ γυμνός στους δρόμους». Σχεδόν κάθε αμερικανική βιβλιοθήκη αρνήθηκε να αγοράσει αντίγραφο και το βιβλίο κόστισε ακόμη και τη δουλειά του Ουίτμαν ως υπάλληλος στο Γραφείο Ινδικών Υποθέσεων το 1865, αφού το διάβασε ο γραμματέας του εσωτερικού James Harlan και το βρήκε άσεμνο και ανήθικο.

10. Χάρι Πότερ, Τζ.Κ. Ρόουλινγκ

Δύσκολα στις μέρες μας η λογοτεχνία πέφτει θύμα λογοκρισίας. Όσο γρήγορα η σειρά της Ρόουλινγκ χτύπησε την κορυφή, τόσο γρήγορα ξεσήκωσε θύελλες αντιδράσεων από οργισμένους γονείς μεταξύ του 2000 και 2009, σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών. Τα βιβλία θεωρείται πως προωθούν το σατανισμό, και την ενδοοικογενειακή βία. ■

Σκέψεις για την λογοκρισία

Αν δεν πιστεύουμε στην ελευθερία της έκφρασης για τους ανθρώπους που περιφρονούμε, δεν πιστεύουμε σ' αυτήν καθόλου. - Νόαμ Τσόμσκι

Η δολοφονία είναι η ακραία μορφή λογοκρισίας. - Τζορτζ Μπέρναρντ Σω

Όπου έχουν κάψει βιβλία, θα καταλήξουν να καίνε ανθρώπους. - Χάινριχ Χάινε

Τα βιβλία που ο κόσμος αποκαλεί ανήθικα είναι τα βιβλία που δείχνουν στον κόσμο τη δική του αισχύροτητα. - Όσκαρ Ουάιλντ

Ο κόσμος έχει γαλουχηθεί με κάποια ταμπού. Με λογοκριμένες ιδέες, σα να είναι απαγορευμένο κάτι, από τότε που γεννήθηκε. Ο άνθρωπος που το έχει αποδεχτεί, φαίνεται σα να το κουβαλάει επάνω του, δεν αμφισβητεί ποτέ, και άρα όταν τεθεί ένα ζήτημα που θεωρείται απαγορευμένο, λογοκρίνεται κατ' ευθείαν. - Ελένη Βουγιουκλή

Η λογοκρισία είναι διαφήμιση πληρωμένη από το κράτος. - Φρεντερίκο Φελίνι

Μια πολύ λεπτή γραμμή διαχωρίζει την ηθική υπευθυνότητα από τη λογοκρισία - Στίβεν Σπίλμπεργκ

Αν λογοκριθεί το διαδίκτυο, οι μαθητές δε θα μορφωθούν ποτέ σωστά. Η εικόνα του κόσμου θα διαστρεβλωθεί. - Ai Weiwei

Αν η σιωπή αντικαταστήσει την αλήθεια, τότε η σιωπή θα γίνει ψέμα. - Yevgeny Yevtushenko

Αν κόψεις τη γλώσσα κάποιου, τότε δεν του απαγορεύεις να μιλά, απλά φοβάσαι αυτά που έχει να πει. - Τζορτζ Ρ.Ρ. Μάρτιν

Αυτά που δε λέγονται πρέπει να γράφονται. - Jacques Derrida

Η λογοκρισία καθρεφτίζει μια κυβέρνηση με χαμηλή αυτοεκτίμηση. - Potter Stewart

Εσύ σκέψου για σένα και άσε τους άλλους να κάνουν το ίδιο. - Βολταίρος

Δε με ανησυχούν τα βιβλία που κάηκαν. Φοβάμαι για τα βιβλία που δε γραφτούν ποτέ. - Τζούντι Μπλουμ ■

BIBLIODIALOGOI

συνέντευξη

Γράφοντας αυτο που θα μπορούσε να είναι το **σωστό**

Η Αμερικανίδα συγγραφέας Άλις Γουόκερ (Alice Walker) γεννήθηκε στην Τζόρτζια το 1944. Το έργο της εμπνέεται από τους αγώνες των Αφροαμερικανών –ιδίως των μαύρων γυναικών– για φυλετική ισότητα και κοινωνική χειραφέτηση. Έχει γράψει μυθιστορήματα, διηγήματα, ποιήματα και δοκίμια. Γνωστότερο βιβλίο της είναι το μυθιστόρημα Το πορφυρό χρώμα (The color purple, 1982), για το οποίο τιμήθηκε με το βραβείο Πούλιτζερ και το Εθνικό Βραβείο Λογοτεχνίας των ΗΠΑ.

Η Σέλι είναι Αφροαμερικανίδα που ζει στον Αμερικανικό νότο, παντρεμένη με τον Άλμπερτ, έναν αδικαιολόγητα βίαιο άνδρα. Μόνη της διέξοδος, τα γράμματα που στέλνει στην αδερφή της Νέτι, στην οποία εξομολογείται τον πόνο της και τα παράπονά της. Ο Άλμπερτ όμως γνωρίζει για αυτή τη συνήθεια της Σέλι που την κρατάει κρυφή, και φροντίζει να παίρνει αυτός τα γράμματα που στέλνει η Νέτι, αφήνοντας τη Σέλι να πιστεύει ότι η αδερφή της έχει πεθάνει.

Το βιβλίο μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο το 1985, σε σκηνοθεσία Στίβεν Σπίλμπεργκ και πρωταγωνιστούν οι Γούπι Γκόλντμπεργκ, Ντάνι Γκλόβερ, Μάργκαρετ Έιβερι και Όπρα Γούνφρι. Έλαβε 11 υποψηφιότητες για Όσκαρ, μεταξύ των οποίων Καλύτερης Ταινίας, Α΄ Γυναικείου Ρόλου για την ερμηνεία της Γκόλντμπεργκ και Β΄ Γυναικείου Ρόλου για τις Έιβερι και Γούνφρι.

Η συγγραφέας (όνομα που κοσμεί τα κατάστιχα της αμερικανικής λογοκρισίας) μιλάει για το πώς βρίσκει κανείς τη σοφία στα τραγούδια των προγόνων του, μας εξηγεί γιατί το βιβλίο της δε θα μεταφραστεί ποτέ στα εβραϊκά, και προσεγγίζει τη συγγραφή με ιερατική ματιά.

Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών, το βιβλίο σας Το Πορφυρό Χρώμα, αμφισβητήθηκε πρώτη φορά στα σχολεία του Όκλαντ της Καλιφόρνια το 1984. Αποσύρθηκε από σχολεία και βιβλιοθήκες μετά από σκληρές διαπραγματεύσεις το 1985, 1986, 1989, 1990, 1992, 1995, 1996, 1997, 1999, 2002 και πολύ πρόσφατα, μόλις το 2008, αμφισβητήθηκε ξανά στα σχολεία της Νότιας Καρολίνα. Μπορείτε να μοιραστείτε μαζί μας την πρώτη ανάμνηση από αυτό το γεγονός (της αμφισβήτησης του έργου σας); Πώς σας έκανε να αισθανθείτε;

Άλις Γουόκερ: Το βρήκα πολύ ενδιαφέρον. Βέβαια τότε ήμουν πολύ απασχολημένη με τη μεταφορά του βιβλίου στον κινηματογράφο, δουλεύοντας πάνω σε αυτό με τον Στίβεν Σπίλμπεργκ. Θυμάμαι όμως ότι καταλάβαινα το φόβο που οδήγησε κάποιους γονείς στα σχολεία με σκοπό να αποσυρθεί το βιβλίο. Καταλάβαινα, με βάση το σεξισμό στη νοοτροπία μας, ότι κάποιοι από αυτούς ήταν πιθανότατα άνθρωποι που είχαν κακοποιήσει σεξουαλικά τα παιδιά τους. Ή, είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά οι ίδιοι και δεν άντεχαν να το σκέφτονται και να το ξαναζήσουν κατά κάποιον τρόπο ως ενήλικες. Υπήρξαν κι αυτοί, που ένιωθαν στη γλώσσα του βιβλίου, στον τρόπο γραφής του, λόγια των γονιών και των παππούδων τους που θα έπρεπε να είχαν ξεχαστεί για πάντα. Η αλήθεια είναι πως συμπίνεσα πολύ όλους αυτούς τους ανθρώπους. Οι αφροαμερικανοί είχαν το φόβο πως ο χαρακτήρας του Μίστερ ήταν καταστροφικός γι αυτούς κι ότι δε θα κατάφερνε να ξαναβρεί τον εαυτό του - κάτι που τελικά συμβαίνει στο τέλος του βιβλίου. Η λεσβιακή φύση στη σχέση των Shug και Celie ήταν πολύ δύσκολο να την ανεχτούν κυρίως άνθρωποι που θεωρούν ότι το σεξ και ο γάμος είναι απόλυτα φυσιολογικά να συμβαίνουν μόνο μεταξύ ετερόφυλων ζευγαριών. Και ήταν πολλοί. Κι όμως για μένα, όλα αυτά ήταν δευτερεύοντα πάνω στην κυρίαρχη έκφραση του βιβλίου που ήταν η πνευματικότητα και

τη διασφάλιση πολλών από τους χαρακτήρες του πως το θεϊκό στοιχείο είναι παντού γύρω μας στη φύση.

Το δοκίμιό σας “Am I Blue?” αποσύρθηκε από την εξεταστέα ύλη των Λυκείων της Καλιφόρνια, γιατί - μεταξύ άλλων αιτιών - «μπορεί να θεωρηθεί πως υποστηρίζει και προωθεί έναν συγκεκριμένο τρόπο διατροφής (χωρίς κρέας)». Ο Συνασπισμός Παραδοσιακών Αξιών (Traditional Values Coalition) ισχυρίστηκε πως η ιστορία σας “Roselily” «θα μπορούσε εύκολα να θεωρηθεί αντιθρησκευτική και αντικληρική». Και το βιβλίο Το Πορφυρό Χρώμα έχει περιγραφεί με ιδιαίτερα «πολύχρωμη» γλώσσα, ως: «Σκουπίδι», «φεμινιστική ατζέντα κατά των μαύρων αντρών», «σούπα». Γιατί πιστεύετε πως αυτές οι δουλειές σας έχουν πραγματικά αμφισβητηθεί; Ποιες ήταν οι αληθινές απειλές που είδαν οι λογοκριτές;

Άλις Γουόκερ: Υπάρχει μια προσπάθεια υποκινούμενη από εταιρείες που πουλούν κρέας, φάρμακα, θρησκεία και άλλες «επιλογές ζωής», να ελέγξουν τη διατροφή των ανθρώπων, την πίστη τους και την επιθυμία τους να κάνουν κάτι διαφορετικό. Υπάρχουν «φύλακες» στην εκπαίδευση, στους λογοτεχνικούς κύκλους και διάφορους οργανισμούς και οργανώσεις, η δουλειά των οποίων είναι να ψάχνουν αιτίες που μειώνουν τις πωλήσεις των χάμπουργκερ, των φαρμάκων, ή που μειώνουν τον αριθμό πιστών στις εκκλησίες κλπ. Και πρέπει αυτά τα «προβλήματα» να τα λύσουν. Παλιότερα αναρωτιόμουν γιατί συγκεκριμένοι άνθρωποι που εμφανέστατα δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον ή συμπάθεια για τους έγχρωμους, για τις γυναίκες, ή τους φτωχούς, να βρίσκονται στη θέση να λένε για μένα και το έργο μου και τι πρέπει ή τι δεν πρέπει να δημοσιευτεί ή όχι. Για παράδειγμα: Ένα διήγημα που έγραψα, το “Everyday Use”, είναι αυτό που ξέρουν οι περισσότεροι αναγνώστες από όλα όσα έχω γράψει. Κυρίως επειδή είναι λιγότερο «επιθετικό» από αυτά τα έργα μου στα οποία ερευνώ τη διαφθορά της μουσικής βιομηχανίας, την πορνογραφία, ή τον διαφυλετικό βιασμό.

Πολλοί άνθρωποι επέλεξαν να αφήσουν το Πορφυρό Χρώμα αδιάβαστο. Κάποιοι διάβασαν τις πρώτες πέντε σελίδες και αποφάσισαν ότι θα κάνουν χάρη στην κοινωνία αν σιωπήσουν τη φωνή ενός 14χρονου αμόρφωτου μαύρου κοριτσιού, του οποίου το λεξιλόγιο αποτελείται μόνο από λέξεις που έχει ακούσει από την πολύ μικρή κοινότητα στην οποία ανήκει, όπου οι άνθρωποι μιλούν σπάνια.

Στην εισαγωγή του «*Alice Walker Banned*», η Πατρίσια Χολτ γράφει: «Μαζί με το βραβείο Πούλιτζερ και το βραβείο καλύτερου αμερικανικού μυθιστορήματος, η Άλις Γουόκερ έχει την τιμή να είναι μια από τους πιο λογοκριμένους συγγραφείς στην ιστορία της αμερικανικής λογοτεχνίας.» Έχετε νιώσει ποτέ, πως η λογοκρισία στο έργο σας δημιουργεί ηθικές υποχρεώσεις - κάτι που δεν θα θέλατε ή που δεν ζητήσατε;

Άλις Γουόκερ: Καθόλου. Το θεώρησα ως μέρος του τι μπορεί να συμβεί στη ζωή κάποιου. Στη Νότια μαύρη κουλτούρα τα παλιά τραγούδια - κυρίως από την εποχή της δουλείας - επηρεάζουν πολύ περισσότερο τους ανθρώπους από όσο νομίζουν. Αυτά τα τραγούδια, λέγονται και αλλιώς «τραγούδια της θλίψης», και αργότερα ονομάστηκαν και μορφοποιήθηκαν σε γκόσπελ, τζαζ και μπλουζ. Σε αυτό το μουσικό πλαίσιο, βρίσκουμε τραγούδια τα οποία αν και μιλούν για τις χειρότερες συνθήκες ζωής των ανθρώπων, τονίζουν ότι η ζωή είναι απλώς μια κούρσα ενάντια στον ίδιο μας τον εαυτό. Ένας στίχος για παράδειγμα, λέει: «Οδήγησε τα πόδια μου/ενώ τρέχω σ' αυτήν την κούρσα/ γιατί δε θέλω να τρέχω μάταια.» Μιλάει βέβαια στον Δημιουργό, ο οποίος είναι επίσης ο βαθύτερος εαυτός μας. Δεν πρέπει κανείς να τρέχει την κούρσα της ζωής του μόνος, μάταια και μακριά από τον βαθύτερο εαυτό του. Είμαι πραγματικά ευγνώμων για τέτοια τραγούδια. Όταν μιλάω και γράφω για την προστασία μας από τους προγόνους μας, είναι χάρη σε τέτοια μηνύματα και τέτοια σοφία που βρίσκονται στα λόγια τους και μας καθοδηγούν.

Επίσης θεωρώ πως ο καθένας μας έχει δικαίωμα να κάνει ό,τι νιώθει πως θέλει να κάνει. Ο καθένας μας έχει το στόχο του, το καθήκον του στη ζωή του, τον προορισμό του. Εγώ θα μιλήσω γι αυτά που είναι σωστά για μένα. Για όσα θεωρώ σωστά να γράψω. Εκείνοι - οι όποιοι εκείνοι - θα αντιδράσουν επειδή τα θεωρούν λάθος. Κατά κάποιον τρόπο, αυτό μας κάνει ίσους. Βέβαια όταν το έργο σου καταστέλλεται εντελώς, τότε σου μένει μια βαθιά πίκρα. Πάντως τα έργα μου πάντα είχαν υπερασπιστές και συναγωνιστές. Χιλιάδες άνθρωποι στην Καλιφόρνια και πιο μακριά ακόμα μίλησαν δημόσια και υπερασπίστηκαν το *The Color Purple* και τα διηγήματά μου. Είχα απίστευτη υποστήριξη. Από παντού! Και η αλήθεια είναι πως άφησα αυτόν τον αγώνα να τον δώσουν οι άλλοι. Εγώ είχα παραδώσει το έργο μου, έκανα το καθήκον μου και το έκανα με πολλή αγάπη για όλον τον κόσμο. Αν ήθελαν να το κρατήσουν, θα έπρεπε να δώσουν τη μάχη τους. Και το έκαναν!

Σα λογοκριμένη συγγραφέας, έχετε καλή παρέα: *Dorothy Allison, Harper Lee, Toni Morrison, John Steinbeck, Mark Twain, Kurt Vonnegut, Howard Zinn*, κι

αυτοί όλοι είναι ας πούμε η μύτη του μαύρου μολυβιού της λογοκρισίας. Πείτε ένα ή κάποια από τα απαγορευμένα βιβλία που αγαπήσατε και θαυμάζετε περισσότερο.

Άλις Γουόκερ: Έχω αγαπήσει το συγγραφικό έργο των Kurt Vonnegut και Howard Zinn, ειδικά ως φοιτήτρια. Και οι δυο υπήρξαν αφιερωμένοι στην τρέλα του πολέμου. Αγαπώ και τον τρόπο που ο Mark Twain καταγγέλλει τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, και τη σοφία, καθώς και το χιούμορ, με τα οποία γράφει για την οργανωμένη θρησκεία.

Νωρίτερα φέτος, αποφασίσατε να μην επιτρέψετε τη μετάφραση του Πορφυρού Χρώματος στα Εβραϊκά, στηρίζοντας το κίνημα Μποϊκοτάζ, Εκδίωξης και Κυρώσεων εναντίον του Ισραήλ, διαμαρτυρόμενη για την αντιμετώπιση προς τους Παλαιστίνιους. Επίσης απαγορέψατε την προβολή της ταινίας του Πορφυρού Χρώματος στη Νότια Αφρική, μέχρι να τελειώσει το Απαρτχάιντ. Κάποιοι κριτικοί είπαν ότι αυτές οι αποφάσεις σας ίσως ζημιώσουν τελικά αυτούς που θα ωφελούνταν περισσότερο από το έργο σας, για παράδειγμα τα θύματα ρατσισμού. Τι απαντάτε σε αυτό;

Άλις Γουόκερ: Είναι σημαντικότερο να σταθώ δίπλα στους Παλαιστίνιους που υποφέρουν, πολύ περισσότερο από όσο εγώ μεγαλώνοντας στην Αμερική του Απαρτχάιντ. Με λίγα λόγια υπάρχει ένα πολιτιστικό μποϊκοτάζ του Ισραήλ λόγω του Απαρτχάιντ και του διωγμού των Παλαιστίνιων. Πώς θα μπορούσα να μην το σεβαστώ; Εξάλλου ήμουν ένορκος στο Δικαστήριο στο Κέιπ Τάουν το 2011 όπου αποδόθηκαν οι κατηγορίες. Όμως και το να θέτει κανείς την ερώτηση με αυτόν τον τρόπο είναι ρατσισμός, εφόσον προφανώς όταν γράφω, δε γράφω αποκλειστικά για τις ανθρώπινες φυλές. Πάντοτε γράφω πρωτίστως για ανθρώπους, για ανθρώπους που έχουν πολλά άλλα χαρακτηριστικά πέραν του χρώματός τους τα οποία στολίζουν ή εμποδίζουν την πορεία της ψυχής τους.

Οι βίαιες αντιδράσεις στους κύκλους της τέχνης - γενικεύοντας - όπως η απάντηση σε ένα εσκεμμένα εκρηκτικό αντιμουσουλμανικό βίντεο, σας κάνουν ποτέ να αναθεωρήσετε το ρόλο της λογοκρισίας;

Άλις Γουόκερ: Δεν έχω δει το συγκεκριμένο βίντεο. Από όσο έχω ακούσει, πρόκειται για μια σκόπιμη απόπειρα να θίξει τους μουσουλμάνους. Να τους εξοργίσει τόσο, πάντοτε προβλέψιμα, για να χρησιμοποιηθεί ύστερα αυτή η οργή εναντίον τους. Υπό αυτή την έννοια, είναι να σα φωνάζει κάποιος

«Φωτιά!» σε ένα γεμάτο θέατρο, όταν δεν υπάρχει καμιά φωτιά. Η σκέψη μου είναι ότι οι μουσουλμάνοι θα μπορούσαν να εξασκηθούν στη μη-αντίδραση σε κάτι που προφανώς είναι δουλειά προβοκατόρων. Οι μαύροι το έμαθαν πολύ καλά αυτό στο πέρασμα των αιώνων. Έπρεπε να το μάθουν. Και μάλιστα ένα κομμάτι αυτής της μη-αντίδρασης προέρχεται από ακόμα ένα τραγούδι των προγόνων μας, που λέγεται “The Dozens”. Σε αυτό λοιπόν το τραγούδι σε στυλ ραπ, κάποιος δέχεται απανωτές προσβολές που επικεντρώνονται κυρίως στη μητέρα του (ή της), μιας και το να προσβάλλει κανείς τη μάνα μας (ή τον προφήτη για τους μουσουλμάνους για παράδειγμα) είναι η χειρότερη βλασφημία. Ένα από τα πρώτα πράγματα που μάθαμε στο Κίνημα Δικαιωμάτων των Πολιτών, ήταν η «παθητική αντίσταση». Μας πρόσβαλαν με κάθε τρόπο, θίγοντας ανεπανόρθωτα τους προγόνους μας. Μα με το χρόνο μάθαμε να μην αντιδρούμε με τον πλέον προβλέψιμο τρόπο, δηλαδή τη βία. Έτσι ώστε οι λευκοί ρατσιστές να μην έχουν τίποτα για να εμποδίσουν την πορεία μας προς την ελευθερία και την ισότητα.

Τι διακυβεύεται περισσότερο όταν ένα βιβλίο όπως το Πορφυρό Χρώμα απαγορεύεται; Τι σημαίνει κάτι τέτοιο για τις γυναίκες, ειδικά τις έγχρωμες γυναίκες, όταν μια τέτοια ιστορία καταδικάζεται στη σιωπή;

Άλις Γουόκερ: Η υψηλή λογοτεχνία είναι βοήθεια στους ανθρώπους. Είναι από τα μεγαλύτερα φάρμακα. Σε μια πιο αφυπνισμένη κοινωνία, οι συγγραφείς θα έπρεπε να θεωρούνται τόσο σημαντικοί όσο και οι ιερείς. Και κατά κάποιον τρόπο, κάπως έτσι αντιμετωπίζω τη συγγραφή. Ξέρω πολύ καλά τι μπορεί να σημαίνει το Πορφυρό Χρώμα για τους ανθρώπους, γυναίκες και άντρες, χωρίς φωνή. Για ανθρώπους που πιστεύουν πως έχουν ελάχιστες επιλογές στη ζωή. Μπορεί να διευρύνει τους ορίζοντές τους και να διευκολύνει αυτό το υπέροχο ταξίδι που κάνουμε όλοι μας, έτσι κι αλλιώς. Μπορεί να τους κάνει να συνειδητοποιήσουν τις δυνάμεις τους, την ομορφιά τους, το κουράγιο τους, την αγάπη. Είναι ένα βιβλίο που ενώνει το παρόν με το παρελθόν, δίνοντας στους ανθρώπους την αίσθηση της πορείας της Ιστορίας που διαφορετικά ίσως να μην είχαν αντιληφθεί ποτέ. Ακόμα κι αν το Πορφυρό Χρώμα δεν ανήκει στην υψηλή λογοτεχνία, έχει τα πιο σημαντικά πράγματα για όλους μας μέσα του. Την ωρίμανση, την αλλαγή, την πρόκληση, την αμφισβήτηση, την ενθάρρυνση, την αγάπη. Την αγάπη που ποτέ δεν μπορεί να είναι λάθος όταν είναι αληθινή. ■

Ο μπαμπάς,
αγαπάει τη μαμά.
Την κλωτσάει,
την χτυπάει,
της φωνάζει,
την κάνει να κλαίει.
Και ο μπαμπάς
αγαπάει εμένα.
Με καίει, με χτυπάει,
με κλειδώνει στη
ντουλάπα,
και με φωνάζει βλάκα.

Εγώ μισώ
την αγάπη.

πεζά

Διαχειρίστριες του θανάτου

MAPINA ΡΟΔΙΑ

Η Ελίζα έτριβε με οινόπνευμα τα μουδιασμένα πέλματα του Μάκη, όταν εκείνος άφηνε την τελευταία του πνοή. Ο παιδικός της φίλος ήταν κατάκοιτος εδώ και δυο χρόνια περίπου, μετά από ένα γλύστρομα σε αγώνες σκι. Ο λαιμός του είχε σπάσει, το κορμί του είχε παραλύσει σχεδόν εντελώς, και ήταν θαύμα πως συνέχισε να ζει μετά από αυτή την αεροπλανική τούμπα. Μόνο το δεξί του χέρι μπορούσε να κινεί, κι αυτό αδέξια.

Η Ελίζα είχε σταθεί στο πλάϊ του, όλο αυτό το διάστημα, σαν αδελφή και σα μητέρα, μια και ο Μάκης δεν είχε γονείς ούτε άλλους συγγενείς και η λύση του ασύλου δε θα ταίριαζε καθόλου σε ένα νέο άνθρωπο, εξαιρετικά δραστήριο μέχρι την τραγική μέρα του δυστυχήματος.

Τρίβοντας λοιπόν τα άχρηστα πέλματα του φίλου της του Μάκη, κάτι που συνήθιζε να κάνει κάθε απόγευμα για να βοηθάει την τόνωση του κυκλοφορικού του, ένοιωσε σαν κάτι να κινείται, τους τένοντες να τεντώνονται, και λαχτάρησε. Μόλις ήταν έτοιμη να φωνάξει «ζήτω» πιστεύοντας πως η ζωή ξαναγύριζε στα

απονεκρωμένα μέλη. Η ζωή όμως την ξεγέλασε κι έφυγε μακριά, αφήνοντας οριστικά ολοκληρωτο το σώμα εντελώς άψυχο. Η Ελίζα το κατάλαβε δυστυχώς ένα δευτερόλεπτο αργότερα, όταν σήκωσε το βλέμμα προς το πρόσωπο του αγαπημένου της φίλου και, παρατηρώντας το δικό του, αντίκρυσε μια παγωμένη ματιά στυλωμένη στο πουθενά.

Η αίσθηση του θανάτου, που πέρασε ακριβώς δίπλα της χωρίς να την αγγίξει, ήταν σαν ένα μαγικό και έξοχο ξάφνιασμα για την Ελίζα. Δεν αισθάνθηκε τον παραμικρό φόβο. Ίσα ίσα, μια μεγάλη χαρά γέμισε την καρδιά της μέχρι τα μπούνια. Από τότε, δεν έπαψε να προσφέρει αφιλοκερδώς -και με άπειρη ευχαρίστηση μάλιστα- τις υπηρεσίες της σε πάσχοντες κάθε είδους, με φανερή προτίμηση σε εκείνους που τα ψωμιά τους φαίνονταν λίγα. Μόλις ο τυχών τραυματίας ή βαρειά ασθενής άρχιζε να αναρρώνει, η Ελίζα χανόταν από την καρέκλα δίπλα στο κρεβάτι του πόνου.

«Έξις Δευτέρα φύσις» λέει το παλιό ρητό, που είχε απόλυτη εφαρμογή στην περίπτωση της νεαρής γυναίκας. Κάθε απόγευμα επισκεπτόταν νοσοκομεία και κλινικές ως αδελφή ειδικευμένη να παρέχει τις στερνές ανακουφιστικές υπηρεσίες σε ετοιμοθάνατους -άνδρες ή γυναίκες, αδιάφορο. Με τον καιρό απέκτησε μια ιδιότητα παράξενη, να μαντεύει την παρουσία του θανάτου, αν ο θάνατος δηλαδή βρισκόταν κάπου εκεί κοντά ή αν είχε φύγει οριστικά η απειλή του από το πλευρό του νοσηλευόμενου. Τόσο εξαπλώθηκε ως δια μαγείας η φήμη της, που τη ζητούσαν οι διάφοροι συγγενείς για να τους πληροφορήσει περί της πορείας της υγείας του δικού τους ανθρώπου. Δεν πάει να 'λεγαν οι γιατροί πως ο άρρωστος όπου νά 'ναι πεθαίνει, αν η Ελίζα είχε διαφορετική γνώμη, την έδειχνε με την αποχώρησή της από το δωμάτιο της εντατικής, οπότε, οι συγγενείς αναθαρρούσαν. Όπου όμως η Ελίζα παρουσιαζόταν, οι συγγενείς ανατρίχιαζαν και περίμεναν με αγωνία μια πιθανή δυσμενή εξέλιξη.

Κάποιες φορές, την πλησίαζαν κιόλας προσφέροντάς της χρήματα για να διώξει μακριά το θάνατο, επειδή πίστευαν στ' αλήθεια -μέσα στην απόγνωσή τους- πως είχε πράγματι κάποια δύναμη υπερφυσική, πως μπορούσε να συνομιλεί μαζί του, πως μπορούσε να τον αποτρέψει ή να τον καθυστερήσει. Ακόμα, κάποτε κάποτε, την παρακαλούσαν να παζαρέψει μαζί του τον ακριβή χρόνο αναχώρησης του υποψήφιου νεκρού, ώστε να προλάβει εκείνος να τελειώσει κάποιες υποχρεώσεις πριν αφήσει τα εγκόσμια. Η Ελίζα είχε συνηθίσει πλέον να την τριγυρίζουν αυτές οι ανόητες πεποιθήσεις, και, πιστή στο λειτούργημά της, δεν έδινε καμμία σημασία στο οικογενειακό

περιβάλλον των ασθενών. Αφοσιωνόταν στα αδύναμα σώματα με κάθε ειλικρίνεια, και πάντα χωρίς να δέχεται να εισπράξει το παραμικρό.

Πέρασαν πολλά χρόνια από τότε που η Ελίζα, τρίβοντας τα μουδιασμένα πέλματα του φίλου της του Μάκη, αντιλήφθηκε τη ζωντανή παρουσία του θανάτου που πέρασε από δίπλα της. Πήρε σύνταξη από την εργασία της -ήταν υπάλληλος τραπέζης- και πήγαινε και τα πρωϊνά πλέον στα νοσοκομεία και τις κλινικές. Όπως ήταν φυσικό, δεν παντρεύτηκε ποτέ ούτε ενδιαφέρθηκε ποτέ να αποκτήσει οικογένεια. Ίσως, επειδή ο θάνατος ήταν τόσο οικείος γι αυτήν, να μη θέλησε να μπερδέψει στα πόδια του ανθρώπους πολυαγαπημένους της, μη τυχόν και τον κάνει να ζηλέψει δηλαδή και τους πάρει από κοντά της. Ποιος ξέρει... Ίσως πάλι να αγάπησε, να ερωτεύτηκε πραγματικά το θάνατο, οπότε, με έναν από σύζυγο θα απιστούσε σε εκείνον, τον άυλο μοναδικό δυνάστη της καρδιάς της.

Η Ελίζα έζησε πάρα πολλά χρόνια και πέθανε με ένα ζωντανό χαμόγελο στα χείλη. Τη βρήκαν καθισμένη στην πέτσινη πολυθρόνα της, όπου συνήθιζε να ξεκουράζεται τα μεσημέρια, όταν επέστρεφε από τις καθημερινές της περιηγήσεις στα πονεμένα κρεβάτια των νοσοκομείων. Μονάχα ο θάνατος είχε τη δύναμη να τη σταματήσει από αυτή την -τόσο ενδιαφέρουσα για εκείνη- απασχόληση.

Λίγο μετά την αποχώρηση της Ελίζας από τη ζωή, μια νεαρή κοπέλλα έκανε αισθητή την παρουσία της στα νοσοκομεία. Η Ξανθή είναι υπάλληλος τραπέζης και τα απογεύματα επισκέπτεται ανελλιπώς τις μονάδες εντατικής παρακολούθησης ως αδελφή-επισκέπτρια. Δεν έχει καμιά ιδιαίτερη πίστη σε υπερφυσικά φαινόμενα ούτε ανήκει σε κάποια ομάδα ή φιλανθρωπικό σύλλογο -όπως ακριβώς και η Ελίζα. Πρέπει να αποκλειστούν λοιπόν οποιεσδήποτε κοινωνικές ή μεταφυσικές επιδράσεις και καταναγκασμοί.

Συζητώντας μαζί της, κάτι σπάνιο μια και αποφεύγει τις συζητήσεις, διαπίστωσα πως αγνοούσε τελείως την ύπαρξη της προκατόχου της σε αυτό το δύσκολο αντικείμενο, οπότε, δεν υπάρχει καμιά πιθανότητα να είχε εμπνευστεί από εκείνη το ενδιαφέρον για τους ετοιμοθάνατους ασθενείς και τραυματίες. Μένει λοιπόν μετέωρο το ερώτημα: Τι είναι εκείνο που έλκει μια γυναίκα στη «συντροφιά» του θανάτου; Πόσο ερεθιστική είναι η άυλη -μα και τόσο δυναμική- παρουσία του; Υπάρχει άραγε τόσο πολλή ζωή μέσα στις γυναίκες αυτές που πλησιάζουν το χώρο του θανάτου; Τι είναι αυτό που τις σπρώχνει να κάνουν ό,τι η πλειοψηφία των ανθρώπων συνειδητά αποφεύγει;

Δεν άντεξα τον πειρασμό να τη ρωτήσω ευθέως αυτό το τεράστιο «γιατί;» και η απάντησή της, που δόθηκε αβίαστα, ήταν: «Επειδή μου αρέσει».

Στον αντίποδα του πολέμου βρίσκονται οι γυναίκες αυτές, που κυκλοφορούν με άνεση ανάμεσα σε τραυματίες με σακατεμένα μέλη, τσακισμένα ανθρώπινα σκαριά, που περιποιούνται σάρκες αποφλοιωμένες και πληγές ανοιχτές, χωρίς να λιποθυμούν στη θέα του αίματος που αναβλύζει άφθονο, κατακόκκινο και πηχτό, σα ντοματόζουμο. Από τη μια πλευρά ο πόλεμος, η αρρώστεια, τα δυστυχήματα, η αποτρόπαιη σκληρότητα δηλαδή της ζωής που αποσύρεται, και από την άλλη η ψύχραιμη αντιμετώπιση των δεινών αυτών και η ήρεμη καθοδήγηση των θυμάτων στο απαλό μονοπάτι του λυτρωτικού θανάτου.

Έχοντας αρνηθεί -τις περισσότερες φορές- να φέρουν ζωή στα σπλάχνα τους και να την αναθρέψουν, οι γυναίκες αυτές διαχειρίζονται το θάνατο, απόλυτα εξοικειωμένες μαζί του. Έχουν νοιώσει καλά το αναπόφευκτο της έλευσής του και γοητεύονται από τη δυνατότητα, που τους δίνεται πλάϊ στα ανθρώπινα συντρίμια, να μαντέψουν και να αισθανθούν το αναπάντεχο, βρίσκοντας την ολοκλήρωση και το σκοπό της ζωής τους τη μοναδική αυτή στιγμή που ο θάνατος, με μια μονάχα δρεπανιά, νικά τη ζωή θερίζοντάς τη. Για τις γυναίκες αυτές, το μυστήριο του θανάτου δεν είναι και τόσο μυστήριο όσο το μυστήριο της ζωής, που μάλλον τη φοβούνται και την αποφεύγουν περιφερόμενες μακριά της. ■

Ετών 37

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΡΟΣΓΟΣ

Τον σιχαινόταν. Από τότε που ήταν μικρά παιδιά, αυτό θυμάται να νιώθει για τον Άρη.

Ο Άρης που ήταν ευγενικός, ο Άρης που ήταν καλός μαθητής, ο Άρης που άρεσε σε όλα τα κορίτσια, ο Άρης που πέτυχε στο πανεπιστήμιο.

Οι δάσκαλοι τον επαινούσαν, οι άλλοι γονείς τον θαύμαζαν, τα κορίτσια τον λάτρευαν.

Τώρα, μετά από τόσα χρόνια τον έβρισκε πάλι μπροστά του.

Ο όμορφος φέρελπις δικηγόρος Βανδής, ο περιζήτητος εργένης.

Και αυτός τι ήταν ;

Τον απέφευγε όπως ο διάολος το λιβάνι.

Άλλες φορές έσκυβε το κεφάλι, άλλες έκανε ότι μιλούσε στο κινητό.

Σάββατο πρωί, στην καθιερωμένη βόλτα για καφέ και εφημερίδα, κοντοστάθηκε.

Ένα κηδεύχαρτο έξω απ' το σπίτι.

Άρης Βανδής ετών 37.

Ένα δάκρυ κύλησε στο μάτι του. ■

Η γη των λύκων

GORDANA MUDRI

Στην αρχή υπήρξαν λίγοι. Κτήνη, έρμαιο της τύχης τους, κρυμμένα βαθιά μέσα στο δάσος. Τους ακούγαμε αργά τη νύχτα να ουρλιάζουν, αθέατοι. Πάντα έτρεχαν μακριά όταν πηγαίναμε στο δάσος. Καμιά φορά πηγαίναμε για πλάκα, για να τους βρούμε, να δούμε πώς ήταν πραγματικά. Δε φοβόμασταν. Ήμασταν ενωμένοι και δυνατοί.

Είχαμε τα σπίτια και τους φίλους μας, φιλικούς γείτονες, πολύχρωμους κήπους. Ευτυχισμένες ζωές κι έναν καθαρό ουρανό πάνω μας, γεμάτος από πουλιά να πετάνε. Α, και ήλιο. Είχαμε πολύ ήλιο.

Οι δρόμοι ήταν πάντα καθαροί, γεμάτοι πράσινα παρτέρια και στις αυλές φυτεμένο γκαζόν. Όλα λες και κάποιος τα έβαψε πράσινα. Καθόλου λάσπη. Η λάσπη υπήρχε μόνο στο δάσος.

Οι λύκοι και η λάσπη, δυο ανεπιθύμητα πράγματα, στοιχεία που δε μας απασχολούσαν τότε και δεν τα θεωρούσαμε κομμάτι του κόσμου μας. Ήταν κοντά

μας, πίσω από κάθε φρεσκοβαμμένο φράχτη, όμως για μας ήταν πολύ μακριά. Πιστεύαμε πως η βρωμιά τους και οι μυρωδιές δεν ήταν απειλή, και η άγνοιά μας, η άρνησή μας στην ύπαρξή τους, ήταν ο τρόπος μας να τα κρατάμε μακριά.

Κι όλα έμοιαζαν με παραμύθι.

Κάποια στιγμή ένας από μας ήρθε να μας προειδοποιήσει. Με κατακόκκινα μάτια, μιλούσε και δεν τον καταλάβαινε κανείς. Γελούσαμε μπερδεμένοι. Εξαφανίστηκε μέσα στο δάσος σα σκιά. Ανησυχήσαμε λιγάκι στην αρχή, βγήκαμε για να τον ψάξουμε, μα σύντομα τον ξεχάσαμε. Είχαμε τους πολύχρωμους κήπους μας και δε θέλαμε καθόλου να σκεφτόμαστε σκοτεινά και υγρά λασπωμένα εδάφη του δάσους.

Το σπίτι του άρχισε να καταρρέει. Τα λουλούδια στον κήπο μαράθηκαν και τα αγριόχορτα ψήλωναν κι έπεφταν στους διπλανούς κήπους. Δε μας ένοιαξε. Δε βλέπαμε καμία επικίνδυνη αλλαγή. Ο κόσμος μας ήταν ακόμα ειδυλλιακός.

Και σιγά-σιγά, περισσότεροι άρχισαν να χάνονται, σχεδόν χωρίς να το καταλάβει κανείς. Βλέπαμε κι άλλα σπίτια να ερημώνουν, κι άλλα αγριόχορτα να σκεπάζουν τις αυλές. Δεν ήμασταν πια ενωμένοι. Ο καθένας μας φρόντιζε μόνο το δικό του κήπο, κι ας γίνονταν οι ρίζες από τα παράσιτα γερές, κι ας απλώνονταν ολόγυρά μας.

Οι λύκοι φαίνεται να πήραν θάρρος. Άρχισαν να τριγυρίζουν στους δρόμους τις νύχτες, αφήνοντας πίσω τους λασπωμένα ίχνη. Κρυφοκοιτούσαμε πίσω από τις τραβηγμένες κουρτίνες, κλειδωμένοι στα σπίτια μας, κι αναρωτιόμασταν ποιος θα είναι ο επόμενος. Όμως κανείς δεν έβγαине να βοηθήσει όταν ο διπλάνος μας χανόταν στις σκιές.

Το δάσος έγινε πια απειλή. Τα ουρλιαχτά δυνάμωσαν, μα εμείς, χαμένοι στον εγωισμό μας, είχαμε ξεχάσει να αγωνιζόμαστε κι έτσι οι λύκοι έρχονταν πια και την ημέρα, κουβαλώντας μια μυρωδιά σαπίλας πάνω τους. Η βρωμερή ανάσα τους έγινε ομίχλη και ο ήλιος μας σκοτείνιασε.

Κρυβόμασταν με σκυμμένα κεφάλια στη σιωπή.

Τώρα πια όλοι ζούμε στο δάσος. Είμαστε πολλοί μα αδύναμοι, απελπισμένοι. Ξεπροβάλλουμε από τις σκιές, παγωμένοι, πεινασμένοι, εξευτελισμένοι, προσπαθώντας να προστατέψουμε τα παιδιά μας από τα δόντια τους. Πήραν

τα σπίτια μας και τα έκαναν φωλιά τους. Κατέστρεψαν τους κήπους μας και οι αυλές μας ήταν πια μαύρες.

Σερνόμαστε στη λάσπη σα σκουλήκια μετά τη βροχή, ψάχνοντας για τροφή, σιωπηλοί, χωρίς ποτέ να σηκώνουμε το κεφάλι, προσπαθώντας να περνάμε απαρατήρητοι. Ζούμε μέσα στο φόβο, τυλιγμένοι στο σκοτάδι, χαμένοι. Περιμένουμε τη σωτηρία μας, περιμένουμε κάποιον να μας σώσει.

Πόσο βαθιά στη λάσπη να χωθούμε περιμένοντας; Πόσο θα αντέξουμε μέχρι να πνιγούμε;

Κοιτώ το σκοτάδι, ψάχνοντας το φως. Μονάχα μια σκέψη περνά από το κουρασμένο μου μυαλό.

«Κάποτε... είχα έναν ήλιο...» ■

Οι Μάηδες θυμούνται

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΡΙΣΗ

Λουλούδι μεσομαγιάτικο τη φώναζε τη Βιργιλία ο πατέρας της, γιατί αγαπούσε τις αζαλέες. Μα δεν πρόφτασε να δει άλλον Μάη στα χρόνια του και την αποχαιρέτησε αρχές Απρίλη. «Να βρεις άντρα δυνατό και καλό», την είχε ορμηγέψει. «Να σ' αγαπά και να σε προσέχει σα να 'μουν εγώ, τ' ακούς;» Κι όταν σκοτείνιασε το σπίτι της και σώπασε από την παρουσία του πατέρα της, σκοτείνιασε και σώπασε κι εκείνη για καιρό.

Μάης ήταν όταν η Βιργιλία βρήκε κάποιον να του μοιάζει. Εκείνον που δεν ήθελε καμιά. Μυστήριο ήσαν το σπίτι του και κανείς εκτός από τους γέρονες δεν ήξερε πώς ήταν μέσα. Δεν άνοιγε την πόρτα του ποτέ σαν πέθανε κι η μάνα του. Μα κι η Βιργιλία δεν ήθελε να ζήσει πια στο σπιτικό της το παλιό. Εκείνο ήταν γεμάτο από μια ζωή που 'χε πια περάσει και δε θα ξαναγυρνούσε πια. Η Βιργιλία ήθελε μια ζωή από την αρχή. Και πήγε να ζήσει με τον άντρα που έμοιαζε στον πατέρα της.

Μάης ήταν κι όταν παντρευτήκανε και Μάης όταν τον γιόρτασε πρώτη φορά στο νέο της σπίτι. Ασβέστωσε τα ντουβάρια και πάστρεψε και γυάλισε το ξύλινο πάτωμα. Μια μέρα ολόκληρη έτριβε τα κασώματα και τα 'βαψε με χρώμα κερασιάς. Στόλισε τα περβάζια με αζαλέες. Έπλεξε καινούργια πάτα για την πόρτα της και άνοιξε πόρτες και παράθυρα να μπει ο ήλιος και ο κόσμος να μοιραστεί τη χαρά της.

Πέρασε ολόκληρο το χωριό.

Η Βιργιλία με το καλό της το φουστάνι το πράσινο, μοίραζε γέλια και κουβέντες όλο γλύκα. Σαν τα γλυκά του κουταλιού και σαν τα λικεράκια της. Ανέμιζε το δίσκο με το ασήμι στα χερούλια του σαν πετούσε μέσα στο σπίτι της κυρά ν' αστράφτει από χαρά με τη χαρά της. Γιόρταζε ο κύρης της κι ήταν Μάης κι εκείνη άνθιζε μαζί με τις αζαλέες της και τα μάγουλά της είχαν ίδιο χρώμα με κείνες.

Ορθάνοιχτες οι πόρτες απ' όλες τις κάμαρες. Έμπαιναν οι χωριανές και θαύμαζαν τη δεξιосύνη της Βιργιλίας. Κοφτά στρωμένα κάτασπρα μοσχοβολούσανε σαπούνι από ελιά. Γυαλισμένα ασημικά και πάτες και κιλίμια. Χράμια βαριά στα κουρτινόξυλα, τραβηγμένα να μπαίνει μέσα το φως. Οι γυναίκες κοιτούσαν και την παίνευαν και παίζανε τα μάτια τους σα χάντρες. Οι άντρες έπιναν τσίπουρο και ουίσκι και κάπνιζαν καθισμένοι βαριά στις πολυθρόνες με το βελούδινο κάλυμμα και σταυροπόδι έτριζαν τα κομπολόγια. Έτρωγαν παστούς κολιούς και μελιτζανάκι τουρσί και καυτερό πιπέρι σπασμένο με λαδόξυδο.

Τον επόμενο Μάη η Βιργιλία ξεκίνησε να ετοιμάζει τη γιορτή του κύρη της από νωρίτερα, να είναι προετοιμασμένη. Έφτιασε όσα είχε φτιάσει την προηγούμενη χρονιά και λίγα παραπάνω για σιγουριά. Να τρώνε οι χωριανοί και να πίνουνε και τίποτα να μην τελειώνει. Και τρεις μέρες αν θέλαν να γιορτάζουνε τον άντρα της, εκείνη να 'χει απ' όλα να τρατάρει. Αγόρασε και καινούργιο φουστάνι και παπούτσια και δίσκο ολόκληρο από ασήμι και μεγαλύτερο να παίρνει πάνω πιο πολλά.

Μέχρι τα μεσάνυχτα είχαν έρθει μονάχα πέντε κι έφυγαν σε είκοσι λεπτά.

Φαίνεται το σπίτι της Βιργιλίας δεν είχε πια τίποτα καινούργιο να τους προσφέρει.

Τον τρίτο Μάη και οι πέντε σκαρφίστηκαν υποχρέωση και η Βιργιλία

ένιωθε ένοχη για τον κύρη της, κάτι δε θα ‘κανε καλά. Άφησε τις αζαλέες τις και ξεράθηκαν κι έκλεισε πόρτες και παράθυρα. Τράβηξε τα χράμια τα σκουρόχρωμα στα τζάμια κι ήταν το σπίτι σα να μην είχε άνθρωπο μέσα.

Μα πέρασαν τρεις Μάηδες στη σιωπή και τον επόμενο η Βιργιλία γέννησε το γιο του άντρα της. Κι άνοιξε το σπίτι της κατά το έθιμο και στόλισε τη βεράντα της με κόκκινες αζαλέες ολόγυρα κι από μια σε κάθε σκαλί. Δεν την ένοιαζε να μοιραστεί τη χαρά της με κανέναν πια. Την είχε ολόκληρη δική της. Είχε τόση χαρά η Βιργιλία με το παιδάκι της που κόντευε να την πνίξει κι άνοιξε από παντού να ξεχυθεί η χαρά και το κλάμα του μωρού ως έξω, ν’ αντηχήσει στα βουνά και να κυλήσει η ευτυχία μες τις ρεματιές, να φτάσει ως τη θάλασσα και να ταξιδέψει στην άκρη της γης.

Και πέρασε ολόκληρο το χωριό να δει τη χαρά της Βιργιλίας, το μωρό της. Μα εκείνη θυμότανε που είχε ανοίξει την ψυχή της για χάρη τους κι εκείνοι τη στράγγιξαν και της γύρισαν την πλάτη. Λαμποκοπούσε το σπίτι ολόκληρο από τη λάτρα της, μα δεν άφησε το μωρό από τον κόρφο της για τους χωριανούς. Περνούσαν το ‘βλεπαν, το σταύρωναν, το ‘φτυναν, παίζαν τα μάτια τους σα χάντρες κι εύχονταν λόγια τυπικά.

Στα πρώτα γενέθλια του γιου της όλοι είχαν κάπου αλλού να πάνε. Μα για τη Βιργιλία δεν υπήρχε πια κανείς έτσι κι αλλιώς. Ορθάνοιχτα άφηνε από παντού, ν’ ακούν οι χωριανοί τα κελαηδίσματά της και τα νανουρίσματα που τραγουδούσε στο μωρό και λύγιζαν τα πλατάνια από το μέλι στη φωνή της.

Φθόνο είχαν στα μάτια τους οι χωριανοί. Φθόνο για τις αζαλέες που έσκαγαν από λουλούδια και τη δεξιόσυνή της Βιργιλίας και τη φωνή της που δε σταμάταγε ποτέ να τραγουδάει στο γιο της.

Δέκα χρόνια τον νανούριζε γιατί έλεγε πως κανείς δεν πρέπει να μένει μόνος του μέχρι ν’ αποκοιμηθεί.

Δέκα χρόνια του ‘λεγε παραμύθια, κάθε νύχτα, καλοκαιρινή ή ανοιξιάτικη, βροχερή ή παγωμένη του χειμώνα, η Βιργιλία έλεγε κι έλεγε παραμύθια με άρχοντες που ‘μοιάζανε στον κύρη της και στον πατέρα της και στο γιο της και βασιλοπούλες που μοιάζανε σε κείνη, μα στα παραμύθια της την αγαπούσαν περισσότερο. Δεν άφησε να περάσει βραδιά χωρίς παραμύθι, ακόμα κι όταν ο ίδιος της ο γιος της έλεγε γελώντας «βρε μάνα είμαι πολύ μεγάλος πια.»

«Σους!» Του έλεγε η Βιργιλία αυστηρά. «Στα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς παραμύθια απομένουν οι καρδιές τους μισάνοιχτες σαν πόρτες που κρύβουν κακά μυστικά. Δεν μπορούν να χαρούν με τη χαρά και δεν ξέρουν τι θα πει αγάπη. Η καρδιά του δικού μου παιδιού θα βγάλει φτερά.»

Και πέταξε ο γιος της μακριά και φούσκωναν τα στήθια της Βιργιλίας από περηφάνια και μαράζωνε μέσα της από μοναξιά. Κι όταν ερχόταν ο γιος της να τη δει λαμποκοπούσε και μέσα της ήταν ξεφούσκωτο σακί από τον πόνο.

Ποια ήταν η Βιργιλία; Πολλούς Μάηδες μετά έφυγε κι εκείνη κι έκλεισε το σπίτι της για πάντα. Κανείς δεν τη θυμάται πια. Κανείς δεν την ξέρει. Καμιά φορά περνά ένας άντρας από το χωριό και στέκεται και κοιτά το χαμόσπιτο και ποτίζει κάτι πεθαμένες αζαλέες φυτρωμένες καταλάθος. Κάποιοι λένε πως από κάπου τον ξέρουν μα εκείνος δε μιλάει σε κανέναν τους. Μόνο οι Μάηδες θυμούνται. ■

Η ατροφία

ΘΑΝΟΣ ΚΑΛΑΜΙΔΑΣ

Aκόμα και σήμερα έχω τους ίδιους εφιάλτες. Τους είχα και την νύχτα που με βρήκαν σε εκείνες τις περίεργες διακοπές στο βουνό, και τους έχω και αυτή τη στιγμή. Όπως πάντα το όνειρο ξεκινά με μένα στη μέση της ερήμου, κοιτάζοντας μέσα από τα κιάλια μου για κάτι ζωντανό, όταν ξαφνικά με πλησιάζει ένα αγόρι δεκατεσσάρων-δεκαπέντε χρονών, έχοντας στην αγκαλιά του ένα μωρό. Το αγόρι φοράει κάτι ολόσωμο σε έντονα κίτρινα χρώματα και το μωρό το καλύπτει μια μπλε κουβέρτα. Μπορώ να δω μόνο τα μάτια και τα μάτια του είναι λαμπερά κόκκινα, όπως το κουνέλι που είδα μια φορά σε ένα αγρόκτημα.

Τότε παρατηρώ ότι τα χέρια μου τρέμουν και αρχίζω να ουρλιάζω. Το αγόρι και το μωρό απλά στέκονται εκεί και με παρακολουθούν και εγώ συνεχίζω να φωνάζω. Έτσι με κραυγές ξυπνάω και ένας άντρας ντυμένος με μια μακριά πράσινη ρόμπα μου λέει κάτι που δεν καταλαβαίνω. Κοιτάζω γύρω μου και δεν υπάρχει ούτε το αγόρι ούτε το μωρό. Φυσικά ούτε έρημος. Προσπαθώ να κινηθώ, αλλά είναι αδύνατο, ο άντρας λέει κάτι και αυτή τη φορά νομίζω ότι το κατάλαβα.

Είπε: «ηρεμήστε, οι μύες σας υποφέρουν από ατροφία και θα σας πάρει λίγο χρόνο μέχρι να μπορέσετε να κινηθείτε.» Δεν απάντησα. Όχι ότι δεν ήθελα, αλλά για κάποιο περίεργο λόγο δεν μπορούσα. Το στόμα μου ήταν στεγνό και μουδιασμένο. Υποθέτω ότι υπήρχε κάτι στον τρόπο που τον κοίταξα γιατί ήρθε πιο κοντά και είπε: «έχει περάσει ένας χρόνος που ήσαστε σε κώμα.» Ήθελα να φωνάξω πάλι, αλλά δεν βγήκε τίποτα από το στόμα μου. Η ατροφία που είπε υποθέτω και έκλεισα τα μάτια μου.

Την επόμενη φορά που άνοιξα τα μάτια μου ήταν 10.30, σύμφωνα με το ψηφιακό ρολόι που μπορούσα να δω στον τοίχο και κάποιος είχε σηκώσει το κεφάλι μου λίγο ψηλότερα από ότι ήταν πριν, αλλά δεν είχα ιδέα αν ήταν μέρα ή νύχτα, ούτε ήξερα το έτος. Το δωμάτιο ήταν άδειο και δεν υπήρχε κανένας ήχος που να ακούγεται από πουθενά, υπέθεσα ότι είναι νύχτα και έκλεισα τα μάτια μου πάλι.

Αυτή τη φορά άνοιξα τα μάτια μου για να διαπιστώσω ότι υπήρχε παντού φως. Ήταν σίγουρα πρωί, αλλά και πάλι δεν είχα δει ποτέ στη ζωή μου μέχρι τώρα τόσο λαμπρό φως. Το δωμάτιο ήταν κρύο. Οι νεοφιλελεύθεροι προφανώς ήταν κυβέρνηση και είχαν ξεκινήσει οι περικοπές και τα έξοδα. Μια νοσοκόμα ήρθε ξαφνικά στο δωμάτιο, έλεγξε κάτι στο μέτωπό μου και στη συνέχεια έφυγε χωρίς να πει λέξη. Ήθελα να της πω ότι ήμουν ξύπνιος και ένιωθα καλά, αλλά δεν βγήκε τίποτα από το στόμα μου. Υποθέτω ήταν αυτή η ατροφία.

«Πρέπει να τον μετακινήσουμε στον κάτω όροφο.» Μόλις είχα ξυπνήσει και ένιωθα πάλι κρύο. Ο εφιάλτης είχε επιστρέψει πάλι με το αγόρι να με κοιτάζει. Και πάλι είχα προσπαθήσει να φωνάξω και ξύπνησα βλέποντας τον άντρα με την πράσινη ρόμπα. Αυτή τη φορά υπήρχαν πολλοί με πράσινες ρόμπες, περισσότεροι από δύο. Δεν μπορούσα να δω γιατί κάποιος είχε χαμηλώσει το κεφάλι μου, αλλά μπορούσα να αισθανθώ την παρουσία τους. «Γιατί να μην τον αφήσει εδώ; Μετά από όλα ... » και δεν συνέχισε, αλλά υπήρξε κάποια έντονη κίνηση στο δωμάτιο. Τι εννοούσε τελικά με αυτό; Κλείνω τα μάτια μου!

Ξύπνησα με ανθρώπους να ουρλιάζουν γύρω μου. Προσπάθησα να κινηθώ, αλλά ήταν αδύνατο. Κάποιος κλαίει δίπλα μου και έβλεπα και πολλές σκιές. Κανείς δεν μου λέει τίποτα. Θυμάμαι ότι κάπου είχα διαβάσει γι'

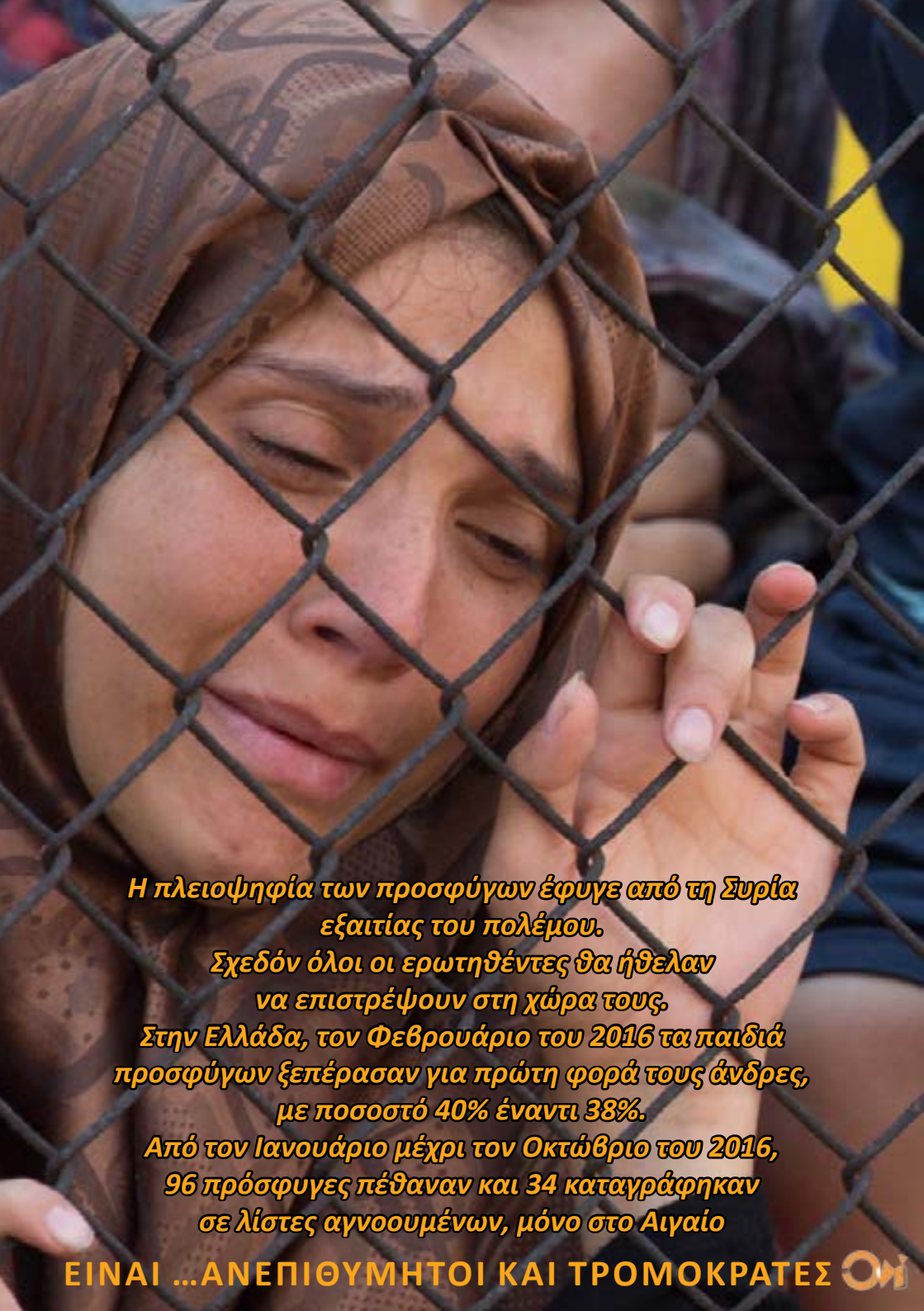
αυτήν την ατροφία και ότι διαρκεί μερικές ημέρες αλλά με τη βοήθεια της φυσιοθεραπείας όλα γίνονται καλύτερα και σύντομα θα μπορώ να κινηθώ. Πρέπει να έχουν περάσει μερικές μέρες από τότε που επέστρεψα από το κώμα μου - η επιστροφή έχει γίνει η αγαπημένη μου λέξη - και ήμουν σίγουρος ότι σύντομα θα ήμουν σε θέση να δω έναν φυσιοθεραπευτή που θα μπορέσει να δουλέψει με το σώμα μου.

Προσπάθησα να πω κάτι, αλλά και πάλι δεν βγήκε τίποτα από το στόμα μου. Υπήρχε ένα περίεργο μπλε φως παντού γύρω και είχα την αίσθηση ότι ήμουν έξω, αλλά αυτό το μπλε φως σε συνδυασμό με το βαθύ μαύρο σκοτάδι που με περιέβαλλε δεν με άφησε να δω τίποτα, έτσι έκλεισα ξανά τα μάτια μου.

Ένας γκρίζος μεταλλικός τοίχος, αυτό είναι μόνο που μπορούσα να δω! Κάποιος δίπλα μου μιλούσε πολύ γρήγορα και δεν μπορούσα να καταλάβω λέξη. Προσπαθούσα να σκεφτώ τι συνέβη τότε και έπεσα σε κώμα. Ίσως να αρχίσω να σκέφτομαι και απομνημονεύματα. Οι μνήμες ενός έτους σε κώμα. Αυτός θα είναι ο τίτλος. Ένιωσα μια φαγούρα στο αριστερό πόδι μου. Αυτό δεν είναι καλό σημάδι ή τι; Η φαγούρα ή ο πόνος είναι σημάδια δράσης.

Τώρα ζεσταίνομαι. Γιατί; Καπνός. Τι είναι αυτό; Καίγομαι. Βοήθεια. Κανένας δεν με ακούει, κανένας ήχος δεν βγαίνει από το στόμα μου. Η ατροφία. ■

**Η πλειοψηφία των προσφύγων έφυγε από τη Συρία
εξαιτίας του πολέμου.**

**Σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες θα ήθελαν
να επιστρέψουν στη χώρα τους.**

**Στην Ελλάδα, τον Φεβρουάριο του 2016 τα παιδιά
προσφύγων ξεπέρασαν για πρώτη φορά τους άνδρες,
με ποσοστό 40% έναντι 38%.**

**Από τον Ιανουάριο μέχρι τον Οκτώβριο του 2016,
96 πρόσφυγες πέθαναν και 34 καταγράφηκαν
σε λίστες αγνοουμένων, μόνο στο Αιγαίο**

ΕΙΝΑΙ...ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ ΟΗ

ποιήματα

Πτώση ποιήματος

ΡΩΞΑΝΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Άκουγα ασπρόμαυρα αμερικάνικα τραγούδια
όταν παρασταθήκατε στην πτώση ενός ποιήματος
οι περαστικοί συνοδηγοί

να γλιστρά να σβήνει μες σε υπόγεια νερά

όπως φιλί που δόθηκε σε ξένον ύπνο.

Σταυρόσχημα τέντωσ' η καρδιά
πάνω από τ' αυτοκίνητο
μ' αγαπήσατε

όταν

η μουσική σταμάτησε.

Στα πρόσωπα των ανθρώπων

ΜΑΝΟΣ ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΑΚΗΣ

Αιώνας δρόσιζε το πέλαγος
ιστορίες που πλαθε το κορμί τών χρόνων του.
Κι εκείνο
κυμάτιζε και σιωπούσε
Σαν τέντωνε αυτιά να ακούσει κυμάτιζε...
Σαν καθαρά τού ηχούσαν όσα του λεγε σωπούσε.
Μόνον αυτό.
Την έκπληξη και το θάμβος,
την οδύνη και τον φόβο,
την ελπίδα και την απελπισία,
την άφηνε για τα πρόσωπα τών ανθρώπων.
Εκεί που όλα φαίνονταν πρωτόγνωρα.

Μπουκέτο από Τριαντάφυλλα

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΟΥΖΕΒΙΡΗΣ

Ο χρόνος μου σαν ρόδα που μαραίνονται,
Με τον καιρό, όπως τον χειμώνα καίγονται.
Αν και σε κρυστάλλινο δοχείο τα βάλω,
Θα μαραθούν πριν το καταλάβω.

Κόκκινο το χρώμα τους, το χρώμα της ζωής,
Μα καφέ θανάτου παίρνουν γρήγορα, θα δεις.
Σύντομα σαν ζωγραφιά νεκρής φύσης θα γίνουν,
Και άθελα τους μόνο θλίψη θα μου δίνουν.

Αν είχανε τα ρόδα δικιά τους ομιλία,
Θα λέγαν πως σκοπός τους δεν είναι η μελαγχολία.
Μα εορτασμός του ερχομού της ομορφιάς τους,
Για όσο ο χρόνος μας δίνει καιρό κοντά τους.

Το Αρχιπέλαγος της Χαράς

ΝΙΚΟΣ ΛΑΪΟΣ

Πρωινές
δροσοσταλίδες
βουτάνε
στη ζεστή
και σκουριασμένη
γη.

Τα
πέταλα των
λουλουδιών
πέφτουνε,
βυθίζονται
βαθιά μέσα
στον ύπνο μου.

Βαθιά, σε
αυτή τη ζεστή
και σκουριασμένη
γη.

Αυτή
τη χαραγμένη
χαρούμενη
εστία.

Σε αυτό
το αρχιπέλαγος
της χαράς.

Εμείς
οι Ευτυχισμένοι
λίγοι, εμείς
η ευτυχισμένη
συντροφιά
του ανθρώπου.

Σε αυτή τη ζεστή
και σκουριασμένη
γη.

Οι περιπέτειες του καρότου

ΜΑΡΙΝΑ ΡΟΔΙΑ

Εκεί πέρα στο Κιότο
ζει ένα καρότο
μέσα σε ριζότο πρώτο!

μ' ένα φίλο, το μπισκότο,
παίζουνε το Λόττο
κι όλο χάνουνε γαμώτο!
Έχουν ένα ωραίο μότο:
“αν βρωμά το χνώτο,
σκάσε ένα βαρελότο”!

Μαγειρεύουν περγαμότο
παίζοντας φαγκότο
με το Ζακ, τον καμαρότο!

Κάποιος έβαλε μπουρλότο...
Τίγκα στο τσιρότο
φύγαν όλοι τους προς Νότο...

Αξίες σε πράσινο

ΘΟΔΩΡΟΣ ΝΑΣΟΣ

Μόνος σε σκοτεινές γωνίες,
ανασαίνοντας σεληνόφως δακρύων
εκστατικά απαρνημένων
θαυμαστά άπιαστων και ονειρεμένων

Φωνή

ΡΩΞΑΝΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ανασηκώνει τη σκόνη από τους οφθαλμούς
των παραθύρων. Ραγίζει τη νάρκη τους
σχηματίζοντας αραχνοειδείς αντίλαλους.

Με την πύργα της
χαράζει πολλά ποτάμια.
Σώζει εκείνα που κοιμούνται
με βάρδιες στις όχθες.

Είναι μια νύχτα
που οι κορυφές των δολοφονικών τοτέμ
γονατίζουν
κι από την κοιλιά τους εξέρχονται
οι αθώοι.

Σπέρνει αναπνοές στην ακοή μου
μεγεθύνει τις σκιές
περνάει με λάδι τις μορφές.

(Βρε α παρατάτε με. Κατασκεύασα αυτό εδώ το
ερμητήριο κι ίσαμε εδώ φθάνουν οι μαϊμουδισμοί σας
επιδειξιμανείς αντίλαλοι.

Φωνή του κόσμου
δική μου
μη
μ' εγκαταλείπεις.

Εγώ δεν είμαι αυτοί που στερήθηκαν
τα φωνήεντα και τα σύμφωνα της σκέψης σου
κι ας αποκαλούνται σοφοί.

Τα ποιήματά μου είναι τα έκπτωτα άστρα σου.

Θραύσματα πόλης (χωρίς επεξεργασία)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ

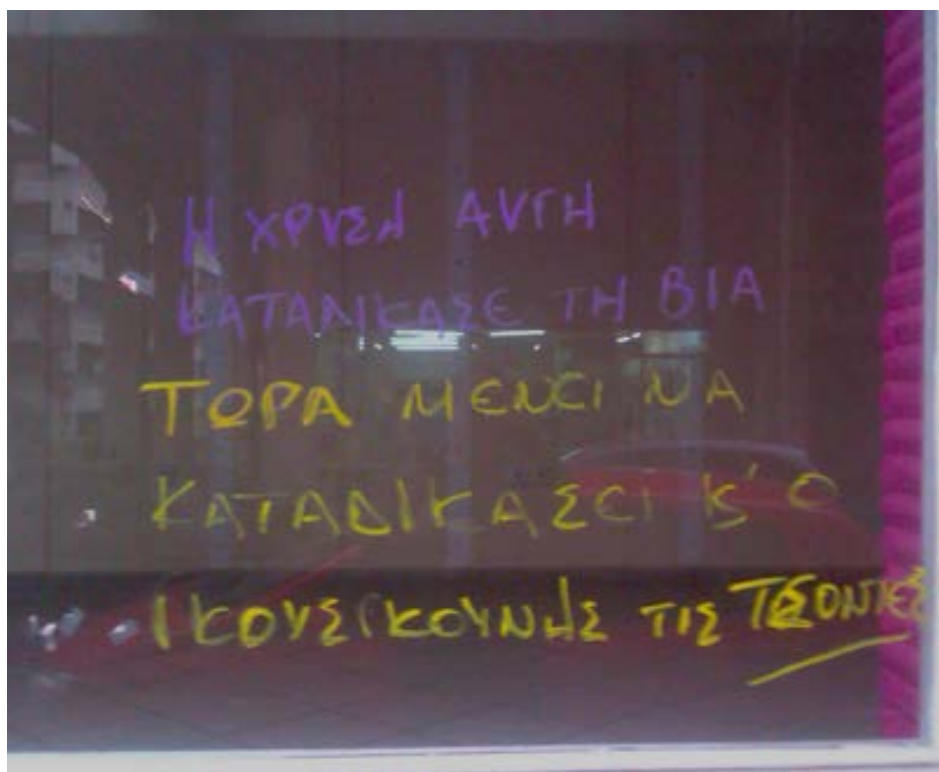
Με την βαριά σκιά του τέταρτου πια μνημονίου δεν μπορούσα να ξεφύγω. Όσο και να ήθελα να βάλω κάτι που να φτιάχνει την διάθεση δεν μπορούσα. Δεν μπορούμε να ξεφεύγουμε πάντα. Ίσως μάλιστα όσο το προσπαθούμε τόσο γινόμαστε πιο δέσμιοί του.

Η “πτώση” βρισκόταν στο πεζόδρομο του Ηλεκτρικού στον Πειραιά. Νομίζω ότι αποτυπώνει πλήρως την κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε ως κοινωνία. Πια δεν μπορείτε να την εντοπίσετε εύκολα και ότι βρείτε είναι κάποια υπολείμματα. Σε αντίθεση με την κρίση.

Μοιάζουν τόσο οξύμωρες αυτές οι δύο αφίσες. Αν και η “αποδοχή” της πραγματικότητας και οι υποχωρήσεις μας είναι πολύ πιο υπεύθυνες για την κατάστασή μας. Τα καλά παιδιά μπορεί να πάνε στον Παράδεισο αλλά την ζωή την έχουν ζήσει τα κακά.
Σταθμός Αμπελοκήπων.

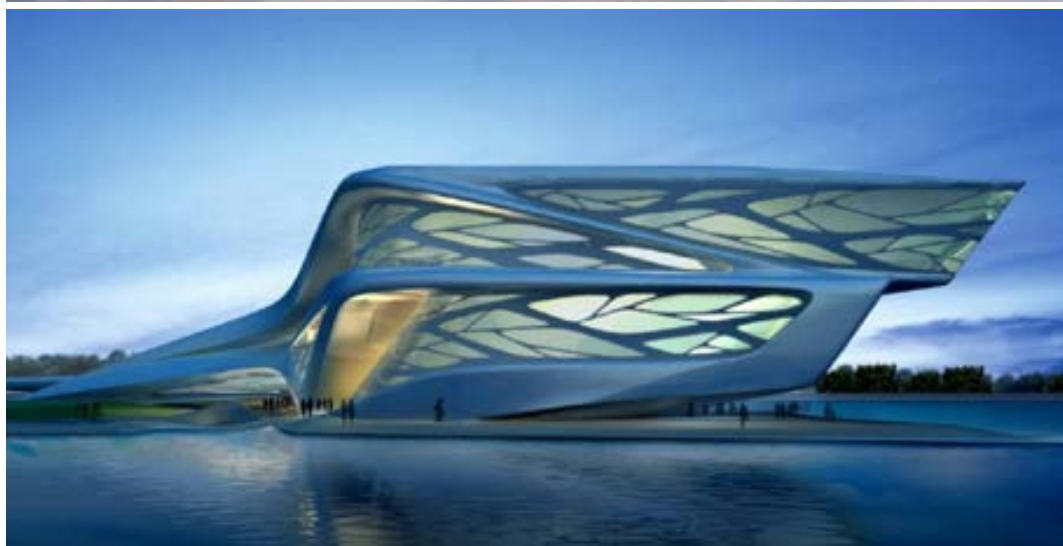
Καθόλου ανεπίκαιρο δυστυχώς. Συνεχίζουμε να ανεχόμαστε αυτή την εγκληματική οργάνωση. Και η σιωπή είναι πιο απαίσια συνενοχή. Η εγκληματική οργάνωση συνεχίζει να δρα ανενόχλητη ακόμη κι εντός κοινοβουλίου. Το γκροτέσκο μας έχει ήδη χτυπήσει την πόρτα και οι εφιάλτες ετοιμάζονται να γίνουν συγκάτοικοι. Καληνύχτα.

Ζάχα Χαντίντ

Η Ζάχα Χαντίντ (31 Οκτωβρίου 1950 - 31 Μαρτίου 2016), Ιρακινή αρχιτέκτονας και εκπρόσωπος της σχολής της αποδόμησης. Η κίνηση είναι σημαντικό κομμάτι στις συνθέσεις της. Την ενδιαφέρει το πώς θα κινείται κανείς μέσα στα έργα της. Ξεκινώντας από τις διαδρομές «στήνει» όλο το σχέδιο δυναμικά γύρω τους. Τα έργα της Hadid δεν υπακούουν σε καμία αρχή στατικότητας, αλλά πάντα προσπαθούν να δημιουργήσουν μια συνεχή εξελισσόμενη κίνηση. Σε όλες της τις δημιουργίες υπάρχει μια ατέρμονη κυκλική πορεία που κάνει την αρχιτεκτονική της να μοιάζει με ένα «ποτάμι», μια αλληλουχία σημείων και γεφυρωμένων όγκων, επιφανειών που η μια εισρέει στην άλλη, αντιπαραβάλλοντας συνεχώς την έννοια της τάσης με αυτή της μεταβολής.

Στο μάτι
της φωτο-γραφίας

ΘΑΝΟΣ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

Αντικομφορμιστική τέχνη

Ο όρος «αντικομφορμιστική τέχνη» δημιουργήθηκε την περίοδο μεταξύ 1953 – 1986 και είναι η περίοδος κυριαρχίας της Σοβιετικής Ένωσης και του Σοσιαλιστικού Ρεαλισμού στην Ρωσική τέχνη. Η αντικομφορμιστική τέχνη δημιουργήθηκε σαν απάντηση στον Σοσιαλιστικό Ρεαλισμό μιας και πολλές φορές τον διακωμωδούσε.

Τεχνή-ματα

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΡΙΣΗ

Πρόσκληση για δείπνο και άλλες ιστορίες

ΘΑΝΟΣ ΚΑΛΑΜΙΔΑΣ

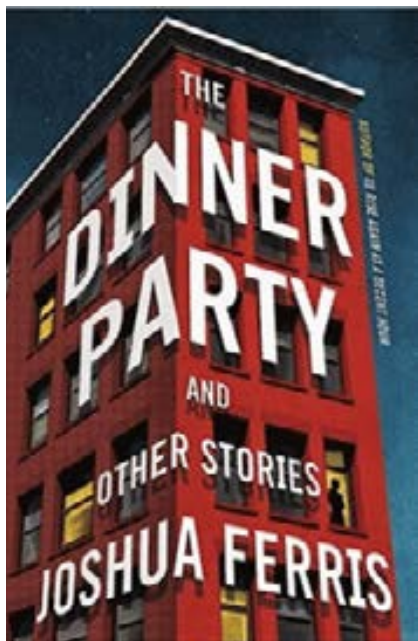
Η αγάπη μου για τα διηγήματα ή όπως λένε οι αγγλόφωνοι για τις short stories είναι γνωστή και όταν η Καναδή Alice Munro βραβεύτηκε με το Νόμπελ λογοτεχνίας το 2013 για μένα ήταν στιγμή δικαίωσης. Έτσι όταν πριν από μερικές μέρες πήρα το τελευταίο βιβλίο του Joshua Ferris με τον τίτλο *The Dinner Party and Other Stories* παράτησα ό,τι άλλο διάβαζα και ξεκίνησα αυτό.

Τον Ferris τον ήξερα ήδη από την νουβέλα του «*To Rise Again at a Decent Hour*» αλλά κυρίως από τα διηγήματά του που είχαν κυκλοφορήσει στο *New Yorker* και μου άρεσε πολύ. Οι ιστορίες του πάντα είχαν στο κέντρο τους τον άνθρωπο, τις ανθρώπινες σχέσεις και πόσο παράξενες μπορούν να γίνουν σε μια πολύ απλή καθημερινότητα. Ακόμα και με μια πρόσκληση σε δείπνο.

Στο «*The Dinner Party and Other Stories*» οι μισές σχεδόν από τις έντεκα ιστορίες είναι από αυτές που έχουν δημοσιευθεί στο *New Yorker*, οι υπόλοιπες είναι καινούργιες. Δυο από αυτές τις είχα ήδη διαβάσει στο περιοδικό. Ούτε που το κατάλαβα. Στην αρχή ένιωσα ότι κάτι μου θυμίζουν αλλά σύντομα με παρέσυραν τα βιώματα των χαρακτήρων

του και οι δρόμοι της Νέας Υόρκης που τόσο ζωντανά περιγραφεί ο Ferris, άλλοτε πολύ συγκεκριμένα δίνοντας ακόμα και κατευθύνσεις μέσα στην Αμερικανική μεγαλούπολη κι άλλοτε αόριστα αφήνοντας τον αναγνώστη να αναγνωρίσει την Νέα Υόρκη.

Οι ιστορίες του μιλάνε για χωρισμό και για την ανάγκη ή καλύτερα την έλλειψη επικοινωνίας σε μια κοινωνία που τρέχει χωρίς να ξέρει το γιατί και για πού. Οι ήρωές του σε όλες τις ιστορίες είναι σχεδόν μικροαστοί, που απολαμβάνουν όλες τις υλικές πολυτέλειες που μπορεί να έχει κάποιος με καλή δουλειά και καλό σπίτι στην Νέα Υόρκη. Αλλά μέχρι εκεί. Ο πόνος είναι ο ίδιος έχεις δεν έχεις λεφτά και εξωτερικεύεται με τον ίδιο τρόπο. Στο διήγημα «Fragments» ο ανώνυμος πρωταγωνιστής ακούει από κάποιο λάθος σύνδεσης την τηλεφωνική συνομιλία της γυναίκας του με τον εραστή της και ξεκινάει από την δουλειά του να πάει σπίτι του για να αντιμετωπίσει την καινούργια γι' αυτόν κατάσταση. Στη διαδρομή και σε ένα μονόλογο με όσα συμβαίνουν γύρω του ο πρωταγωνιστής περνάει από την άρνηση στον θυμό και στο τέλος την απόγνωση και την μελαγχολία με τον αναγνώστη να βιώνει μαζί του όλα αυτά τα συναισθήματα.

Στην ιστορία «The Valetudinarian» (ο υποχόνδριος) ένας άντρας χήρος από χρόνια συναντάει μια πόρνη, δώρο γενέθλιων από τον κολλητό του και μέσα από αυτή την παράξενη συνέντευξη ο άντρας προσπαθεί να ξαναθυμηθεί πώς είναι να βρίσκεσαι με γυναίκα, όχι απλά σεξουαλικά αλλά και ψυχικά. Στην ομότιτλη ιστορία, «The Dinner Party» ένα ζευγάρι μπερδεύει την ώρα που θα συναντηθούν για να πάνε σε ένα δείπνο και όταν πια συναντιούνται μέσα από την αντιπαράθεση για το λάθος ραντεβού βγαίνουν όλα τους τα προβλήματα και κυρίως το θέμα ότι δεν έχουν παιδιά.

Γενικά όλες οι ιστορίες του βιβλίου ασχολούνται με τα προβλήματα επικοινωνίας που έχουν οι σημερινοί κάτοικοι των μεγαλουπόλεων και ειδικά τα ζευγάρια.

Το βιβλίο του Joshua Ferris είναι πολύ καλογραμμένο σε πολύ όμορφα αγγλικά με συχνές χρήσεις νεοϋορκέζικων ιδιωματισμών που εμένα προσωπικά μου άρεσαν γιατί δίνουν χρώμα και προσδιορίζουν τον τόπο. Προσωπικά το θεωρώ το καλύτερο βιβλίο που έχω διαβάσει για το 2017 μέχρι τώρα και ειλικρινά ελπίζω να μεταφραστεί στα ελληνικά.

Το «The Dinner Party and Other Stories» κυκλοφόρησε επίσημα στις 2 Μαΐου του 2017 από τις εκδόσεις Little, Brown and Company και προς το παρόν υπάρχει μόνο στην έντυπη μορφή του. ■

Πες το με ένα άρωμα

ANTREAS ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Κάποιοι άνθρωποι μάλλον χρειάζονται βοήθεια να επιλέξουν το σωστό αποσμητικό ή άρωμα ή κολόνια. Καλοκαίρι έρχεται, τα μέσα μαζικής μεταφοράς ασφυκτιούν, μασχάλες στάζουν, χέρια ιδρώνουν, δάχτυλα ποδιών λιγδιάζουν. Το να φορά κανείς άρωμα είναι τέχνη και το άρωμα πρέπει να λέει για σας όσα χρειάζονται να ειπωθούν πριν πείτε λέξη. Θα σας πω μερικά μυστικά για να αποφεύγετε τις δυσάρεστες καταστάσεις και τα ...αιχμηρά σχόλια πίσω και μπροστά από την πλάτη σας.

Αρχικά ξυπνήστε το πρωί, φορέστε ό,τι βρείτε μπροστά σας και τρέξτε σε ένα κατάστημα με αρώματα. Προσοχή: ΜΗΝ κάνετε μπάνιο. Θέλετε να δείτε πώς το άρωμα που θα επιλέξετε θα αναμιχθεί με τη φυσική μυρωδιά του σώματός σας, οπότε το καλύτερο είναι να έχει προηγηθεί μια μέρα στο γυμναστήριο, για παράδειγμα.

Το ιδανικό είναι να φοράτε κοντομάνικο και φούστα ή σορτς. Χρειάζεστε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ελεύθερη επιφάνεια διαθέσιμα για ψεκασμούς.

Μόλις μπειτε στο κατάστημα αρχίστε να μυρίζετε εδώ κι εκεί. Οι καλύτερες φίρμες συνήθως κρατάνε περισσότερο, αλλά οι άσημες είναι και πιο φθηνές. Προχωρήστε ανάλογα το πορτοφόλι σας και τη συνείδησή σας.

Βρήκατε μερικά; Ωραία, πάρτε τα μπουκάλια, τοποθετήστε τα με τη σειρά πάνω στον πάγκο κι επιλέξτε περιοχές ψεκάσμού. Ψεκάστε κάθε μασχάλη, στο εσωτερικό των αγκώνων, στη βάση του λαιμού, σε κάθε καρπό και στο πάνω μέρος της παλάμης. Αν τα πόδια σας είναι εκτεθειμένα, επιλέξτε σημεία που μπορείτε να αγγίξετε με τη μύτη σας. Σε περίπτωση δυσκαμψίας φέρτε κι έναν φίλο μαζί.

Μόλις βρείτε αυτό που σας ταιριάζει/αρέσει, διαλέξτε δύο. Μάλιστα, δύο. Οι ερασιτέχνες φοράνε μόνο ένα άρωμα. Γιατί; Γιατί το πρώτο άρωμα το ψεκάζουμε στο εξωτερικό μέρος του σώματος πχ λαιμός, ώμοι, για να τραβήξετε την προσοχή. Θέλετε το άρωμα που φωνάζει «ΕΔΩ ΕΙΜΑΙ!» για να συστηθεί για σας χωρίς να πείτε λέξη σε ακτίνα δύο-τριών μέτρων.

Αν είστε επιχειρηματίας, επιλέξτε κάτι ελαφρύ και φρέσκο.

Αν πάσχετε από ατενσιοχοριλίκι, προσποιηθείτε ότι πήγατε να βάλετε λίγο άρωμα και αυτό ξαφνικά άρχισε να ψεκάζει ασταμάτητα. Θέλετε κάτι που να μυρίζει καραμέλα ή βανίλια ή παρθενόκρino, ίσως ούισκι με μέλι και τσιγαρίλα.

Ή ίσως κάτι που να λέει ότι δεν έχετε πάει ακόμα σπίτι (εδώ και τρεις μέρες).

Τέλος πάντων διαλέξτε κάτι που να σας εκφράζει.

Το δεύτερο όμως άρωμα που θα επιλέξετε πρέπει να είναι άκρως σοβαρό. Πρέπει να είναι βαρύ, σκοτεινό, ασήκωτο και γεμάτο ορμόνες. Αν ψεकाστείτε και εντοπίσετε κίνηση γύρω σας (ή κάτω σας) είστε σε καλό δρόμο. Τώρα, αυτό το άρωμα θα το ψεκάσετε σε μέρη του σώματος λιγότερα εκτεθειμένα μεν, προσβάσιμα δε.

Έτσι όταν αγκαλιάσετε το πρόσωπο που σας ενδιαφέρει, μαρκάρετε την περιοχή σας αφήνοντας το προσωπικό σας άρωμα, κι αφήνετε το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να σας μυρίζει όπου κι αν είναι. Αυτό θα εξεγείρει την περιέργεια και πιθανώς τον πόθο.

Οι πιο προχωρημένοι, μπορούν να επιλέξουν ακόμα κι ένα τρίτο άρωμα, αλλά πρέπει να έχετε γίνει γκουρού στην επιλογή και χρήση των πρώτων δύο. Πρέπει να είστε επαγγελματίας στα κοκτέιλ κι όχι στα φρούιτ παντς για 10χρονα.

Και τέλος, σταματήστε τον πρώτο άγνωστο στο δρόμο σας και ζητήστε του να σας μυρίσει και να σας πει την ελκρινέστατη άποψή του. Μην ξεχάσετε να του ζητήσετε να μυρίσει και τα δύο αρώματα, τα έξω και τα ...μέσα. Αν η απάντηση είναι αρνητική, προχωρήστε στον επόμενο (και ίσως πιο απελπισμένο). ■

Larger Than Life:

Jolene

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΡΙΣΗ

Η Ντόλυ Πάρτον έχει όλα τα φόντα να γίνει ταινία και πολύ θα ήθελα να τη δω. Οι πιθανότητες είναι να σπάσει ταμεία ή να πάει στον άπατο. Still, την αγαπώ. Από ασήμαντο και ταπεινό χαμομηλάκι της κάντρι, σε διεθνούς φήμης σόου γούμαν, έχει όλη την Αμερικανιά στο XXL της, όλη την υπερβολή σε όλα της, στο σούπερ κρεπαρισμένο μαλλί, στο σούπερ τουμπανισμένο βυζί, στο σούπερ μακρύ νύχι, στο σούπερ λαρτζ ταμπεραμέντο της, κι όμως – και δεν ξέρω πώς το κάνει – δεν το γελοιοποιεί. Κούκου.

Η Μις Τζολίν, ναι, το τσουλάκι το πολυτραγουδισμένο που ήθελε να κλέψει τον άντρα τον στεφανωμένο, υπήρξε μια πιθανή (πιθανή, πραγματική, χου νόους;) ερωμένη του άντρα της, κι εκείνη τους τσάκωσε να ... φλερτάρουν (το αν τους τσάκωσε σε κάτι παραπάνω, δε θα το μάθουμε μάλλον ποτέ και δε μας νοιάζει). Και η Ντόλι την έκανε διάσημη με το τραγούδι που της έγραψε το 1973.

Το ντουέτο White Stripes από το Ντιτρόιτ, κάτι δεκαετίες αργότερα, ερμηνεύουν το Jolene – και κατά

την ταπεινή μου πάντα άποψη, με πολύ περισσότερο πάθος από την κυρία Πάρτον. Όπως και να το δεις, από όπου κι αν το ακούσεις, το Jolene είναι ένα αγαπημένο τραγούδι.

(*Η βαφτιστήρα της Ντόλι, Μάιλι Σάιρους, τραγουδάει το Jolene εκπληκτικά. Λένε πως τα παιδιά μοιάζουν στους νονούς τους. Ξανακούκου.)

(*Ξέρατε ότι το πασίγνωστό I will always love you της Whitney το έγραψε η Ντόλι μας; Και μάλιστα είπε ένα βροντερό ΟΧΙ στον Έλβις που ήθελε να το τραγουδήσει. Και πολύ καλά έκανε τελικώς.)

Jolene, jolene, jolene, jolene
Im begging of you please dont take my man
Jolene, jolene, jolene, jolene
Please dont take him just because you can
Your beauty is beyond compare
With flaming locks of auburn hair
With ivory skin and eyes of emerald green
Your smile is like a breath of spring
Your voice is soft like summer rain
And I cannot compete with you, jolene

He talks about you in his sleep
Theres nothing I can do to keep
From crying when he calls your name, jolene

And I can easily understand
How you could easily take my man
But you dont know what he means to me, jolene

Jolene, jolene, jolene, jolene
Im begging of you please dont take my man
Jolene, jolene, jolene, jolene
Please dont take him just because you can

You could have your choice of men
But I could never love again
Hes the only one for me, jolene

I had to have this talk with you
My happiness depends on you
And whatever you decide to do, jolene

Jolene, jolene, jolene, jolene
Im begging of you please dont take my man
Jolene, jolene, jolene, jolene
Please dont take him even though you can
Jolene, Jolene.

απειλημένη
εγκαταλελειμμένη
φοβισμένη
κακοποιημένη
βασανισμένη
απογοητευμένη
χειραγωγήμένη
ταπεινωμένη
βιασμένη
κομματιασμένη
εγκλωβισμένη

ΘΑ ΒΟΗΘΟΥΣΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ
ΑΝ ΗΤΑΝ ΣΕ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ;

Μπορούμε να είμαστε αισιόδοξοι;

AKLI HADID

εν υπάρχει κανένας τρόπος να προβλέψουμε το μέλλον. Όμως το παρόν μας παρέχει με κάποια στοιχεία ώστε να έχουμε μια ιδέα κατά πού να κάνουμε. Οπότε θα σας δώσω στοιχεία σχετικά με το πού βρισκόμαστε σε πέντε βασικές περιοχές: Στο στρατό, το περιβάλλον, την πολιτική, την κοινωνία και την οικονομία.

Στο στρατό

Οι περισσότερες στρατιωτικές οργανώσεις πολεμούν σε δύο μέτωπα: Τους κρατικούς και τους παρακρατικούς φορείς, δηλαδή ένοπλες οργανώσεις εκτός κυβέρνησης (που κάποιες φορές συνεργάζονται με την κυβέρνηση) που απειλούν με ένοπλη σύγκρουση είτε για εκδίκηση είτε για να ελέγξουν την κυβέρνηση.

Τα καλά νέα είναι ότι ενώ οι μη-στρατιωτικές έρευνες ήταν περισσότερο χάσιμο χρόνου (και μελανιού), οι στρατιωτικές έρευνες πραγματοποιήθηκαν υπογείως και τα ευρήματά τους ήταν θετικά ως προς τη δυνατότητα περιορισμού, πρόληψης ή καταστολής ενόπλων συγκρούσεων. Τα drones, οι ανιχνευτές κίνησης για παράδειγμα, επιτρέπουν

στο στρατό να συλλέξει πληροφορίες και να παρακολουθήσει επικοινωνίες ώστε να είναι σε θέση να γνωρίζει πότε πρόκειται να γίνει κάποια επίθεση και να την εμποδίσουν.

Η παγκόσμια ατζέντα λέει όλο και περισσότερες χώρες να παρέχουν μια σαφή ατζέντα και αυτή να παρακολουθείται.

Δε λέω ότι οι ένοπλες συγκρούσεις θα εξαφανιστούν, όμως σίγουρα η σαφήνεια στην ατζέντα των χωρών, η επίβλεψη και η τεχνολογία μπορούν να παρέχουν ένα μέλλον όπου αυτές μπορούν να αποφευχθούν.

Στο περιβάλλον

Το επόμενο πράγμα που μοιραζόμαστε είναι ο αέρας που αναπνέουμε, τα νερά και τα ποτάμια, καθώς και η γη που καλλιεργούμε. Οι εντάσεις ξεκινούν όταν μια χώρα μολύνει τον αέρα, το νερό ή τη γη και αυτή η μόλυνση επηρεάζει τη διπλανή χώρα και κάθε επόμενη.

Τα τελευταία δυο-τρία χρόνια έχουν γίνει πολλές διασκέψεις σχετικά με το περιβάλλον και τη μείωση μόλυνσης, συζητήσεις για τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε όλοι να μοιραζόμαστε ένα υγιές περιβάλλον, μέτρα πρόληψης και προστασίας.

Στην επανάσταση στον τομέα του περιβάλλοντος προφανώς συμβάλλει η εξέλιξη της τεχνολογίας. Καθαρότερες, πιο οικονομικές σε καύσιμο μηχανές, τρισδιάστατες εκτυπώσεις, ανακύκλωση, φιλτράρισμα νερού κλπ, έχουν βοηθήσει σημαντικά στην επίβλεψη διατήρησης της υγείας του περιβάλλοντος. Η στρατιωτική τεχνολογία επίσης εξαλείφει περιβαλλοντικές απειλές.

Η αγροκαλλιέργεια επίσης φαίνεται πως περνάει επιτέλους στην εποχή όπου με τη βοήθεια της τεχνολογίας ίσως καταφέρει σε πιο αποτελεσματική παραγωγή, ικανή να θρέψει τον κόσμο σε όλον τον πλανήτη.

Στην πολιτική

Κάποιοι λένε ότι η πολιτική πέθανε και θεωρούν πως η εξουσία έχει περάσει από το κράτος στο παρακράτος. Υπάρχει όντως κάποια αλήθεια σ' αυτό, αν και οι κυβερνήσεις εξακολουθούν να έχουν αρκετή εξουσία να νομοθετούν και να είναι σίγουρο πως οι νόμοι τηρούνται.

Η αλλαγή στην πολιτική έγκειται στην παγκοσμιοποίηση. Γνωρίζω ότι σε

πολλές χώρες οι ξένοι (γεννημένοι όμως σε αυτές) αποτελούν πολύ μικρό αριθμό σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό και οι ξένες επενδύσεις δεν φαίνονται σχεδόν καθόλου σε σχέση με το σύνολο των επενδύσεων, όμως το σίγουρο είναι, πως όταν οι κυβερνήσεις νομοθετούν, πρέπει να λαμβάνουν εξίσου υπόψη τον πληθυσμό της χώρας τους ως σύνολο, θέτοντας ένα καθαρότερο νομικό σύστημα. Διαφορετικά, μια χώρα που δεν υπολογίζει και τους ξένους της, ίσως είναι καταδικασμένη να αποτύχει.

Στην κοινωνία

Πλέον οι κοινωνίες λειτουργούν εξίσου διαδικτυακά όπως και εκτός διαδικτύου κι επικοινωνούν διαδικτυακά μεταξύ τους. Αυτό έχει ποικίλες συνέπειες, και κάτι βασικό είναι οι δεξιότητες επικοινωνίας. Τα αγγλικά για παράδειγμα θα πρέπει να είναι μια γλώσσα απαραίτητη και να λαμβάνεται υπόψη ως σημαντική δεξιότητα, και οι διαπροσωπικές ικανότητες θα πρέπει να ισχύουν το ίδιο και στην επικοινωνία μέσω διαδικτύου. (Πολλοί λένε ότι το έχουν, αλλά δεν το έχουν.). Το μάρκετινγκ πρέπει να λειτουργεί το ίδιο σωστά και ευχάριστα εντός κι εκτός σύνδεσης.

Η κοινωνία μας τα τελευταία χρόνια έχει την τάση να προσθέτει περισσότερη διασκέδαση στην εργασία και περισσότερο χρόνο αναψυχής, με πολλές φορές ασαφή τα όρια αυτών των δύο. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα όσα έχουμε συνηθίσει στο παρελθόν, όπου η δουλειά πρέπει να είναι σκληρή και βαρετή και η διασκέδαση λίγη και καλή. Όμως όταν προωθείς προϊόντα που απευθύνονται σε ηλικιωμένους, χρειάζεσαι σοβαρούς ανθρώπους να έρθουν σε επαφή με τους πελάτες. Αν προωθείς προϊόντα που απευθύνονται σε νέους, τότε θέλεις η διασκέδαση να είναι κομμάτι της δουλειάς.

Το κύριο ερώτημα είναι, πόσο ανοιχτή είναι η κοινωνία σήμερα, ή αν η ιδιωτικότητα υπάρχει καν σαν λέξη στον 21ο αιώνα. Αυτοί που θα πετύχουν στο μέλλον, είναι όσοι καταφέρουν να ισορροπήσουν τις εντός κι εκτός σύνδεσης δραστηριότητές τους.

Στην οικονομία

Ηλιακή ενέργεια, διατήρηση νερού, επανάσταση στην αγροκαλλιέργεια και πάει λέγοντας. Αυτό μάλλον σημαίνει ότι η γη θα εξακολουθήσει να είναι σημαντική και το να κατέχει κανείς γη δική του θα παραμείνει άπιαστο όνειρο σε πολλά μέρη του κόσμου. Τους άντρες δεν τους νοιάζει, αλλά τις γυναίκες ναι.

Μετά την ιδιοκτησία της γης, το αμέσως επόμενο σημαντικό θέμα είναι το εισόδημα και δεν έχω ακούσει κανένα μέτρο προστασίας της ιδιοκτησίας και του εισοδήματος ως τώρα. Μια άλλη αλλαγή σήμερα είναι πως οι κοινότητες μετακινούνται και κανείς δεν ξέρει αν οι επιχειρήσεις λειτουργούν εντός ή εκτός σύνδεσης, αν οι μηχανές δουλεύουν, ή αν οι άνθρωποι εργάζονται. Μια νέα ...μόδα που παρατηρώ, είναι διάφορες αγγελίες εργασίας που δεν ξεκαθαρίζουν το μισθό ή ζητούν εθελοντές ή ισχυρίζονται πως προσφέρουν ευκαιρίες για πρακτική εξάσκηση. Αν πρόκειται για αστείο, ελπίζω να μην κρατήσει πολύ. ■

*Υπολογίζεται ότι 100 εκατομμύρια άνθρωποι
είναι άστεγοι σε όλο τον κόσμο*

*3 εκατομμύρια είναι οι άστεγοι εντός της Ενωμένης Ευρώπης
2,5 εκατομμύρια είναι οι άστεγοι στις Ηνωμένες Πολιτείες
4,500 παιδιά είναι άστεγα, μόνο στο Μπουένος Άιρες.
Σύμφωνα με την ΜΚΟ Κλίμακα ο αριθμός των αστέγων
στην Ελλάδα ξεπερνάει κατά πολύ τους 20,000*

ΑΥΤΟΚΑΠΟΙΟΙ ΤΟ ΑΠΟΚΑΛΟΥΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ **ON**

συμμετείχαν

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΡΟΣΓΟΣ,
ΜΑΓΔΑ ΔΑΣΑΚΛΗ,
ΧΡΗΣΤΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ,
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ,
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΑΤΖΗΣ,
ΛΟΥΚΙΑ ΚΟΝΤΟΠΟΔΗ,
ΝΙΚΟΣ ΛΑΪΟΣ,
ΜΑΝΟΣ ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΑΚΗΣ,
GORDANA MUDRI,
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΟΥΖΕΒΙΡΗΣ,
ΘΟΔΩΡΟΣ ΝΑΣΟΣ,
ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ,
ΡΩΞΑΝΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ,
ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΡΟΥ,
ΘΑΝΟΣ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ,
MARINA ΡΟΔΙΑ,
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΡΙΣΗ,
AKLI HADID,
ASA BUTCHER,
ΘΑΝΟΣ ΚΑΛΑΜΙΔΑΣ

επιμέλεια

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΡΙΣΗ

Ovi Project

ARSOVI
ΤΕΥΧΟΣ 6^ο
ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

Ovi Magazine & Ovi Greece Books Publications

© 2017 Ovi Project Publication - All material is copyright of the Ovi magazine & the writers

apopseis Εκδόσεις **apopseis.gr**

© 2017 Εκδόσεις apopseis.gr - Όλο το υλικό είναι copyright του περιοδικού και της συγγραφέα

Τα βιβλία και τα περιοδικά των εκδόσεων Ovi magazine - Ovi Greece & apopseis.gr
μπορείτε να τα βρείτε **μόνο** στις σελίδες των διαδικτυακών περιοδικών
www.ovimagazine.com & www.apopseis.gr

Όλο το υλικό είναι copyright του Ovi Magazine και των συγγραφέων

Για λεπτομέρειες και πληροφορίες επικοινωνήστε:
info@ovimagazine.com & info@apopseis.gr

Δεν επιτρέπεται η πώληση, ανατύπωση και χρήση του παρόντος απο όποιο μέσο
(ηλεκτρονικό, μηχανικό, εκτύπωση, ραδιοφωνική ή τηλεοπτική αναγνώση)
χωρίς την προηγούμενη άδεια του υπευθυνου της έκδοσης και του συγγραφέα.

Το συγκεκριμένο διατίθεται **δωρεάν**.
Αν σας ζητηθεί οποιοδήποτε χρηματικό ποσό,
παρακαλούμε επικοινωνήστε άμεσα μαζί μας

*Το διάβασμα μας κάνει
όλους μετανάστες.
Μας παίρνει μακριά από τα σπίτια μας,
αλλά το σπουδαιότερο,
μας βρίσκει σπίτια παντού.*

Ovi Magazine & Ovi Greece Books Publications

© 2017 Ovi Project Publication - All material is copyright of the Ovi magazine & the writers

apopseis Εκδόσεις apopseis.gr

© 2017 Εκδόσεις apopseis.gr - Όλο το υλικό είναι copyright του περιοδικού και της συγγραφέα